

menkıbe

mevcut, menkul ve müşterek komünizmde ısrar beyanı

(üstünkörü okumalar, cehalet ve öfkeden doğmuş, neşeyle karışık
bir serzeniş çiziktirmesi)

Şubat/Mart 2013

Bu broşürle ne haliniz varsa görün.

Sanal veya gerçek ortamda herhangi bir ulaşım adresi yoktur, asla olmayacaktır, bunu kullananlar veya bunu ima edenler kendi kendilerine bir şeyler yapmış olur ama bu satırlarla fiili alakaları yoktur, olmayacaktır.

İmla hataları, düşük cümleler ve kopukluklar affola.

menkıbe: yollar, geçitler, bir kimsenin
erdem ve kahramanlıklarını anlatan hikaye,
epos, dar yol, dağ geçidi bkz. nakip

nakip: önder, lider; delme, delip
geçme; yol aşma, dağ geçidi aşma

HALKLARIN DEMOKRATLARI KİMLERDİR?

9

PROLETARYA: AMELE DEĞİLL EMEL

49

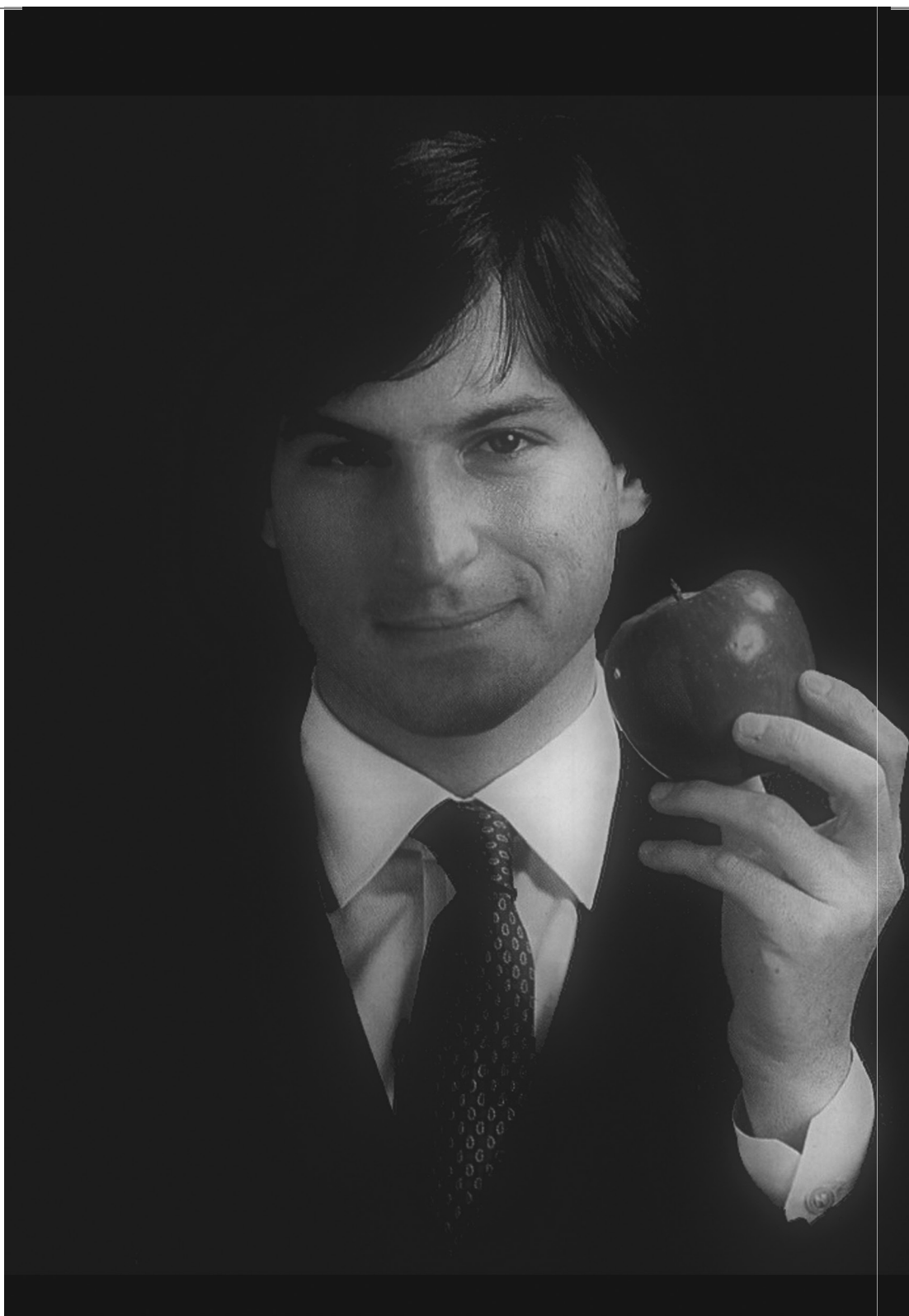
HATUNLARIN ASIRLIK İHTİŞAMI

93



*“Ben basit bir zanaatkarım; örs üzerindeki çekiç
vuruşlarımın yankısı uzak mesafelerden duyulur.”*

Augusto Calderón Sandino





Think differential.



Halkların Demokratları Kimlerdir?

Bilgi dolaşımının ‘demokratikleşmesi’ yakın tarihlere bakacak olursak matbaaya kadar uzanır aslında. Chester Carlton fotokopi makinesinin ilkel halini icat etti ve sonradan *Xerox* ismini alacak olan *Haloid Company*, bu makineyi geliştirdi ve faks makinelerinin ilk tiplerini üretti. O faks makineleri ki, Tiananmen Meydanı’nda simgeleşecek kargaşaların örgütlenmesinde büyük bir rol oynayacaktı. Zaten matbaanın icadının nelere yol açtığını az buçuk biliyoruz. Bir eylem tarzı olarak basın açıklamalarının artık seri üretime geçmesi herhalde biraz da ozalit pankartların marifetidir. İkinci Dünya Savaşı esnasında işçi hareketlerinin ABD’de durulmasıyla rahat hareket edebilen *Xerox*’un en büyük müşterisi ABD ordusu oldu. *Xerox*, IBM’in yanı sıra kurumsal iş makineleri üretimi konusunda suyun başını tutan şirketlerden biriydi; ufak birlikler, dere kenarlarına taciz ateşleri açana dek.

Kişisel bilgisayarların ilkel hali olan devre setleri, başlangıçta garajlarında elektronik aletlerle hobi icabı uğraşan bir kitleye göre düşünülmüş, basit kasalara konulmuş ve programlanabilir mikro-işlemciler taşıyan birer ‘makine’ olarak ortaya çıkmıştı. *Commodore* şirketi için 650x mikro-işlemcilerini üretecek olan Chuck Peddle önce *General Electric* ve sonra da *Motorola*’da ça-

lıştı. Gel gör ki, *Motorola* ile anlaşılamayınca *MOS Technologies* şirketini kurarak mühendisliğini yapmış olduğu 6800 işlemcisini çok daha ucuza 650x serisi adı altında üretti. Piyasanın temel itki-lerinden birini –düşük fiyat– arkasına alarak mikro-işlemci dünyasını ‘halka arz’ etti. Bu ucuzluk yeni olanaklara mahal verdi. Bir mikro-işlemci üreticisi bu şirket, yani *MOS Technologies* hesap makineleri üreten *Commodore* şirketi tarafından karambolle ‘yutuverildi’ ve bilgisayar üreticisine dönüşen *Commodore* ilkel bir ‘kişisel bilgisayar’ üretti. *Commodore*, *KIM-1*’i ve *PET* serisini üreterek entegre bir ‘kişisel bilgisayara’ doğru bir adım attı. Steve Wozniak, Peddle’in ucuzlattığı mikro-işlemciyi kullanarak, tam da bu dönemlerde kendi garajında *Apple I*’i geliştirdi. Steve Jobs ve Steve Wozniak daha sonra geliştirdikleri *Apple II*’yi *Commodore*’e satmak istedi, ancak iki şirket anlaşmadı.

Apple, kendince bir başarı elde etti, ancak Jobs’un şirketi yönetim tarzına dair ihtilaflar boy gösterdi. Jobs, *Macintosh* adlı bilgisayarı geliştirmek üzere bir grup mühendisle birlikte şirket binasının karşısındaki binada - kendi şirketine karşı- harekete geçti; bu binaya da bir korsan bayrağı çekti. *Commodore*, bu arayışa benzer bir biçimde, Jobs gibi bilgisayarı daha kullanışlı hale getirmek istedi. Bunu kısmen Jobs’tan önce başardı ve görsel bir kullanım tarzına doğru adımlar attı; nitekim kullanımı ve kapasitesi bakımından en önemli ürünü *Commodore 64* (C=64) olacaktı. Ancak, asıl sıçrama *ATARI*’den ayrılan bir grubun *Amiga* (kız arkadaş) adlı bilgisayarı geliştirmesi, bu projeyi geliştirenler dahil olmak üzere söz konusu aletin *Commodore* şirketi tarafından yutulması olacaktı. Apple’ın “gurusu,” Jobs bu aralar *Xerox*’un PARC (Palo Alto Araştırma Merkezi) laboratuvarında grafik ara yüzülü bir işletim sistemini gördü ve yeni bilgisayarında böylesine bir sistem kullanmak istedi. Seksenli yılların başlarındayız.

Uzun yıllar boyunca büyük işyerlerine makineler üreten *IBM* şirketi, yöneldiği pazarın da etkisiyle cüsseli bir şirket görünümüne sahipti; tıpkı *Xerox* gibi, kuruluşu 1900’lerin başlarına dayanır. *Apple Computer Inc.*, “kişisel bilgisayarı” (daha önceki başka bilgisayarlara daha çok “ev bilgisayarı” denirdi) ürettikten sonra *IBM* de ufak çaplı bilgisayar pazarının parlak geleceğinin farkına varıp bu yönlü ciddi bir yönelime girmeye çalışmıştı. *Apple* ise gazetelere *IBM*’in büyüklüğü ile dalga geçen kinayeli

bir ilan vererek, “Hoş geldin IBM, gerçekten!” sözüyle meydan okudu. Steve Jobs, IBM’e karşı ‘direnişini’ 1984 yılında piyasaya süreceği *Macintosh* bilgisayarı tanıttığı 1983 yılındaki toplantıda da açık seçik dile getiriyordu. Jobs, ‘hayatın boyunca şekerli su mu satmak mı istiyorsun?’ sorusunu sorduğu John Sculley’i, Pepsi’den *Apple’a* transfer etmiş, Riddley Scott’a *Macintosh* reklamını yaptırmıştı. Bu reklamda bir kadın, elde balyoz, kolluk kuvvetlerinden kaçır, ‘büyük birader’ büyük bir ekrandan kafası traşlı ve trans halindeki insanlara seslenir, sportif giyimli kadın balyozu ekrana fırlatır ve ekran patlar. Yaygın bir izle yici kitlesine sahip Amerikan *Super-Bowl* müsabakaları esnasında yayınlanan reklamın sonunda dış ses “24 Ocak’ta Apple, Macintosh’u piyasaya sürecektir ve 1984’ün neden ‘1984’e benzemeyeceğini göreceksiniz,” der. Bu reklamın ve ilk *Mac*’in tanıtıldığı toplantıda Steve Jobs, *Apple* bilgisayarlar dahil olmak üzere IBM’in ‘ciddiye almadığı’ icatların şeceresini sunar, adeta IBM ‘diktasını’ karşısına almış bir isyancı gibi konuşur; tarihi yaparak tarih yazar.

1983 yılında Apple, adeta “IBM baskını” gerçekleştirir. 1984’te! *Macintosh*’u piyasaya sürer, ertesi yıl *Commodore* da *Amiga*’yı; üstelik Amiga grafik ara yüzü bir işletim sistemine sahip (AmigaOS), oyun oynanabilen ve dönemin koşullarına göre ‘profesyonel’ işler (ses, görüntü işlemek gibi) yapılabilen görece ucuz bir bilgisayardır. Günümüzde, uzun bir süre boyunca –artık bu süreç neredeyse tamamına ermiş olsa dahi- masa üstü yayıncılık ile anılan Apple son yıllarda video işleme vasfıyla da anıldı. Oysa, *Amiga* hem resim, hem video hem de ses işleme konusunda 1980’lerde Apple’dan epey ileride sayılırdı.

Peki, ne oldu da bugün *Commodore* ve *Amiga* anılmıyor da *Apple* ve *Microsoft* anılıyor. Bu unutmaya eylemi, bir bağlam içerisinde gerçekleşiyor olsa gerek. *Apple* ve *Microsoft*’u öne çıkaran, *Commodore*’u (*Amiga*’yı) tarihten silen, bu sessizliği mümkün kılan şey nedir? *Commodore*, bilgisayar üretiyordu, piyasada rekabet ediyordu ve 1990’ların ortalarında şirketin kötü yönetilmesi sonucunda battı. *Apple* ve *Microsoft* bu süreci imgeleriyle birlikte bir yönetim ve sunum politikasına kavuşturdu; ‘bilgisayar çağı’na bir ilahiyat sundular! Bu anlamıyla *Xerox* ve *IBM*’den, hatta *Commodore*’dan çok daha öteye gittiler. İnsanın özgürlük arayışını, kapitalist işleyişin asli bileşeni haline getirmenin, onun motor

gücüne dönüştürmenin siyasetini göttüler. Seksenli yıllardayız....

1960'lı yılların 1970'lere devrildiği tarihsel kesitte iki mekân, günümüze kadar uzanan gündelik yaşamı ve siyasetin paradig-malarını ortaya koymuştur sanki: Dağlar ve garajlar! İkinci Dün-ya Savaşı sonrasında bu iki 'mekan' günümüz kapitalizminin si-yasi hüviyet ve biçimini 'devrimcileştirmiştir'. Amerika'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası kendi gelir dağılımını düzenlemesi, orta sınıf karakteri kazanan çalışan nüfusun bir kesimini şehir merke-zinden görece uzak, çok-katlı ve garajlı hanelerin peşi sıra dizili olduğu 'suburb'lere yerleşmeye teşvik etmesi, 1960'lara gelindi-ğinde ciddi bir potansiyelin mayalanmasına *mahal* verdi. Genç-ler, garajlarda müzik grupları kurdu, elektronik aletler ve 'bilgi-sayarlar' icat etti, üstelik yer yer 1968'in etkileriyle ve o dönem revaçta olan Doğu Asya felsefeleriyle temas halindeydiler. Öte yandan ABD hegemonyası altında dünyada nüfuz sahibi olmaya çalışan emperyalizm, yeni-sömürgeci bir dünya rejimini tesis et-meye çalışacak, gerilla birlikleri halinde kalkışmalar örgütlemeye yeltenen ulusal kurtuluş hareketleri filizlenecekti. Metropollerde bu "mesaj" çarpıp başka özlemlerin zincirlerinden boşanmasına mahal verecekti, alan açacaktı.

<http://www.youtube.com/watch?v=ISiQA6KKyJo>

Merkezin, çevre tarafından kuşatılmasına ramak kalmıştı; çevre merkez olacaktı, çevre-merkez ilişkisinin tanımı değişecek-ti.

ABD'nin kent düzenlemesi içerisinde görece yalıtılmış bir mekan olan bu 'suburb'lerdeki müstakil evlerin garajları birer zanaat mekanına dönüşüvermiş, 'boş' zamanı olan insanlar bu-rada 'iş' hayatı dışında dünyanın üzerinde eyleme ve dünyada var olma arayışlarına girmişti. Sonra bu boş zaman uğraşı kendisine bir piyasa buldu. Bu zanaatkarların kurduğu şirketler, haylazlı-ğı ve "rahat ol adamım" felsefesini kurumsal bir boyuta çıkartıp, bugün Google'ın "karargahlarında" gördüğümüz şen disipline gi-den "uzun yürüyüşü" başlattı. (Gerçi Google'ın Japonya'daki ayağı hala bu "şen" olma halini hazmedebilmiş değil.)

Garajlarda ortaya çıkan, ün kazanan müzik grupları ve ga-rajlarda yapılan 'icatlar' daha henüz bu iki olgunun bir zanaat olduğu bir döneme denk geliyor. Zanaat, üreticiyle üretilen ara-

sında dolaysız bir ilişki olarak dünya üzerinde bir var olma (eyleme/değiştirme) tarzıdır. Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupada modern (liberter) ideolojilerin başat taşıyıcılarının zanaatkârlar olması ve Steve Jobs'un da Amerikan Ermenisi bir çift tarafından evlat edinilmiş olması tarihin cilvesi olsa gerek. Jobs, üniversiteyi bırakır, Hindistan'da dolaşır, Wozniak'ın mühendisliğini bütünlüklü bir tasarıma kavuşturur; tasarım derken sadece şekil şemal değil. Stanford konuşmasında hayatı üzerinden tüm serüveninin "kıssadan hissesi"ni aktarır....

Dünya üzerinde olmanın kodlarını değiştiren Steve Jobs'un ve Chet Carlston'un -fotokopi makinesi ni icat ettikten sonra Zen/Buddizme sarmasına şaşmamalı. Jobs'un John Sculley'i Pepsiden Apple'a çağırırken 'Hayatın boyunca şekerli su mu satmak istiyorsun, yoksa benimle birlikte dünyayı değiştirmek mi istiyorsun?' diye sorması; *Apple*'ın 1990'ların başlarında "*Think Different*/Farklı Düşün" reklamlarında Einstein, Beatles, Martin Luther King ve Gandhi gibi figürlerin görüntülerine eşlik eden dış sesin 'Kimileri onlara çılgın diyor, biz onları dahi olarak görüyoruz, çünkü dünyayı değiştirmek isteyecek kadar çılgın olanlar gerçekten dünyayı değiştirenlerdir,' demesi bir ilahiyata, dünyada var olma ve eyleme ilahiyatına işaret ediyor. Zanaat ve isyanın birlikteliğinin temsili böyle bir şey olsa gerek, üstelik zanaatkarın kurumsal işletmeci olmaya başladığı anda isyanı hatırlatması daha da manidar!

Benzer bir şey Amiga için de geçerli. İşletim sistemi *Amiga-OS*'in en önemli mimarlarından biri olan R.J. Mical, şirketin hikayesini toplantılarda sürekli yeniden kurgulayıp, şirketin istihdam politikasını şöyle anlattı: "Biz, dünyada iz bırakmaya çalışan kişilere [bir halka] bakınıyorduk, sadece bu endüstride değil genel olarak dünyada. Gerçekten bir beyanatta bulunmak isteyen, gerçekten inanılmaz muazzam bir şey yapmak isteyen kişilere [bir halka] bakınıyorduk, sadece iş bakınan birine değil." Bir hafıza kurgulandı! İlahiyatın kılıf olduğu bir pragmatizme gark olundu!

İşin ilginç yanı, günümüze geldiğimizde bu teknolojilerin gelişimi ve işçilerin özerkleşme eğilimlerinin hazin sonu, çalışan kesimlerin büyük bir kısmına bir çakma zanaatkarlık dayattı. Üretim aracıyla üretici arasında fiziken dolaysız ama toplumsal

ilişkiler düzleminde sonuna kadar bağımlı bir ilişki yarattı; fiziki olan ile sanal olan, kamusal ile özel, iş ile boş zaman arasında radikal bir dönüşüm sağladı. Nispi artı-değer, tam da farklar düzlemini yeniden tanımladı: Neye nispet kime kısmet! *Hayatım olmuş işler güçler* dedirtti. Peh Peh peh peh peeeeh.... Zanaat, kurumsal düzeyde tekerrür etti, özerkleşme özelleşme oldu, halk zorladı, halka arz edildi, demokratikleşti.

<http://www.youtube.com/watch?v=9LAzSZKJ3o0>

<http://www.youtube.com/watch?v=0quHs9UPqBc>

<http://www.youtube.com/watch?v=4oAB83Z1ydE>

Görünürde birbirinden çok ayrılmış gibi görünen dağlar ve garajlar günümüz kapitalizminin örgütlenme biçimi açısından adeta paradigmatik bir değişimi simgeler hale geldi: Küçük birlikler doğru yere vurup 'halka' seslenebilir ve böylece toplumsal bir konum elde edebilir. Öncü, halk için 'radikal demokratik', 'yeni demokratik' bir hamle, kontrollü (!) bir 'kültür devrimi' girişiminde bulunabilir. Garajlar ve dağlar birlikte okunduğunda, birçok etkinin rastlaştığı olumsuz bir tarih ortaya çıkar: 1960'lı yıllardaki başkaldırı dalgası kapitalist işleyişin aldığı siyasi biçimleri belirledi, yeni bir paradigma sundu!

Günümüzde merhum Steve Jobs üzerine örülen anlatı, geriye dönük son derece politik bir kurgudur, ancak kurgu olması 'yalan' olduğu anlamına gelmez. Bu kurguyu mümkün kılan bizzat Steve Jobs ve benzerlerinin yarattığı olanaklar, yani simgeledikleri serüvenin hakikati olmuştur: Kapitalizmde doğru fırsatları iyi örgütlersen 'başarılı' olursun.

Ancak, 'başarının' somut içeriği, biçimleri sonradan yeniden kurgulanabilir; bu 'başarının' bağlamı, hatta sebep ile sonuç ilişkisi birkaç defa tersine çevrilebilir -zaten belki de sebep-sonuç ilişkisini tersine çevirirsek bu öyküden bir şeyler anlayabiliriz! Böylece Jobs'un *Apple*'dan atılması ve Sculley ile girdiği husumet, mağlup olanı sonradan galip yapmaya, 'bildiğini oku ve inatçı ol' mesajını vermeye elverişlidir. Jobs, kendi şirketinden Hamlet misali kovulur; şimdi Mac'lerde kullanılan MacOS X'in mimarisinin temellerini atan NeXTSTEP adlı işletim sistemini ve birtakım bilgisayarlar üreteceği *NeXT* adlı şirketi ve *Disney* ile birlikte belki de ilk uzun metrajlı 3D animasyon filmleri yapacak olan *PIXAR*'ı

kurar. Sonra Apple'a geri döner, "i" harfi ile başlayan zımbırtıları arz etmeye koyulur.

Bugünkü anlatının aksine *Apple*'ın tarihine bakıldığında karşımızda her daim kitlelere 'oyuncaklar' üreten bir şirket yoktur. Ciddi finansal krizlerle boğuşan ve aslında 'kişisel bilgisayar' üretmekle profesyonel makineler üretmek arasında gel-gitler yaşayan kırılgan bir şirket karşımıza çıkıyor. Jobs, *Apple*'a yıllar sonra geri döndüğünde *Apple*'ın ürettiği bilgisayarların 'profesyonel' olduğu imgesini, kendi 'oyuncaklarının' sağlam olduğu imgesini yaratmak için belki kullanmıştır. Ancak, *Apple*'ın son 'oyuncaklarına' bakıldığında yeni bir teknoloji göremiyoruz. Afili bir tasarım içerisinde organize edilmiş ve halihazırda mevcut olan teknolojilerin harmanlandığı, bir üst-sürüme zemin hazırlamak için noksanlarla dolu 'tatlımsı zımbırtılar' görüyoruz. "Üst düzeyde bir tekrar" görüyoruz. Belki de hiç kimse, Jobs kadar tasarımı bu denli politik bir yatırıma dönüştürmemiştir; elektronik aletlerin 'alet' olma karakterine, yani makine-insan ilişkisine bu denli derin bir sorgulama zemini açmamıştır. Teknik olarak yeniden üretiminin mümkün olduğu çağda sanat eseri yaratmıştır. Dolaısıyla, Jobs'un *Apple*'dan ayrıldığı dönemle yine şirkete döndüğü dönem arasındaki boşluk belki de *Apple*'ın gerçekten teknoloji ürettiği bir kesitti.

Kansere yenik düşmeden önce Stanford Üniversitesi'nde yaptığı konuşma, ardından anlatılan onca hikaye, belki de bize somut emeği soyut emeğe dönüştüren kapitalist işletmecinin bu soyutlama teşebbüsünün çok da canlı olduğunu gösteriyor. Ölü emek olarak makine, somutun peşine düşüyor. Bu, kapitalizmin sadece basit bir 'kar' rasyonalitesine dayanmadığını, her daim onu aşan bir varoluş mesajı içerdiğini göstermeye yetiyor. Bu mesaj sadece basit ve işlevsel bir 'ideoloji' değil, insanın varoluşuna dair temel sorunlara dokunan bir arayıştır. Sorunun belli bir şekilde sorulması, anlamının bir bağlam içerisinde ötelenmesidir. Rosa Lüksemburg ve yoldaşları için Berlin'deki anıtta yazdığı gibi "Ölümler bizi uyandır!"

Bu bağlamda, Jobs'un ölümü aslında *Apple*'ın tarih anlatısını taçlandırmıştır. *Apple*, on yıl içerisinde iPhone, iPod, iTunes, iMac, MacBook'u üreten şirket oluvermiştir. Jobs'un arkadaşı

Wozniak bir garaj zanaatkârı olarak *Apple*'i mümkün kılmışken, *Apple*'i efsane yapan Jobs olmuştur ve Mac uzun yıllar boyunca zanaatkârlara dünyayı değiştirmeyi telkin etmiş, teknolojiyi bir üretim aracı olarak “halka” sunmuştur. Hatta bugünkü büyük bilişim teknolojilerinin sırrı, hem başka şirketlerin hem de devasa bir bilişim camiasının kolektif çalışmalarını gasp etmiş olmalarından geliyor.

Apple, çok az oyun ama sağlam programlarla anılan, insanı bir zanaatkar olmaya zorlayan *MacPlus* serisi, *Quadra* serisi, *Performa* serisi, RISC mimarili *PowerPC* serileri (belki de buna *Performa 5x00/6x00* ve serinin devamı dahil edilebilir), *Power Computing*e verilen lisans üzerinden diğer şirketlerin ürettiği Mac'ler, ilk sağlam Lazer yazıcılar ve hatta çok ilkel bir dijital fotoğraf makinesi üreten şirket değildir artık – belki de tam da tüm bunların Steve Jobs'un *Apple*'dan ayrıldığı dönemlere denk geldiğinden dolayı...

Jobs'un 'dehasının' ilk Mac ve son renkli oyuncakları üzerinden anılması, Jobs'un elektronik aletlerin politik karakterini ne denli ciddiye aldığını göstermeye yetiyor. Jobs, teknolojiyi tasarlamıştır, organize etmiş ona bir biçim ve mesaj vermiştir, ancak bir mucit değildir, bir kaşıftır, isyanın kurumsal düzleme çekilişinin mimarıdır. Apple'ın öyküsü şirket içinde 'ası' olma ve 'dünyayı değiştirme' anlatılarıyla doludur. MacOS için yazılım şirketlerini uygulama yazmaya ikna eden Apple çalışanları kendilerine 'Evangelist' ismini boşuna takmıyordu (Max Weber'in ruhu şad olsun!).

Jobs mühendislerinin her yeni fikrini önce reddeder, mühendisleri aşağılar sonra bu fikirleri kendisine aitmiş gibi önerir-miş. Yani, bütün mühendislerin icatları Jobs'ta tecessüm edermiş: Önderlik böyle bir şey olsa gerek.

Artık bilgisayar ve benzeri teknolojik zımbırtıların birer üretim mi yoksa tüketim aracı mı olup olmadığını söylemek zor. Birçok kullanıcı hazır programları kullanarak bir şeyler tükettiği ve ürettiği, bu kapsamda kendisine sosyal bir imaj da devşirebildiği için (belki şık durur diye) biz bu iki kelimeyi birleştirelim bir *türetim aracı* diyelim. Günümüzün başat *türetim aracı* (cümle içinde nasıl durdu?) olan bilgisayarın kişiselleşmesi, *türetim araçları*-

nın demokratikleştirilmesi, yani bu kültür devrimi, kurumsal bir başkan olmaya yazgılı bir lider gerektirirdi. Kızıl bir kitabı olmasa da kendi şirketine korsan bayrağı çekerek IBM'in "karargahlarını bombalayan," şirket içindeki "çeteye" korsan bayrağı çeken, "uzun yürüyüşe" koyulan bir Başkan Jobs elzemdi.

İşte bundan dolayı, gerilla savaşının altında yatan volon-tarizm ve dünya üzerinde var olma/eyleme hali, bu ilahiyat ve inanç, kapitalizmin 1960'larda sınırını zorlamaya ve genişletme-yeye başlamıştır. Gerilla savaşının girişkenliğiyle kapitalist işleyişin rotasını değiştiren bu 'girişimcilik' benzer bir varoluş ilahiyatını paylaşmaktadır. Ancak bir şartla, tüm fiiller, artık eylem değil, sabık eyleme bir atıftır, temsildir; kurumsal düzeyde yazılan bir tarih dahilinde var olmaz mevcut olur.

Jobs ile aynı olanak evreninde Unix işletim sistemi vardı ama *Darwin* ve *MacOs X* ile birlikte insanların Unix ile ilişkilenişi bir tasarıma kavuştu. Peki, Linux da bunu yapmamış mıydı? Linux'ta açık-kaynak kod yazılımlarla daha acayip bir süreç işlemiyor muydu? İşte burada kapitalizm ve demokrasi kavramına tosluyoruz! Linux, Unix'in pahalılığı karşısında ortaya çıkmış ve yazılımı özgürleştiren bir eylemdi. Linux, kullanıcıyı bilmeye ve değiştirmeye zorluyor, bir topluluğa ait olmanın bir tüketim edimi değil bir katılım bedeli olduğunu söylüyor, 'yetkin' olmaya çağırıyor, Linux, iştirak ve müşterektir; "bu aletin başına oturuyorsan bir zahmet kıcını kaldır da şu yazılımları birlikte geliştirelim" demesine gerek kalmadan Linux kullanıcısı "seve seve" diyor. *MacOs X* ise bilmeyen sıradan üreticiye seçeneklerin hazır ve bol olduğu bir alan sunuyor. Yalın bir ifadeyle, *MacOs X* 'kernelimin orta yerinde bu nasıl bir cumhuriyet,' deyip 'ben sana hazırladım her şeyi, sen sheetmesen de olur' diyor; *MacOs X* demokratik bir cumhuriyet projesidir. Linux, komünizmdir! Mac'ler ve PC'ler bundan dolayı 'kişisel' bilgisayarlardır, Linux kullanıcısı ise her daim bir 'topluluğun' parçasıdır ve bunun üzerinden ve bunun için maki-neyle ilişkilenir! Linux, *MacOs X*'in ve hatta yer yer *Windows*'un altında yatan fantezi, onu sürekli zorlayan, anlamları bozan bir it-kidir. İsteyen ve bilen, elbette *MacOS X*e bir yere kadar müdahale edebilir, ancak bu zahmete girişmek zorunda değildir, zaten bunu yapanlar var onlara havale etmek daha kolay.

Apple istese de istemese de aslında Linux’u tekerrür ettiriyor, farkla tekerrür. Görsel arayüzlü işletim sistemleri, kendine has bir kullanıcı profili yaratarak, yani işleri kolaylaştırarak, popülizm yaparak belki “kitleleri” bilgisayara yakınlaştırdı. Fakat bu işin bir “ama”sı var: Bilgisayara yaklaşılrken onun işleyişinden ve onun işleyişine müdahil olmaktan epey uzaklaşmış bir “kullanıcı” yaratıldı, bunların ezici çoğunluğu kendi kaderini tayin eden birer hobi yazılımcı değil artık. Ancak, işin güzel bir yanı var: Bunu yapmak isteyenlere YouTube ve Google’ın başarı öyküleri sunularak, hobinin de para edebileceği, hatta kısa yol tuşlarıyla köşe dönülebileceği gösterildi. Üretici güçler sosyal birer ilişkidir, üretim aracı diye bir şey yoktur, zira üretim kavramının kendisi meseleye nereden bakıldığına bağlıdır. Üretici güçler böylece üretim aracına dönüşmüş olur, ancak üretim ilişkileri perspektifinden bakıldığında!

“Esnek” kapitalizm tam da bu bakış açısı değişikliğinin düzleminde oynar. Belki de artık Linux bir hamleye daha yol açıp, Apple’ın iPad’ler/iPhone’lar için geliştirdiği işletim sistemi iOS’u nu silip süpürecek: Google, Linux’a dayalı Android yazılımıyla Apple’ı tahtından indirebilir, hatta bu sistemi bilgisayarlara bile taşıyabilir. Şirketler birbirilerinin teknolojilerini satın aldı, birbirlerini ilhak etti ve tarihi geriye dönük yeniden yazdı ama “halka” cebe sığacak birer “türetim aracı” sundu. *Demoları* çıkan her şey markalandı, kapitalizm *demos’a* tüketici odaklı üretim araçları bahşetti; tam da üretim kavramını yeniden anlamlandırarak ve muğlaklaştırarak, bize burada yerli yersiz “türetim” dedirterek, burada bir “üretici güçler” tartışmasını yapılmasını sağlayarak... Tarih geriye dönük yeniden kodlandı, Amiga üzerindeki *Deluxe-Paint* unutuldu *Photoshop* aldı başını gitti: Darısı *GIMP’in* başına!

1990 yılında NewTek şirketi, Comodore Amiga 2000 modeliyle çalışan ama onun birçok işlevinin arkasından dolanan *Video Toaster* adlı bir donanım/yazılım paketi geliştirdi. Yapılan reklamda avaz avaz şu haykırılıyordu: Bugüne kadar video işleme araçlarına çok büyük paralarla büyük televizyon kanalları sahipti, artık bunun halkın eline geçmesinin zamanı gelmiştir.

Ancak, tarihin cilvesi olsa gerek *Video Toaster* sanıldığı kadar ucuza satılamadı ve daha çok orta çaplı veya büyük şirketler

onu edinebildi. *NewTek* bu konuda belli bir başarı elde ederken teknolojisini bina ettiği Amiga'yı artık hiçbir tanıtımında zikretmemeye başladı. Sonra, *NewTek*'in düşünüy, yıllar sonra önce multimedya işlevli masaüstü bilgisayarlar sonra iPhone'un simgelediği akıllı telefonlar gerçekleştirdi. Artık ses, müzik, video, yazı işlemek belli bir yere kadar akıllı telefonlar ve dizüstü bilgisayarlarla mümkün, masa üstü bilgisayarlarla da donanımına göre bayağı bayağı mümkün oldu.

<http://www.youtube.com/watch?v=nymVNhy4dw8>

Bilişim teknolojisi şirketleri adeta *halka hürriyet* demiş ve kapitalist rekabetin bir demokrasi meselesi olduğunu, demokrasinin kapitalizme içkin olduğunu göstermiş, üretim araçlarını “daha üst düzeyde” ve kurumsal bir şirkete göbekten bağlanarak (teknik destek, cloud uygulamaları, servis sağlayıcıları ve sunucular, güncellemeler) tekrar ettirmiştir. Özerkleşme eğilimleri, *halk* olarak kurumsal bir bünyeye massedildi. Halk iktidarı kuruldu! Bir zamanların deyiimiyle “yeni demokrasi” daha akademik süslü şekliye “*radikal demokrasi*” çağına hoş geldik- gerçekten!

Mao, “komünizm aşk değildir, düşmanı ezmek için kullandığımız çekiçtir,” demişti. Geleceğe doğru kahve falında hayra yorulabilir ama bugünden geriye bakıldığında balıklarına kurban olunası Mao'ya şu denmeli: Halkın gırla aşk dizisi tutkunu olduğu çağdayız. Apple'ın reklamındaki balyoz gitti, yerini farklı düşünmek aldı, statü simgesi iPhone'lu günlere geldik. Apple'a geçen Pepsi yöneticisi Sculley'i bir kere daha hatırlatırcasına ABD'deki istihbarat projesi COINTELPRO, *Kara Panterleri* çökerttikten, siyahi direnişin beli kırıldıktan sonra beyazlara bürünmeye yüz tutmuş Michael Jackson sadece siyahi gençlerden oluşan reklam spotunda “You are the Pepsi generation” [“Siz Pepsi kuşağısınız”] demişti. Popüler müziğin kralı, yani halk ezgilerinin yıldızı 80'lerden 90'lara sesleniyordu. Pop müziğin Sovyetlerin çöküşüne denk gelmesi, dünyanın kaynaşmasına, *halkın* kurulumuna delalet olmasın!

<http://www.youtube.com/watch?v=po0jY4WvCIc>

Michael Jackson'dan bakıldığında *Kara Panterler*e artık gerek yoktu çünkü onların direnişi, imgeler düzleminde Pepsi reklamı üzerinden “resmen” tanınmalarına yol açtı. Martin Luther

King'in bir rüyası, Malcom X'in öfkesi, Kara Panterlerin partisi, 80'lerden itibaren siyahi gençlerin Pepsi'si vardı, yaşasın başkan Obama! *Halka, hürriyet!*

6 Mayıs 2012 tarihinde 'üç fidanı' anmak üzere hazırlıklar yapılırken bu hattın devamcısı değil ama 'geleneğin' ardılı olarak kendisini sunan bir siyasi yapının yayını da bu konuya odaklanmış, aynı kurumsal bünyenin parçası olan bir televizyon kanalında konuyla ilgili bir belgeselin yayınlanacağını duyurmuştu. Aslında bu belgeselde yeni görüntüler yayınlanmayacak sadece 90'lı yıllarda aynı kurumsal yapının hazırlamış olduğu bir belgeseldeki görüntüler –ki, artık bunların çoğu genel olarak kullanılır oldu– 'yeniden kurgulanacaktı'. Öyle ki, bu kurgulama sadece görsel bir düzenleme olarak kalmıyor, bir devri okumamıza müsait bir örgü sunuyor; zira geçmişe dönük bir tarih yazımı olduğu için bugünden yapılan bir tarih okumasının dışavurumudur. Elbette, bir tarih kurgulayarak bugün ne yapılması gerektiğine dair bir mesaj verecektir. Aydın Çubukçu bu mesajı tek bir cümleyle özetler: "Denizlerin projesi vardı, Erdal'ın ise partisi." Söz konusu kişi ve kurumsal yapılanmayla bir polemige girişmek değil bu cümleyi çağımızın söylemediği ama ima ettiği, o cümlelerin düşündüğü ve düşündürdüğü bir okumaya, semptomatik bir okumaya tabi tutmak anlamlı olabilir. (Söz konusu kurumsal yapıyı harcamaya teşne olanlar sevinmesin, asıl laf buna teşne olanlardır.)

Burada ilginç bir mesele var: Söz konusu kurumsal yapı Türkiye'nin 80 yılını alttan alta, son 30 yılını ise aşık bir biçimde kendi konjonktürüyle belirlemiş bir siyasetçi öznenin kurumsal projesine katılırken bu cümleyi zikrediyor. İşçi havzalarına odaklanmışken, "sağ" ve "sol" ayrımını anlamsız bir sıfatlandırma olarak ilan etmişken şimdi çark etti ve Kürt hareketi dolayısıyla imgesel ve söylemsel olarak "soLculaşmaya," başladı. Aydın Çubukçu'nun diliyle ifadesini bulan sözler ise hem parçası olduğu kurumsal yapının hem de parçası oldukları daha geniş kurumsal projenin konjonktürüne dair bir şeyler ifade etmekle kalmıyor. Siyasal olanın ve bu bağlamda içinde yaşamış olduğumuz dönemin toplumsal şekillenişine dair bir takım şeyler ifşa ediyor.

Aydın Çubukçu'nun söylediği laf gariptir, zira 'beni yüzysel ve bir solukta oku' demektedir yoksa söz konusu kurumsal

yapının söylemesinin pek muhtemel olmadığı bir mesaj içerir. Cümleyi bölecek olursak “Denizlerin bir projesi vardı” ve “Erdal’ın partisi vardı” anlamı çıkmakla birlikte cümlede geçen “ise” ifadesi bir karşı karşıya konumlandırmayı önerir. Madem bugünden bir tarih okuması yapıyoruz o zaman aradan geçen yıllar itibariyle bize daha yakın olanı başa koyup cümleyi ters çevirirsek şöyle olur: “Erdal’ın partisi vardı Denizlerin ise projesi.” Malum, bu iki cümle, vurguları itibariyle bambaşka anlamlar çağrıştırıyor, tam da “ise” ifadesinin sabit kalmasından ötürü. Peki bunu sabit bırakma meşruiyetini nereden alıyoruz? Cümlelerin yapısal olarak bir karşı karşıya konumlandırma olarak formüle edilmiş olmasından bu meşruiyeti alıyoruz, zira başka her tür seçenek Türkçe dil kullanımı bakımından bize hata verecektir. Peki, buradaki “ise” üzerinden yapılan konumlandırma nasıl bir ilişkiyi ima eder? Bu konuda Aydın Çubukçu’yla yapılmış röportaja bir kulak verelim:

PARTİ’NİN KURULMASI ERDAL’I ÜST DÜZEY ÇELİKLEŞTİRMİŞTİ

Bir konuşmanızda; “Denizlerin bir projesi vardı, Erdal’ın ise partisi” demiştiniz. Aslında gelişen bu süreç Türkiye Gençliğine izlemesi gereken yolu da gösteriyor.

Denizle Erdal arasında hem çok büyük benzerlikler ve Erdal lehine farklılıklar olduğunu düşünüyorum. Erdal aslında Denizlerin idam sehпасı altındaki tavrını daha üst düzeyde tek-rarlamıştır. Çünkü Erdal partili bir gençti. Denizler ise parti-nin mücadele sonunda kurulacağına inanıyorlardı. “Partisiz de olsa yola çıkabiliriz. Zaman içinde ordu partiye dönüşür” diye düşünüyorlardı. Önce silahlı mücadele sonra parti diyen bir anlayışa sahiptiler. Dolayısıyla kendilerini Komünist bir partinin üyesiymiş ve onun gereklerini yerine getiriyormuş gibi düşünemeyiz. Öyle iddiaları da yoktu zaten. Fakat Erdal eline böyle bir imkan verilmiş bir gençti. Yani iyi kötü eksik gedik haliyle büyük gençlik kitlelerini, işçileri köylüleri kasa-ba gençliğini kapsayan büyük hareketin partileşme sürecinde devrimci olmuştu ve onun partileştiğini de görmüştü. Parti-

leşme sürecinde ne gibi mücadeleler yaşandığını, kitlelerin nasıl örgütlendiğini, partiye nasıl dahil edildiğini yaşamış bir gençti. O örgütlü çalışma onu bir üst düzeyde daha çelikleştirmişti diye düşünürüm hep. Ve bugün baktığınızda 17 yaşında bir genç ve o tavrı göstermiş. Dünyanın pek az bir örneğinde görülen yiğitlik örneğidir. Ama kişisel yiğitlikten ziyade bu örgütlü bir genç olmasından ötedir.

‘Benzerlik,’ ‘lehte fark’ ve ‘üst düzeyde tekrar’: Demek ki, “ise” ifadesinin altında yatan karşı karşıya konumlandırma bir benzerliği içeriyor ama bu benzerlik bir farklılaşma süreci sayesinde üst düzey bir tekrara işaret ediyor. Buradaki karşı karşıya konumlandırış ve ayırım, “partinin” varlığı veya yokluğudur. İlginçtir. Partinin kuruluşunun ön koşulu, onun kurulu olduğu momente nazaran tarihsel anlamı itibarıyla “lehte bir fark” olarak görülüyor, ama hani bir tekrardı? Burada “üst düzey” ifadesi tam da Denizler ile Erdal’ın eylemlerinin niteliği ve bu eylemleri mümkün kılan koşullara dair bir imada bulunmaktadır. Denizler ayaklarına kurşun sıkma pahasına yolu açmış, Erdal ucu sonu belli görünen (veya öyle gösterilen) bir yolda yürümüştür. İşte mesele tam da bu iki eylemin karşı karşıya konumlandırılmasındadır. Zira söz konusu olan sadece bir öznenin yaptıkları değil, özneleşme süreci, kendisini mümkün kılan koşullarla ilişkisidir. Ama bu ilişki oldukça muğlaktır.

Söz konusu cümledeki karşı karşıya konumlandırış Deniz ile Erdal arasında mı yoksa “proje” ile “parti” arasında mıdır, yoksa bir yanda Denizler ve proje öte yandan Erdal ve parti özdeş midir? Bu cümlede Deniz ile proje ve Erdal ile parti arasında fiili bir mesele değil, bir sahiplik belirtilmiştir. Ancak bu sahiplik ilkinde bir eylemi varsayarken diğeri bu failliği illa varsaymaz. Proje sahibi olmak düşünmüş taşınmış olup bunun denemesini yapmaya koyulmayı ima ederken partiye sahip olmak bir kurumsal bünyeye mensubiyetten ve onun yaklaşımlarına riayetden ibaret kalabilir. Zaten söyleniyor: Erdal’a bu kurumsal bünye bahşedilmiştir! Burada birbirinden tamamen farklı iki ilişki söz konusudur. Denizlerin projesinin olması ile Erdal’ın partisinin olmasındaki sahiplikteki “olmalar” özdeş değildir. İlki olaydır diğeri tekerdürdür. Birinde yok olmak, oluşun ön koşuluyken diğeriinde yok

olmak ancak oluşturulmuş olanın dahilinde mümkündür. Fark üzerinden seyretmiş bir tekerrürdür. İlkinin ön koşulu, öznenen ayrılamayan ilişkiyken, ikincisinde Erdal aleyhine ve parti lehine karşılıklı bir atfı ilişkisi vardır; Erdal'ın "üst düzeydeki tekrarı" Denizlere nazaran Erdal'ın lehine ama partiye nazaran Erdal'ın aleyhinedir. Denizler bir fail olarak projeye içkin, projenin konusu ve yazarı, kendisini kuran bir öznelliktir; diğerinde Erdal, failliğin mümkünat düzleminin mimarı değil icracısıdır. İlkinde kendi mümkünat alanını yaratan bir "olay" diğerinde ilkinde atıfta bulunan bir icra vardır.

Ancak, burada sıkıntılı bir durum var. Denizlerin projesi ile parti arasındaki ilişki peki nedir? Bu bağlamda röportajın tümüne bakıldığında bir kopukluk söz konusu gibidir. Bir yandan 1971'e kadar varan süreç olumlu bir ışık altında sunulur ama sanki şu denmektedir: 1971 öncesinde pek bir sıkıntı olmasa da 1971 sıkıntılı bir süreçtir. Belki de bu üstü kapalı göndermenin altında Niğde Cezaevi'nde (diğer kurumsal yapıların ezici çoğunluğu için başka cezaevlerinde) "küçük burjuva maceracılık" olarak "mahkum edilmiş" bir sürecin "daha üst düzeyde bir tekrarı" söz konusudur. Ama 6 Mayıs 2012'de hem söz konusu kurumsal yapının kortejinin bu kadar kalabalık olmasını sağlayan hem de Erdal'ı mümkün kılmış, bizzat projelerinden azade düşünülmesi güç olanlar değil midir? Daha üst düzeyde olan kurumsal yapı her ne sebeptense kendi olmuş halinden değil bir türlü ilişkisinin ne olduğunu tanımlayamadığı bir bu "olmamış"a atıfta bulunarak bir "tarih" yazabiliyor. Belki de bunu ancak Denizlerin projesinin ne olduğunu tanımlayarak yapabiliyor. Zira Denizler, illa 1971 ile değil 1968 ile de özdeşleştirilebilir. Bu bakış açısına göre, 1968 ile aslında bir sorun yok, sorun 1971'dedir. Ama Denizler 1968 ile özdeşleştiril meye çalışılsa da bir türlü ona indirgenemiyor çünkü onları TİP'ten ayrıksı tutan şey projeleri olsa gerek. Denizlere bakarken, 1971, daima 1968'in okunduğu lens olacaktır. Aydın Çubukçu, bu lens ile sorunlu gibi görünüyor. Ancak, 1971'in bir hazin son mu, yoksa 1968 olayının "üst düzeyde tekrarı" mı olduğu veya 1968'in söylemek istediğini avaz avaz bağırıp bağırmadığı bir meseledir.

Makul bir itaatkarlığın öznesi olan bireylere dayanan kurumsal bünyenin devamlılığının, konvansiyonel teamül ve pro-

tokollerin sürdürülebilirliğinin her tür içeriğin önüne geçtiği kurumsallaşma döneminde soru şudur: Denizlerin projesi, Erdalların partisi vardı ise bugün ne var? Bu cümle sanki “siz Erdal ile çağdaşsınız” demektedir, zira röportajın devamında anti-emperyalizmi önemseyen “gençlere” dönük böyle bir hitabe vardır. Demek ki, eğer bir tekerrür olacaksa bu ancak Erdal’ın farkı olabilir, tabi daha üst düzeyde olup olmayacağı açık olmak kaydıyla. Bu çağdaşlığı kuran düzlem ise partinin mevcudiyetidir. Parti lehinde ve Erdal nezdindeki farkı böyle okuyabiliriz: Artık parti vardır, projeye gerek yok! Bu, söz konusu kurumsal yapının projenin gözden geçirilerek hayata geçirilmiş hali olduğu anlamına da gelebilir. Yani, projeye dair tarihsel bir değerlendirme ve pratik bir özeleştirme yapılacaksa bunun yegane tecessümü söz konusu kurumsal yapıdır. Öyle değil mi, 1968’in Deniz’inde sorun yok, sadece henüz partiyi kurmadan hareket içerisinde bunu inşa etmek, bu hareketi de küçük bir grubun silahla başlatacakları bir mücadele olarak görmekte sorun var?

Ama 1971 çıkışının bir paradoksu var: Son eylemleri öncekileri gölgede bırakıyor. Denizler, sadece 1968’in “halka gidiş”i ile değil, Nurhak’a çıkışla da lanetli bir kere. Üstelik buradaki mesele sadece gerillacılıkta değil, onunla özdeş olarak anılan 1971 çıkışının kendisinde. 1971 çıkışını silahlı mücadeleye indirgemek aslına hem bu çizgiden ayrılmış olanlar hem de onu savunduğunu iddia edenler açısından işlevsel bir mahiyete sahiptir. İkisi de bu “olay”a atıfla bir tarih anlatısı formunu alan kurumsal bir gerekçelendirme stratejisi izliyor, bünyelerini tahkim ediyor. Bir yandan bugün “iyidir, hoştur ama işte bu güzel çocukların sonu ancak böyle olabilirdi” denilerek “hazin son” üzerinden eylemin niteliği ve tasavvuru mahkum edilmekte; öte yandan silah kullanımının söz konusu olduğu her eylem ancak 1971’in kurumsal düzeyde tekrarı olabilmektedir; sıkılan hiçbir kurşunun menzili Kızıldere’ye ulaşmak şöyle dursun yanından bile geçemeyecektir. İki tarafın da mutabık olduğu bir anlatı örgüsü var. 1968, toplumsal olay ve makro ölçekteki gelişmelerle; 1971, kişiler ve vukuatlar silsilesi üzerinden anlatılabilir mahiyettir. Tam da bir kahrmanlaştırma yapılmaktadır. Biri “diyalektik ve tarihsel materyalizm” ile diğeri vakayinamelere yaraşır bir eda ile anlatılır. Birey, hazin öyküsüyle anılır ama o yola giden tasavvur bir daha tartış-

şılmamak üzere rafa kalkmıştır, ya reddedilmiş ya da kurumsal bünye dahilinde kontrollü bir biçimde ve eylemli olarak anımsatılmaktadır. 1971 bir vukuatlar silsilesine indirgenerek söz konusu tarihle anılan kopuştaki oluşun içi boşaltılır.

1971 açıklanamayandır, örgütlere rağmen onların bünyesi-ni tahkim edecek taze kanları tedarik edendir. Semptom değil, marazdır. Kendi dışına doğru hareket ettirendir. Tüm bu anlatıları kuran ve parçası olanların açıklayamadığı bir konu var: 1968, güzel güzel toplumsal dinamiklere ayrılarak anlatılabilirken, toplumsal hareketler açıklanabilirken, “devrimci” bir var olma hali açıklanamıyor. 1971, bugünkü solcu aktivist siyasetçilere “sen nasıl devrimci oldun” ve “bugün ne yapıyorsun” sorularını sordurtuyor. İşin ilginç toplumsal hareketler ve dinamiklere dair bin bir masalı olanlar, iş “devrimcileşme” meselesine, insanların neden bu yolda yürüdüklerine gelince ancak anılar olarak anlatabiliyor, öykünün temel birimi birey ve onun kararı oluyor. Voluntarizm, üst düzeyde tekrar ediyor. Mesele şudur: 1971 bir hataydıysa bu “hata” niye oldu? O kadar yere göğe sığdırılamayan “tarihsel ve diyalektik materyalizm” burada neden arıza veriyor? Cevap basit: Mesele sadece bir maceracılık değildi, bunun bir sınıfı vardı, o da “küçük burjuvaziydi” ! Peki, bu “küçük burjuvaziyi” en çok diline pelesenk edenler acaba nereden gelmektedir? Sihirli bir değnekle, ideolojik berraklaşmanın sonucunda sınıf intiharı mı gerçekleştirdiler? O zaman sınıf, ideolojik bir kurgudur, atlanabilir ve intihara uğrayabilir. “Diyalektik ve tarihsel materyalizmin” idealizm ile amansız savaşı ne kadar da makul sonuçlar veriyor!

1971’in sorunlu olan yanı bugüne dair bir kısa devre olmasıdır. Zira, devrimcileşme sorusunu ortaya atar: Verili bir kişi veya topluluğun verili koşullar altında kurulu toplumsallıkla kopuşmalarının bir teorisi var mıdır? Daha da ileri gider, devrimci ile “kitleler” arasındaki ilki lehine olan ayrıcalığı dönüp ikincisine geri götürür. Birileri devrimci olabiliyorsa başkaları da olabilir: Üstelik illa kurumsal yapıların biyo-politik mide-eksenli kampanyalarının hitap edip bir ihtimal kendisine katacağı mikro ve müstakbel makro öznesinin adım adım bilinçlenerek (kaşarlaşarak) halk adına, müstakbel iktidar adına “uzun yürüyüşünü” yapması gerekmebilir. Etnik, mezhepsel ve bin bir türlü ayrışmalarla *demos*’un imkansızlığı üzerine kurulu olup da onu iç savaşı

yöneterek, sembolik düzlemde onu yek kılan mevcut egemenle *sadece* bir şiddet mübadelesine girmek zorunda olmayabilir (egemeni tahkim eden istisna hali olunmayabilir). Kısa devre, 1971’in sordurttuğudur: Erdal, Deniz’in haklı olduğunu ispatlayan mıdır?

1971, halka, toplumunun üretiminin faillerine bu sıfatla hitap edenlerin karşısına toplumun süreksizlik ihtimalini çıkaran bir kısa devredir. Ancak, halk imkansızdır, süreksizdir. Bu süreksizlik amillerinin “halk” ve “yurtseverlik”ten dem vurması, tam da bu yersiz-yurtsuzluğun bir semptomudur. Onlar, halkın çocukları değil, evden kaçtığı için, eksik yanı orası olduğu için oraya bakanlardır, halkın yeniden üretimini düzenleyen yasanın dışına çıkmayı ancak yasanın ötesinde halka referans vererek bu suçlu olma halini kendilerine izah edebilenlerdir. Namlunun diğer ucundaki ülkücünün ve dincinin halkın aynı imkansızlığından doğduğunu, daha doğrusu halkın bir iç savaş düzlemi olduğunu, iç savaşın birer parçası olarak atlarlar. Halk, onların bağımsızlığını mümkün kılan bir göstergedir, süreksizliğini bizzat kendi öznellikleriyle ispat ettikleri, bunu kendilerine dahi itiraf edemedikleri verimli bir imkansızlıktır. Peki neden? Hangi saikle? Che, Deniz’in neresine çarptı da bu titreşimi yarattı; Deniz, Erdal’ın neresine dokundu ki sehpa bir kere daha tepildi? Sahi, hepimiz neden bunları konuşuyoruz ki? Bunu tartışmak için 1971’in anlamını ele almak gerekir. Nedir 1971, tasavvuru nedir?

Cumhuriyetin ilk yıllarında *Kuzey Kürdistan*’daki mücadeleler bir yana, Kubilay’ın öldürülmesinde ifadesini bulan direnç, Serbest Cumhuriyet Fırkası nezdinde TC’nin kurucu bileşenlerinin kontrol etmekte zorluk çektiği bir hoşnutsuzluğa işaret etmişti. Demokrat Parti iktidarının da elitlerde yarattığı çatlak ve özellikle Soğuk Savaş ile birlikte izlediği politikaların toplumdaki tansiyonu yükselten karakteri 27 Mayıs Darbesi’ne geçici bir başarı sağlamıştı. Ancak DP hükümeti, Kemalizm’in vaatlerinin yerine getirilemediğini, katakulliyle kabul edilen Cumhuriyet’in bir proje olarak ucunun açık olduğunu gösteriyordu. Kemalist Cumhuriyet projesinin taşıyıcı unsurları 27 Mayıs’tan AP’nin galip çıkması karşısında bu projenin açtığı mecrada başka arayışlara yeltendi. Kentleşme ve sanayinin tesisi ile göç bu esnada toplumsal bir yarılmaya gebe, başka aktörler CHP ile AP’de temerküz eden gerilimin içinde oluştu. Türk-İş’in hem örgütlenmesinde-

ki yükseliş hem de içeride mayalanan huzursuzluklar, Kemalist projenin sadece vaatlerini yerine getiremediğine işaret etmekle kalmadı, bunun yol açtığı arayış projenin revizyonist taşıyıcılarındaki ağırlık merkezini kaydırdı: Emekçiler bir aktör oluverdi. Kurumsal siyaset arenasında bu arayışlardan biri CKMP diğeri TİP olacaktı. Daha sonraları moderniteye karşı modern bir direnç olarak sağda MHP ve MSP çizgisi oluşacaktı.

Kalkınmacı paradigmanın ve Kemalizm'in "yürüyelim arkadaşlar" dediği öğretmenler, mühendisler ve idareciler, DP iktidarının sonu ve müteakip rejimin vaatlerini yerine getirememesiyle, bu çerçeveyi limitlerine doğru zorladı. Halk ile milletin aç farkında bir öznellik doğdu. Bu yüzden, 1968'in asli bileşenlerinin ordudan, öğretmenlerden, müstakbel mühendis ve idarecilerden, özellikle de askeriyeden çıkması şaşırtıcı olmasa gerek. Onlar, ithal ikameci ve kalkınmacı paradigmanın, Soğuk Savaş dengelerindeki ulusal tadilatın öncüleri olacaktı. Bu yüzden öğrenci hareketinin en önemli unsurlarının Hasanoğlan'dan, ODTÜ'den ve Mülkiye'den çıkması bir tesadüfmüş gibi görünmüyor. Ancak, ulusun tadilatı ve yeni dünyayla eş güdümü sorunu, muğlak bir yorumlama aralığı bıraktı. 1960'lı yıllarda Türkiye, belki bir daha eşi benzeri görülmeyecek denli kamusal bir tartışmanın içinde buldu kendisini: Sosyalist Devrim ile Milli Demokratik Devrim yaklaşımları karşı karşıya geldi. Sosyalist Devrimciler, çok makul bir şey söylemekteydi: Devrim işçi sınıfının eseri olacaktır ve sosyalist bir mahiyet taşımalıdır, barışçıl olmalıdır. MDD ile kıyaslandığında çok daha radikal bir yaklaşım! SD bir yaklaşım olarak dururken, MDD bir pozisyondu. Kemalist bir geleneğin Maocu yeniden yorumlanması, ülkenin içinde bulunduğu asıl sorunun emperyalizm ile bağımsızlık olduğuna hükmediyor, tedrici bir geçiş amaçlanıyordu. Ne gariptir ki SD'ci Türkiye İşçi Partisi kel alaka gibi görünen Kürt meselesinden kapatılacak, Kemalist rejim ile daha uzlaşır gibi görünen MDDciler o devlete namlularını çevirecekti. Ülke bazında ve makro siyaset kapsamında okunduğunda MDD'nin bu denli rağbet görmesi geleneksel bir sosyalist bakış açısıyla kaygı verici olmalıydı. Ancak, MDD'nin içeriği, salık ve sebebiyet verdiği çağrışımların sadece bir çerçevesiydi. Dünyanın dört bir yanında anti-emperyalizm adı altında birilerini destanlar yazdığı haberleri yayılıyor, Che Guevara gibi figürler çeperlerden

merkeze doğru bir yankı uyandırıyor. Liberallerle milliyetçilerin, yani ikiz kardeşlerin, abesle iştiğal olduğu yer burasıdır: 1968 kuşağı Kemalist bir çerçeveden hareket etti. 1971 ise bu çerçevenin kendisini tadil ettiği esnada, bu reaksiyonun bir bileşeni-kusarak başka bir bakış açısına itti; NATO'nun bunda önemli bir payı var. Evet, Denizler sonuna kadar milliyetçiydi. İbo dahil olmak üzere bütün paradigmaları ulus-devlet eksenliydi. Ancak, buradaki mesele şudur: Neden bu hışımlı gençler SD gibi “radikal” bir teoriyi tercih etmedi? Çünkü, SD'nin başlıca sloganı bağımsızlık değildi.

Bağımsızlıktan doğru 1968 kuşağına bakıldığında güdük bir siyasi çerçeve görülür; 1971'den bağımsızlığa bakıldığında ise işler değişir. Bağımsızlık, eylemin zincirlerinden boşalttığı ve çerçevesini aşan bir düzlem yaratmıştır, özerkleşme eğilimine bir yön vermiştir. Denizler için bağımsızlık, ufak veya büyük bir topluluk dahilinde kişinin özerklik arzusunu gerekçelendirme yönelimidir, hakkı aşan bir biçimde kendi kaderini tayin için savaşmaktır veya savaş kendi kaderini tayinin ta kendisidir. Kalkınmanın öznesinin devletten ziyade yeni bir toplumsal mutabakatla şekillenmesini isteyen TİP vasıtasıyla FKF'lilerin *halka gidişleri* bir perspektif değişikliği, bir ıraklık açısı deneyimi yaratmıştır. Iraklık açısı, belli bir gök cismine iki farklı pozisyondan bakılması ve dolayısıyla bir üçgen hesabı üzerinden mesafe ölçme yöntemidir, bir pozisyon belirleme yöntemidir. Belki de bu yüzden *sivil toplum* meselesini üstü örtük olarak ele alan Rosa Lüksemburg partiye “kutup yıldızı” der. Kalkınmacı paradigmanın nasıl yorumlanacağını yarattığı muğlaklık, Kemalizm'in popülist bir yorumu, dünyada anti-emperyalist mücadelelerin yarattığı umutlar bir kararsızlık anı yaratmıştır: “Ben kimim?” Bunun cevabı, emperyalizm Türkiye'dedir, TİP babadır, ailedir, “Ben Dev-Genç'liyim” olmuştur.

İşte burada Denizlerin eylemlerinin, düşünsel çerçeveleriyle ayrılmak üzere örtüştüğü bir kesişim kümesi var. Che Guevara'nın sunduğu ontolojide, seyir halinde karşıtlığı kurup deneyimleyerek, antagonizma koyup baş kahraman (protagonist) olmaya dair bir çerçeve vardı. Bu, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında mekan ve zaman algısındaki sarsılmaların ve düzenlemelerin çatırdaya çatırdaya fırlatıp attığı öznelliklerdi. Che Guevara ile *Beat*

Kuşağı bu anlamda çağdaştır. Yol, aynı zamansallıklarda yaşayanların seyredilmesiyle bağlamdan kopmayı mümkün kılan bir boşluk, “ben kimim?” sorusunu katlanılmaz hale getiren, kendini yaratma ve toplumsal yorumlama pratiğidir. Burası, kapitalizmin parçalayarak kurduğu öznelliğinin, bütünlüğü, yok oluşa meyil ederek bulduğu düzlemdir: Bütünleşmeye, rastlaşmaya, komünizme özelemdir! Bu yüzden zanaatkarlar son yüzyıllarda liberterdi. Eğer küçük burjuvazi, ufak ölçekte üretim araçlarına sahip olmak demekse tüm devrimciler küçük burjuvadır; zira kendilerini ve dünyalarını kurmanın araçlarını ele geçirerek özne olurlar; araç ile nesne, kamusal ile özel arasındaki kurgusal ama somut bir iş gören ayrımı kaldırır. Bu ayrımın olmadığı monist (yer yer düalist) dinlere sahip yerli toplulukların, devrimci hareketlerin baş aktörü olması sadece Avatar filminin bir fantezisi değil, Aleviliğin tarihsel bir kesitine şöyle bir bakan herkesin görebileceği bir şeydir. Bir kere eylemde bulunuldu mu onu aşmak gerek: Savaşçının ölmesi gerektiği için ölene dek mutsuz olduğunu biliriz.

Bu çatışmalar, toplumun eskisi gibi olamayacağı ve toplumdakilerin eskisi gibi olmak istemedikleri bir düzlem açmış; “yeniden üretim”, akıbeti itibariyle kamusal bir müzakereye açılmıştır. 1960’ların ikinci yarısına gelindiğinde *köyden/mahalleden gidiş, kente geliş, üniversiteye/fabrikaya giriş ve halka gidiş*, bir pozisyon değişikliğini, bunun da kamusal olarak tartışılabileceği bir düzlem yaratmıştır. Bu tam da dünyada “dengelerin” yeniden kurulmakta olduğu, ülke içi ve sınır aşırı göçlerin birilerini işçileştirmeye, kentleştirmeye tabi tutmaya yeltendiği bir dönemdir. Halk, tüm bu alt-üst oluşların düzlemidir, farklı deneyimleri mümkün kılandır; işçileşmenin, üniversite öğrencisinin müesses nizamın öncüsü olmasının müzakereye açıldığı bir andır. *Halk*, bu anlamıyla bir özne değil bir deneyimi, bir perspektif değişikliğinin düzlemiydi. *Bu açıdan bakıldığında*, Denizler halka çok şey borçludur. Ancak, halka giderken toslanan bir mesele var burada:

İthal ikameciliğin bir devlet politikası olarak benimsendiği bir kesitte kalkınmacı kavramlarla yaklaşılacak ve açıklanmaya çalışılan bir coğrafyaya ayak basılır. Toplumun şekillenmesi müzakereye açılmışken *Kuzey Kürdistan* coğrafyası ve çeperine toslanır; toplumun sürekliliği, yeniden üretimi, açık bir soru işaretiyken

(tabu olan gayrı-müslimler hariç) TC'nin kurucu "ötekisi"ne, halkın bütünlüğünü yaran yapısal krizine rastlanır. Belki bu yüzden Türkiye'ye (Kuzey Kürdistan'a) gitmek için daha evrensel bir düzeyde halkı muhayyel olarak yeniden kurmak gerekir; Türkiye'ye varmak için Filistin'e gitmek gerekir. Ege'ye yüzünü dönmüş Aydınlikçılar ve Kemalizm ile kopuş, bundan dolayı İbo için Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) kapsamında gerçekleşir, Mahirler'e çarpar. Tüm bunlar, TC'nin saldırılarının ve cinayetlerinin yarattığı etki altında düşünülmeli.

Polis saldırıları, çatışmalar, ölümler, muğlaklık, Kürdistan, Kemalist cenahta ulusun tadilatına dair yorum farkları, kızışan "dünya devrimci hareketi," yani perspektif değişikliği. İşte bu ıraklık açısı deneyimi, o çok elzem soruyu yeniden sordurur: Ben kimim? Bu soru, tüm bir belirsizlik düzleminin yeniden yapılandırılması, bir pozisyon bulmak için koordinat sistemi icat etmeyi gerektirir; bunun tek yolu en uzağı görebilmek, yokluk ihtimalinin mesafesini ölçebilmekten geçer. Soru çok çetrefillidir; Aydın Çubukçu'nun epey eski yoldaşları olan Aktancılar'a (TİKB'ye) mensup Aysel Zehir için yazılmış sözlerdeki gibi: "Bilinmez ki, ne söyler bağrındaki ezgiler..." Bu yüzden eski Grup Yorum ve benzer gruplar, en muğlak ve pastoral parçalarıyla, mensup oldukları örgütlerden çok daha fazla yürekte hücre örgütlenmesi yapmıştır! 1860 ila 1870'li yılların Rus Narodniklerine bakıldığında her birinin anlatısında kendilerini eyleme geçirme ve eyleme bağlamında edebiyatın çok önemli bir rol oynamış olduğu belirtilir. Türkiye'de de, 1968 ile anılan kuşaktan başlamak üzere 2000'li yılların başlarına kadar, bu romanlar, insanları eyleyişe ve örgütlenmeye iten başlıca ilham kaynağıydı. Burada, yazar hikaye anlatarak okura "kendi hayatının okuru olma, yazarı ol, ama bil ki bunu ancak kimi verili koşulların dinamiklerini zorlayarak yapabilirsin, bunu nasıl yapacağın sana kalmış ama al sana ahlaki bir çerçeve" der. Burada öznenin oluşum süreci, üze rinde eylediği toplumsallık ile dışsal bir ilişkiye sahip değildir. Denizlerin bir projeye sahip olduklarını söylemek makul; zira orada bir oluş ve oluşturma süreci var, üstelik verili toplumsal koşulların verili olma halini sorgulayarak intihara gidiş söz konusudur.

Bu soru, 1971 için ancak "biz kimiz" içerisinde cevaplanabilir, zira deneyim kolektif bir deneyimdi. 1968'de Dev-Genç,

TİP karşısında ne olmaktadırdysa, 1971'e doğru Dev-Genç, "çıkış" yapanlar için TİP olmaktadır! "Biz kimiz?" sorusundaki "biz" aynı zamanda bir yalıtılmışlık içinden de konuşur.

Bugünlerde liberallere esin vermesinden dolayı oldukça şüpheli yaklaşılması, gerekse Marksizme epey aşına bir düşünür, insanın bu sorusuna dair bir açılım getirir: Ona göre *emek*, zaruretini diyardır; yani, bireyin değil insan türünün biyolojik varoluşuna hizmet eden araçlar ve koşullardır. İş, şeylerin suni diyarı, içli dışlı olduğumuz, bizi çevreleyen şeyler, dünyalıktır. *Eylem*, diğer etkinliklerden ayrı olarak insanı eşsiz kılan ve bu düzlemde eşit kılan insanlık durumudur; insanı, (sanki matah bir şeymiş gibi!) dünyadaki diğer varoluş biçimlerinden niteliksel olarak farklı kılar.

Eylem, bir eylem alanıyla bir eyleyeni varsaydığı için olgusal olan fiiliyata dönüştürülmelidir. Eyleyen, eylenileni öncelemez; eylem, yaratıcı olmak için bir ilkeye sahip olmalıdır. Bu ayırmaktan başka bir şey değildir, eylem ayırışmadır, doğurgandır, doğustur. Dolayısıyla eylemin ifşa edici bir karakteri vardır, hem kişiliği gösterir hem inşa eder. Ancak, bu boşlukta cereyan etmez, insanlar bir şeyler üzerinde bir şeyler yapmak için cem olur. Toplumsallığın bu aracısına dönük edim, bu nesneleştirme süreci, kelim ve fiiller biçimin de kişiliğin ifşasıdır. Ölüme dek cereyan eden eyleyiş süreci bir insanın kim olduğuna dair tanım, müzakere ve değişim sürecidir. "Ben kimim?" sorusuna ancak ucu açık hayat hikayesinde cevap aranabilir.

Ancak, öte yandan eyleyen, yaşam öyküsünü bilemez, dolayısıyla bu soruyu cevaplayamaz. "*Kim?*" sorusuna ancak ölüm cevap verebilir. "Ben kimim?" sorusu doğuştan gelir ve tam da cevapsızlığıyla kurucudur, deneyimdir, eylemdir, hayatın bakış açısından bakar. Ancak bu arayış boşlukta değil somut ilişkiler ve temsillerle cereyan eder. Toplumsalın yarıldığı belirsizlik anlarında hayata bakanlar, başkalarının ömrüne bakar, ölümden doğru bir serüveni okur. Bu serüvenin öyküsü, birey odaklı olduğu için bağlamı muğlaklaşır, ama tam da bu şekilde alınan ilham mevcut olanın da aşılabileceğini ima eder; bağlamı kopuk temsil, mevcut toplumsal ilişkilerin aşılabileceğine işaret eder. Deniz, Che'ye baktığında bunu görmüş olsa gerek; Erdal da Deniz'e baktığın-

da. Birisinin hayatına ölü noktadan bakmak, yani ömür görmek aslında ucu açık bir yaşantıyı homojenleştirmektir, sondan başa gitmektir. Burada bir lens vardır: Okunan ömür şimdiki benin kısıtlılıklarından doğru baktığı için o ömürde ilke arar; bağlamı yarar ve kendisine ilham devşirir. Bunu mümkün kılan tek şey o ömre bir eyleyiş ve bu eyleyişe de bir “kıssadan hisse” atfetmektir; maraz anında duygulanıma dönüşmesini sağlamaktır. Deniz’in öyküsünün “kıssadan hissesi”, Erdal’ın çok somut bir toplumsal kopuş anındaki belirsizliğine çarpmış ve titreşim yaratmış olmalı. Derin bir belirsizlik ve yersizlik, yurtsuzluk anında yaşayanlarla ölümler diyarı birbiriyle konuşur, zaman akışını değiştirir, yer/yön bulmak için özlemin dile getiremediği arzuya bir “kıssadan hisse” yankı verir. Sermaye, maddiyata toslayarak, evrenselleşmesinin imkansızlığıyla birikir. Sermaye, verili bir kesitte potansiyel haline getirilen unsurların bir örgütlenme biçimidir, akamete uğradığı için evrenselleşmeye teşebbüs etmek zorundadır, teşebbüstür. Kriz, yeniden üretimin imkansızlığa yazgılı evrenselleşme çabasının eşitsiz olduğu için birleşik gelişimde, heterojen zamansallıktaki özdeş olamayan öznelliktir; toplumun imkansızlığıdır, öteye işaret eden komünizmin hareketidir. Halk, yurtseverlik, demokrasi, devrim söylemleri 1971 eyleminin anlamını ötelediği boş gösterenlerdir, yürek çağrılarının birbirine vurduğu düzlemlerdir, hayatların ömürlere bakabildiği düzlemdir; özerkliğin “ayan beyan” edilmesini mümkün kılan söylemsel çerçevedir.

Bu yüzden devletin saldırısı, 1971’in verdiği cevabı açıklayamaz. Devlet, sistematik olarak bastırdı, savaş açmadı. 1971 savaş açtı! Ancak, bu noktaya sadece dünyadaki efsaneye bürünmüş anlatılar değil, kimi somut deneyimler de yol açtı. TC’nin NATO kapsamında saldırgan bir tutum takınıp ölümlere yol açması eylem seviyesine dair bir sorun ortaya koyuyordu. Ama burada basitçe “ilk onlar ateş açtı” demek, “ölümler üzücüydü” demek meselenin bilinçli olarak tek bir açıdan okunmasıdır. Öte yandan bu gençler, saldırmaya teşneydi, güzel çocuklar değildi, masum veya kurban hiç değillerdi! Özerkliğin bedelini ödemediler, onun kurucu bileşeni olan ölümlerle ilişkilendiler. Çıkan her maraz, duygulanım oldu! Ölümler ve TİP içerisindeki ayak oyunları, halka gidiş deneyimleri bir mekan-aşırılığa, tek bir perspektife sahip olunamayacağına, seyyahlığa dair bir deneyim sundu. Seyyahlık

belirsiz ve rotasız bir alandı. Tam da bu çoklu yer, zaman ve eylem deneyimi, söylemsel düzeyde formüle edilmesi güç bir arzunun, kişisel özerkleşmenin kendisini genişleterek yeniden üretmesini gerekli kıldı. MDD, bu ontolojiye bir söylemsel gerekçe bulmanın çerçevesi olarak iş görse de İbo, Mahir ve Deniz tarafından alımlanışı ciddi bir dönüşüme işaret etti. Düne kadar Mihri Belli'yi yerden yere vurup TİP'e sahip çıkarak THKO'ya en fazla karşı çıkma potansiyeli taşıyan Hüseyin'in THKO'nun belki eli yüzü düzgün tek belgesi olan "Türkiye Devriminin Yolu" broşürünü yazmasını gelsin "diyalektik ve tarihsel materyalizm" bir açıkla-sın!

Hayır, buradaki tasavvur sadece ve sadece silahlı mücadele biçiminin kendisi değildir! Buradaki tasavvur bir kopuş yaratıp el yordamıyla arayışta bulunma girişimidir, tam da aşıkâr olmayan bir mevcudiyeti menkul kılma cüretidir, bir olasılık yoklamasıdır. 1968'in bir kalkınma meselesi olarak ele aldığı uzama Deniz'in "Kürtler" demesi, İbo'nun Kemalizm'e işaret etmesi, Mahir'in suni denge, bunalım dönemi ve emperyalizmin dışsal değil içsel bir olgu olduğuna dair tahlilleri tam da mevcut ama aşıkâr olmayanda kurucu bir an görmelerindendir. Halkın kurulu anlamıyla çözülüş ihtimalini görmelerindendir. Kürdün kendisini aşıkâr kıldığı, Kemalizm'e rejim içi biçimsel tadilat yapılarak Kemal'e lanet okunduğu, "terör" üzerinden kendisini kurumsallaştıran devletler ve gösteri üzerinden olağandışılığın etkisine ket vuran bir çağda, 1971'de ortaya atılan fikirlere sahip çıkıp sürdürmek, kavramsallaştırma sürecindeki arayışa ket vurmaktır. Bugün 1971'in kurumsal olarak üretilen temsili, olanakları kapatan bir işlev görmektedir. 1971'deki kavramları düşündürmek, semptomatik bir okumaya tabi tutmak, bugün bir yaklaşım olarak iş görmelerine müsaade etmemek ortak mutabakatımızdır. Söz konusu kişilerin bu konuda akamete uğramış olması eylemin altında yatan bu ilkeyi yok edememektedir. Tam da bu yüzden bugün "Deniz olunmalı," "Mahirlerin yolunda yürümek" "Önderimiz İbrahim" demek, dünyanın bir köşesinde öğrencili işçili bir olaylar olduğunda "yeni bir 1968 mi" demek aslında bu olguların altındaki ilkeyi boşa çıkarır. Bir daha Deniz olunamaz, 1968 tekrar edemez, zira eylemlerinin altında yatan ilke, yapısal olarak tekrara müsait değildir! Bunlar kopuş ve kuruluş anlarıdır, bir

alan açar, meçhul bir mahal verir. Bu yüzden bugün eğer Deniz olunacaksa Deniz'e sırt çevirmek gerekir!

1971'in temsilini üretenler onların söylemsel çerçevesini "ciddiye alır," bu yüzden demokrat, yurtsever ve "devrimcilerdir." Kurulu düzene, hatta hiçbir politik rasyonaliteye sığmayacak ilişkilerin (dostluk/Kızıldere) söylemsel çerçevesini başka bir bağlamda tekrar ettirirler. Bu söylemsel çerçevenin anti-mülkiye yanını reel-politik bir düzlemde takip ederler. Günümüzde hızlıca internet siteleri kurmak için şablonlar kullanılır; bunlara genellikle CMS (Content Management System) denir; tasarım burada içeriğe duyarsızdır: ÖDP'nin "daha kalabalık" bir tekrarı olan HDK'yı mümkün kılan tam da bu projesiz partiler çağıdır. İster şirket, ister hükümet, ister devlet, ister silahlı veya pek de silahlı olmayan örgütler bir noktada buluşmaktadır: Siyaset, bir sevk ve idare meselesidir, lafzi spot başlıklar dışında bir toplumsal tasavvur içermez! Birbirleriyle çatır çatır ülkenin koşullarını tartışan hatta bazen bunu karikatürize ve kısır bir hale getiren Lenin'in üslubunu taklit eden polemikçilerden artık içerik tartışılmayan ancak şerh ve itirazlar konan, Kızıldere'deki "devrimci dayanışmadan" koltuk kapmacaya varan bir noktaya gelindi. HDK, ÖDP'nin "daha üst düzeyde bir tekrarıdır," zira tüm tartışmalar bir "üst düzeyde" tartışılmak üzere ötelenir. Tekrarı mümkün kılan, anlamın (anlamsızlığın) bu ötelenişidir. HDK, profesyonel ruhla yapılan amatör bir "iştir." "İştir," zira çaba sarf etmenin, kurumsal müzakerelere ve prosedürleri sürdürülebilir kılmaya odaklı olup da sevk ve idare dayalı adı "iş yapmaktır." Profesyoneldir, zira Lenin'den devralınan miras siyasetin meslek edinilmesi gerektiğini telkin etmiştir bir kere. Amatördür, zira düşünsel alt-yapısı olan hegemonya kuramını hayata geçiremeyecek denli kurumsal açıdan parçalıdır, kendi kendini baltalıyor, başka koşullarda verimli olan müphemlik burada bir müzakere ve iktidar koruma stratejisidir. (Bu konuda "sol" yapılar değil, hem HDK/KCK/DTK deyip hem de "hegemonik siyasete karşıyım" diyen Abdullah Öcalan'ın bilinçli kavram kargaşasının da payı var, her okumasında olduğu gibi Laclau/Mouffe okuması pek bir ilginçtir).

Bin bir mevcut kimliğin bir biçimde ahenkli yaşaması, toplumsal cinsiyet ve çevre konusunun da önemsenmesi gerektiği, Kürt sorununun bir zahmet artık bir yerlere bağlanması temen-

nisi, işçiler grev yapıyorsa bir poşet çay götürme bahanesiyle halloway çekmece dışında içinde yaşanan mevcut duruma dair yapısal bir analiz, tekerrür düzeyindeki laflar dışında yoktur, beklenemez de! İşte demokrasi tam da bağlamsız ve sistemik bir açıklaması yapılmamış müstakil öznelere kendisini ifade etmesine olanak tanınması temennisidir. Elbette, en nihayetinde bu meselelerin hepsi birer boş gösteren olan devlet ve kapitalizmle kesinlikle bağlantılıdır! Silahlı örgütler de, HDK da demokrasi konusunda mutabıktır. Evet, buradan bakıldığında İboların, Mahirlerin ve Denizlerin devamcılarıdır. Anarşizmden Marksizme geçen komünist gelenek dahilinde kapitalizmin yapısal örgütlenmesi olan demokrasi meselesi çetrefillidir: Demokrasi, suya sabuna dokunmayıp, iç savaştan meşruiyetini alan bir iktidar silsilesi dahilinde her bir sosyal örgütlenmenin içeriğine karışılmaksızın bir eşdeğerlik düzlemini varsaymak, iç savaşı radikal bir kopuş, başka bir evrensellik kurulumu olmaksızın sürdürülebilir kılmak, sosyal örgütlenmelerin kendilerinden ibaret kalarak birer temsile dönüşmesi teşebbüsü doğrultusunda tikelin tikel kalması kaydıyla tikelliği evrenselleştirmek, hakim evrensellik düzlemi dahilinde olanın tikel temsiller olmasını şart koşmaktır. Bunun için egemenlik ve iktidar kuramlarına şöylesine bir göz gezdirmek yeterlidir. Demokrasi kavramı ve onun kurucu istisnası terör kavramsallaştırmasına ilişkin tutum, komünizmi tanımlar mahiyettedir. Bu yüzden devrimci demokrat olunabilir ama komünist demokrat olmak mümkün değildir.

Bir açık oturumda bir Alevi ile Sünni tartışır. Alevi der ki “bizim kimseyle sorunumuz yok, bin yıllar boyunca birlikte yaşamışız,” Sünni de pek haz etmeyerek sesini çıkarmaz. Alevi, tam anlamıyla bir demokrattır, Sünni ile birlikte yaşamak ister. Ancak, o zaman buradaki sorun şudur: Alevi neden Alevidir? Aleviliğin her yorumu Sünniliğin her yorumuyla bir arada yaşayabilir mi? Peki, Alevi şunu deseydi ne olurdu: Biz sizinle ancak bir koşul altında yaşayabiliriz: Bizim inancımız sizden farklı bir toplumsal örgütlenmeyi önerir, bunun altında yatan *etiği* kendi metnelerinizin içinden işletebilecekseniz o zaman biz Sünni olalım siz de Alevi olun! Demokrasi tam da toplumsallığa dair tahayyüllerden boşalmış ayınların ahenkli kimliklerini gerektirir. İşin ilginç yanı, bu açık oturumda CHP’ye yakın bir antropolog çıkar ve Alevi’ye

“Size katılmıyorum. Temenninizi paylaşmakla birlikte topluluklar arasındaki ilişkiler tarihte çatışmalı olmuştur, dolayısıyla böylesine bir yan yana yaşamışlık meselesi doğru değil,” der. Sünni pek bir şey demez, sunucu biraz panikler, Alevi kibarca itiraz etmeye yeltenir. Bu konuda *Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Eleştirisi* ve *Yahudi Sorunu’nu* Türkçeye bir türlü tam kapsamıyla çevrilmemiş *Alman İdeolojisi* adlı eserlerin sayfalarını birazcık olsun çevirmek düşünsel bir açılım sağlayabilir. Komünizm ile demokrasi meselesi konusunda ikircikli olanlar varsa bir zahmet Marx’ın ilk yapıtlarında neyle hesaplaştığını ve kapitalizmi nasıl okuduğuna tekrar baksın. Marx, sabık bir demokrat olarak demokrasiyle hesaplaşma girişimi dahilinde iç savaşın yapısını kapitalist işleyiş olarak okumaya çalışır.

Kurumsal partiler üzerinden yürüyen radikal demokratiğe dair kısa bir not düşmek gerekirse: 1999 Depremi esnasında depremzedelere yardımda bulunmak, tam da gündelik hayatın bozulduğu noktada başka bir toplumsallık denemesi yapmak, depreme milli güvenlik meselesi olarak yaklaşan devlet karşısında halkı kıskırtıp çekilmek, bunun sonuçlarını örgütlemeye çalışmak mümkün değil miydi? Tam da *Argentinazo* patlak verdiğinde, Arjantinliler sağı solu yağmaladığında Türkiye’de de kriz vardı ve tüm medya ve siyasetçiler “bizim halkımız böyle şeyler yapmaz,” diyordu; halk onları yanıltmadı. 2001 krizi esnasında gözaltı kaydı olmayan bir kalabalık hiçbir siyasi simgeye sahip olmadan büyük bir alışveriş merkezini ve bankaları talan etmeye çalışsaydı (bizim kurumsal yapılardan bir tanesi tarafından sinsi-ce örgütlenmiş olarak!) topluma nasıl bir mesaj verilmiş olur ve bunun sonuçları nasıl örgütlenmiş olabilirdi?

PKK ateşkes ve müzakere halindeyken Hrant Dink öldürüldü. Kürt hareketinin yarattığı atmosfer dolayısıyla 12 Eylül sonrası radikalize olmuş Türkiye’nin muhalif aktörleri, cenaze töreni esnasında kendilerini şapkalar ve pankartlarla kitleden ayırmıştı; peki, kitlenin içinden meselenin bir infiale dönüşmesine dönük girişimlerde bulunmuş olsalardı ne olurdu, bunun etkilerini örgütlemeye yeltenmiş olsalardı ne olurdu? Rakel Dink, çözümlenmemiş ve üzerine hala düşünülmemiş bir cümle sarf etti: “Bir bebekten katil yaratan karanlığı sorgulamak...” Bunun anlamı şudur: Türkiye’yi çözümlemek istiyorsanız Ogün Samast’ı anlamak

zorundasınız. Çünkü Hrant Dink, güncel tutumları bir yana, Sabiha Gökçen'e parmak basarak tam da bunu yapmış oldu. Dudukçu Matergiller önderliğindeki tırşıkçı beyaz Türklerin vicdanları altında ezilen cenaze töreni bu yüzden Ogün Samast nazarından elitisttir. *Altın Şafak* karşısındaki *SRIYZA*'dır. Yunan parlamento-sunu kuşatan anarşistler karşısında barikat kuran "işçi sınıfının partisi" KKE'dir. Hrant'ın ölümünün ikinci yıldönümünde "Katil devlet hesap verecek" sloganını bastırmak için "duduk dinliyoruz arkadaşlar" diye bağırın Tayfun Mater'dir. Ogün Samast'ı çözümlmek, Radikal gazetesine yakışır vicdancılığın ve BDP'lilerle birlikte gaz yemeyi (bir ihtimal tutuklanmak) betimleyen Kürt-severlikten öte Türkiye coğrafyasında devrimci ihtimalleri keşfe çıkmaktır, HDK'de temerküz eden statükoyu yapısal bir tahlile konu edip çıkış aramaktır. PKK'ye methiyeler düzüp 12 Eylül karanlığına kurşun sıkan ASALA'ya hakkını vermektir; devrimci *Kara Panterler* ve faşist *Altın Şafak*'tan bir şeyler öğrenmemektir: Kadıköy ve Samatya'da Ermeniler'in öldürülmesi karşısında 24 saat ulaşılabilir sokak devriyeleri ve acil müdahale timleri oluşturmayı ve mümkün mertebe hedef alınan kesimlerden mücadele etmeye niyetli insanları bunlara katmayı düşünebilmektir. Elite haset faşizme karşı elitist demokrasiyi değil, komünizmi aramaktır. Ogün Samast'ı yaratan düzlemde onun bir komünar olabilme olasılıklarını yoklamaktır. Belki de soru şudur: Hrant'ın Dostları Kimlerdir, Rantın Dostları Kimlerdir?

Bunu yapmamak demokratlıktır, *demos*'un sürekliliğine oynamaktır, yeniden üretimin vekili olmaktır, kopuş, dağılış ve komünist zeminde yeniden örgütlenme g-i-r-i-ş-i-m-i değildir!

Türkiye'deki kimi kurumsal sol yapılar utangaç bir biçimde Kemal'in söylemiyle, alenen Maoculukla içli ve dışlı olurken homojen bir halk tahayyülüne sahipti, baktılar bu halk/devlet ayrımını ve dolayısıyla bir popülizmi üretiyor, birden komünist olmak için işçici oldular. Ama popülistlerin halkına da, işçicilerin işçisine de aslında aynı gözlükle bakıldı. İkisi de, homojen ve dışsal bir birimin mağduriyetine uğramış, soyut düzlemde çıkarları bir olması gereken bir "özne." Ancak, her ikisinin de radikal demokrasi zemininde buluşmuş olması, talep siyasetinin ötesinde bir mücadele anlayışına sahip olamayışları hem devletin "ben iç savaşın en üst mercii ve düzenleyicisiyim" yaklaşımını kabul et-

meleri hem de toplumu yaran ve sürekliliğini inşa eden, eşitsiz ve birleşik gelişmenin, heterojen bir zamansallığın yarattığı çatışmaları görememelerindendir. Silahlı olmanın HDK'lı olmayı dışlamadığı, HDK'nın Halk Cephesi olduğu nokta budur!

İşçi sınıfının bu düzenin kurucu unsuru olduğu, halkın devletin kurduğu ve kurucu unsuru olduğu fikrini kabul etmeyeceklerdir. Ama işçi sınıfı işlediği ve işlemek istediği, halk devletin sivil toplumu olduğu sürece bir antagonizma aramak nafiledir. Halklar, kadınlar, (çeşni olsun diye adları anılan) LGBTT bireyler, çevre, sakatlar, ataması yapılamayan öğretmenler vs. demek aynı epistemolojinin mantıksal devamıdır. Bunların bir düzlemde sayılabildiğini mümkün kılan nedir? İlk bakışta daha dinamik bir okumayı mümkün kılıyormuş gibi görünen “ezilenler” veya daha da uç bir biçimde “çokluk” aynı yapıya sahiptir. Bunların deneyimlerini ve öznelliğini bir özdeşlik veya eşdeğerlik düzleminde görmemiz mümkün mü? Bunlar çatışmasız unsurlar mıdır, yoksa bunların arasındaki çatışma dindirilerek devletin karşısına yeni bir egemen mi dikilmek istenmektedir? İşte talep birimlerine indirgenmiş unsurları, yan yana geliş şartı, bir etik, yani bir komünizm vurgusu olmadan bir araya getirerek muhalif olmak hegemonya siyasetidir, sivil toplum siyasetidir, radikal demokrasidir, halk cephesi örmektir!

Bu yaklaşım, ulus devletin krizine meram arayıp kurulu düzen için bir çıkış arayışına cevap aramak tır. Abdullah Öcalan'ın da bunu anlayacak kapasitede olmayan T.C. devletine söylediği şeylerden biri işine geldiğinde budur: Gel seni kurtarayım!

Sorun bakidir: 1971 çıkışının söylemsel düzleminde ulusu tadil etmek bulunsa da bu söylemin başka bir ucu da iç savaşın ön kabulü, hatta örgütlenmesidir. Demokratik konsensüsün aktörleri kurulu kimliklere seslenip onları egemen altında ahenkli olmaya çağırırken, komünizmin o toplulukların içerisindeki ayrışmaları, potansiyelleri ve olasılıkları daha kapsamlı bir iç savaş içerisinde okumaya ve örgütlemeye çalışır. Toplumun süreksizlikleri üzerinden toplumuma karşı koymaya yeltenir. Hele hele Türkiye'de toplum ile devlet aynıdır, toplulukların imhası ve temsil düzeyinde var olmasına dayanır. Bunu çoğullaştırmak, halka halklar demek hala yan yana gelişin ilkesini sorgulamaz. Komü-

nist hipotez, mevcut bireysel ve topluluksal özerkleşme eğilimlerini harekete geçirerek bir *etik* olarak örgütlenmediği sürece ancak “hoşgörü” veya “müsamaha” hakim olabilir.

Geriyeye dönüp bakıldığında 1971 çıkışı, sonuçlarından hareket edecek olursak komünizmin olasılığına toslayıp yankı yaratmıştır. Bir örgütlenme ilkesi, bir rastlaşma ilkesi olarak komünist hipotezi toplumsal özerkleşme çabalarında tesadüf etmiştir. 1971’in aktörlerinin siyasi söylemleri, HDK ve örneğimizdeki Alevi’ye çubuk bükürken; eylemleri, verilen örnekteki antropologun çıkış noktasına meyil eder. Dolayısıyla, 1971, verili olanın onun bozulma olasılığı üzerinden okur. 1971’den çıkarılacak bir sonuç varsa *kurulu düzen ile onun kurulmuş muhalefetine* ötesine işaret etme girişimidir; 1971 muhalif olmakla kopuş girişi midir! Mevcut iktidar örgüsü içerisindeki iç savaştan özerkleşme eğilimleri bulmuştur.

Peki, bu iddiaları haklı çıkarabilecek somut gerekçe nedir? Erdal, 1971’in komünizmi gerçek hayatın hareketi olarak bulmuş olduğunun kanıtıdır. Erdal, Deniz’in partisine mensuptur. Aydın Çubukçu, komünist parti derken kurumsal bir organizasyonu anlamaktadır. Oysa ki, parti, toplumsal bir çatışmanın tarafıdır. Deniz’in partisi, Erdal’ın mensup olduğu kurumsal yapıdan çok daha geniştir. Zaten, 1971 ardıllarının cevap veremedikleri hatta ürküttükleri bir soru bakidir. 12 Mart’tan sonra nasıl oldu da 1978 mümkün oldu? 1978 ile anılan kuşağın demografik, sosyal ve yaş dokusuna ve 1971’in bir söylem olarak nasıl dolaştığına bakılacak olursa bu sorunun cevabı aşıkardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulu düzeninin vekili olan aile kurumu, taşranın çözülüş dalgalarından biriyle birlikte zapt edemeyeceği dinamikler açığa çıkarmıştır. Ailesi gibi olmak, onlar gibi yaşamak istemeyen ama bu istememe halinin müphem olduğu bir kesitte, birileri kendi hayatlarını ele almış ve asilce ölmüştür. Bir destan sıkışmış bir gündelik hayattaki özerkleşme eğilimine çarpmış, ona bir biçim, ses ve jargon vermiştir. Toplumsal mücadeleleri karikatürize edilmiş ve kavramın içini boşaltan “sınıf” üzerinden okumak isteyenler bunu idrak etmekte tereddüt edebilir. Ama hızlı bir kentleşme dinamiği ve yaygın medya araçlarının yayıldığı bir dönem ile taşıra ailesinin geleneksel yapısının öznelere yeniden üretimi bağlamında yarattığı gerilimi, bu eşitsiz ve birleşik gelişimi göreme-

yeniler, Denizlerin efsanesinin müteakip kuşaklarda neden yankı bulduğunu anlayamayacaktır. Söz konusu kuşaklar sadece siyasal bir mücadele yürütmedi, mevcut arkadaş çevrelerine başka bir form vererek aslında bir toplumsallık inşa etti, örgütler suretinde ailelerinden ve kurulu düzenden kopuşlarının manifestosunu yazdı, geleneksel ahlak anlayışlarını komünist hipoteze yaraşır bir etik olarak yeniden formüle etmeye çalıştı. Bu açıdan Denizlerin her daim bir partisi vardı, Erdal'da bu partiye mensuptu. Deniz, Erdal'ın ağabeyi değildir, Erdal'da Deniz'in profesyonellik sureti değildir. Deniz ile Erdal bu anlamda yoldaş, aynı yolun yolcusudur. Söz konusu örgütlerin sizler tarafından yönetilmiş olması örgütlerinize katılan insanların katılım saiklerini belirlemeye yetmez; iktidarınız olabilir ama kadriniz mutlak değil!

1971 çıkışını yapanlar aslında gerçek anlamda maceracıdır, sonra gelen herkesin icracısı olduğu bir mecra açmışlardır; bu anlamda *Narodniklerdir*, onlar gibi romanın çağrısına kulak verip, okur olmaktan çıkıp eldeki malzemeyle yazar olmaya soyunmuşlarıdır. İşte bu yüzden 1968'e dönük "küçük burjuva maceracılığı" suçlamaları da ona dair yapılan putlaştırmalar da hala bu meselenin yapısal bir analizini yapmış durumda değildir! Sizin jargonunuzla konuşmak gerekirse: Eğer kahramanlık veya küçük burjuva maceracılığı söz konusuysa hangi maddi zemin bu kısa devreye yol açmış ve onun çığ gibi büyümesini sağlamıştır? Bu bir romantizm değildir, bu özneyi bütünlüğü içerisinde kavrayan, toplumsala içkin olan çatışkılarda komünizme meyil ettirilebilecek antagonizmayı kurmaya çabalayan bir materyalizmdir.

Kimlikler meselesine indirgenmiş sorunların ötesinde, Türkiye'nin batısında sadece iş yerindeki faaliyeti ve mağduriyeti üzerinden ilişkilenen veya ilişkilenemeyişi "işçi" gören; Halkevleri gibi insanları ekonomik talep birimleri oldukları takdirde siyasete şayan gören; gündelik hayatı ekonomikleştirerek siyasal olanı kurumsal düzeyde bir seçkinciliğe indirgeyen radikal demokratlar için elbette komünizm uzaktır. Komünistlik, kurulu düzenin dışından ona bakarak okumayı şart koşar; iç savaşı okuma ve yorumlama biçimidir, hem bir tutum hem de bir bakış açısidir! Gündelik olanı ekonomik, olsa olsa talep birimlerine ayıranlar, konjonktürle kopamayacaktır, kendi örgütsel ekonomileriyle beslenerek siyasetçi olmaya devam edeceklerdir. Ama merak etme-

yin, insanların çoğu hala size 1971'den dolayı akmakta ve hemen hemen tamamı bir biçimde bununla bağlantı kurmaktadır, kurumsal düzeyde, siyasetçilere dönüşerek.

12 Eylül sonrasına dair bir not düşmek gerekirse: Burada 27 Mayıs'taki sorun yine açığa çıkmış, 1980'lerde Kemalizm mecra-sı muhalifliğini koruyarak SHP'nin kuruluşuna kadar varmıştır. Ancak halk desteği alan 12 Eylül, ANAP ile sorgulanır olmuş, Ku-zey Kürdistan'daki kıvılcım radikal bir pozisyon tutmak isteyen herkesin sırtını yasladığı bir alan açmıştır. Bu esnada neoliberal politikaların sonucu oluşan göç ve yoksullaşma alanlarını cemaat adı altındaki komünalist kırıntılar taşımakla otoriter servet bölü-şümü alanı olmak arasında gel-gitler yaşayan İslam (ABD'nin de desteği ve kösteğiyle) doldurmuştur –bu yüzden AKP, cemaatle-rin sivil toplumla kopuşu değil, entegrasyonu öyküsüdür. Mezhep ve etnik yarılma iç savaşta devleti bir fetiş referans noktası ola-rak daha da güçlendirmiştir. Bu yüzden “devrimcileri” belirleyen unsur, 1980'lerden bugüne temel olarak Kürdistan'daki savaş ve onun yanında Alevilerin yaşadığı gerilim olmuştur. Ancak, dev-rimciler bu iç savaşı olduğu gibi kabul etmiştir, savaşın içerisinde onun ağırlık noktalarını ve eksenlerini belirleyecek bir hamlede bulunamamıştır. Burada ilginç ve bakılması gereken kesim ise tam da bu etnik ve mezhepsel gruplara mensup olmayan minik azınlığın bu mücadelede neler bulup neden katıldığıdır. Bugünün kilit sorusu budur. Bu yüzden tekrar 1971'e dönelim.

Aslında 12 Eylül meselesinde de kurumsal sol yapıların zım-ni bir mutabakatı vardır. Bu süreç, toplumun yeniden düzenlen-mesiyle kendi tabanlarını yönetilebilir kılmıştır. Kimileri için kurulu aktörlerin asla dışına taşamayacak devlet ile örgütler ara-sında bir şiddet mübadelesi söz konusudur. Ama her halükarda devlet, bizzat şiddet uygulayarak mevcut kurumsal yapılara meş-ruiyet sağlamaktadır. Kurumsallık ise devlet açısından örgütle-ri yönetilebilir ve denetlenebilir kılmaktadır. 12 Eylül öncesinin kitlesel hareketlerinin 1980'e ramak kala kadrolaşp partileşme, yani kurumsallaşma yönelimlerinin akamete uğraması darbeye karşı direniş eksikliğini açıklarken kullanılan bir laftır. Ancak, en azından şunu söylemek mümkün, 12 Eylül sonrası örgütlerin ku-rumsallaşması, dağınık bir toplumsal direnişin hercailiğini berta-raf etme etkisini göstermiştir: Örgütler, 78 kuşağını yönetmekte

sıkıntı çekmiş, kendiliğindencilik eleştirileriyle irade vurgulanmış, artık “parti” olan örgütler bir anlamıyla da kitlesel bir kalkışmanın yokluğunda gayet etkin bir sevk ve idare yöntemine sahip olmuştur. Devlet ise tam da bu konsantre halden dolayı “serbest radikalleri” havuzlar dahilinde istihbari ve yer yer fiili olarak denetleyebilmiş, yönlendirebilmiş en azından hareket edecekleri eksenleri belirleyebilmiştir. Dolayısıyla, mevcut kurumsal yapıların 1978’in hüsranı ve 12 Eylül sonrasından yapılan bir okumanın ürünü olduğu söylenebilir. Bu kurumsal yapılar, 12 Eylül’ün ürünüdür, iktidar öznesini yaratmıştır. Bu yüzden aslında 12 Eylül’e dönük direnişin yokluğuna dair sağlıklı bir toplumsal analizin yanı sıra yönetici düzeydeki kişilerin ve öbeklerin sorumluluklarının gün yüzüne çıkarılması mümkün değildir. 12 Eylül bu kurumsal yapıların içsel bir meselesi olduğu için aslında bu yapılar aradan yaklaşık 30 yıl geçtikten sonra darbeyi yargılayamaz. Zira bir yargılama süreci aynı zamanda bir varoluş meselesine dönüşecektir. 12 Eylül sonrasında bir kurumsal düzlemde bir tasfiye değil bir tahkim söz konusudur.

Toplumsal doku da böylesine bir hesaplasmaya müsait görünmüyor. “Denizlerin projesi vardı Erdal’ın ise partisi” ifadesindeki “ise” kelimesi noktasında kurumsal sol yapıların en külahlısından en ılımanına kadar mutabık olduğu mesele budur: Bugün başka bir proje ortaya atmak mümkün değildir! Bir daha soralım, en külahlısından en ılımanına kadar mevcut kurumsal sol oluşumlar ve HDK ile Türkiye İşçi Partisi arasındaki bu dolambaç gerekli miydi? Öyle ki, en külahlısından en ılımanına kadar yegane proje, içerik itibarıyla neredeyse hiçbir farkı olmayan, bu içeriğin eyleme geçişi açısından da biçimsel farkların bulunduğu bir tür demokratlık hüküm sürmüyor mu? Demokratlık da kurumsal yapıların birbirleriyle nizami ve gayrı-nizami koltuk kapmaca ve HDK’nın mimarına yaranma yarışından ibaret, argümanlar ise bu müzakerede sadece gelip geçici birer oyun taşı değil mi? Evet, dahil olanı veya olmayanı açısından geçerli olan budur: Projesiz kurumsal yapıların radikal demokrasi projesine –kimileri için HDK dolayımıyla- katılması. *Express* dergisinin belirttiği gibi burası “buluştuğumuz yerdir.” Mevcut durumu bu kadar doğru ifade eden bir cümleye rastlamak zordur. Projelerinin mahiyeti ve müphemliği bir yana “Denizlerin projesi vardı” ve şu anda de-

mokrat “partiler var.” Yani proje yok kurumsal öbikleşmeler ve bünyeler var.

Demokrasi, bir miktar insanı muhayyel bir düzlem üzerinden bir arada tutan yapı, mübadeleyi mümkün kılan soyutlama, günbegün ve an an sürekliliği kuran teamüller, protokoller ve kriz yönetim stratejileridir, halktır, *etik değil ahlaktır, emektir*. Bu partiler ve “inisyatifler” demokrattır, iktidar olan halktır.

“Siyaseten doğruculuk” üzerinden laf ile pratik tutum almak arasındaki sınır bu kadar incelmışken, siyasetçilerin doğruculuklarına yakışmayan “dil sürçmesidir,” demokrasi. Demokrasi, Taksim Hill Otel’de “ezilenler” adına basın açıklaması yapılırken karşıdaki otobüs durağında birilerinin tiner çekmesidir; Taksim meydanında 1 Mayıs “kutlanırken,” güzergahtaki tüm kârhane ve kerhanelerin vızır vızır işleyebilmesi, bunun dert edinilmemesidir. “Halkın değerlerini” savunan, karakol bombalayan Cephelilerin aynı karakollarda “peşkeş çekilen,” halkın ne olduğuna ayna tutan “fahişeleri,” “yozlaşmanın” emaresi olarak görüp “cezalandırmasıdır.” Demokrasi, (belki motivasyonsuzluktan) dolayı Derim’de teslim olan MKP/HKO gerillalarının bunu neden yapmış olabileceklerini anlamaya çalışmamaktır, silahlı mücadele arzusuyla onun neden, nerede, nasıl yapıldığı arasındaki ilişkiyi yeni bir paradigma oluşturma cesaretine dönüştürememektir, Türkiye’nin kapitalist olup olmadığı tartışmasını halka/kamuoyuna havale etmektir. Demokrasi, halkların kardeşliğinden, kapitalist moderniteden dem vurup *demos*’un ötesinde bir evrensellik tanımamaktır; Gültan Kışanak’ın Sosyalist Enternasyonal toplantısı için anayasası pek bir matah bulunan Güney Afrika’ya gidip, birkaç gün önce ANC yönetimi altında çatır çatır maden işçileri öldürülmüşken bu konuda geçiştirmek için de olsa doğru düzgün tek kelam etmeyip Kürt sorununa dikkat çekmek üzere konuşma yapmasıdır; (burjuva medyanın aktardığına göre ve ANF’nin aktarmadığına göre) Meclis’te bütçe hakkında konuşurken “şarapçı *bile* harcadığı yeri söyler” demesidir; Kürt hareketiyle devlet arasında ve Kürt hareketinin içinde dönen onlarca dolaptan dolayı yanlışlıkla (!) vakitsizce cereyan eden Demokratik Özerklik ilanı esnasında Malazgirt’e müspet bir gönderme yapılması, “kurucu unsur” olmaktan dem vurmaktır; belediyeçilik üzerinden anarşizm okuması yaparak reel politik dengeler gereği devlet ve kapi-

talizmle sorunsuzca yan yana yaşayabilme ütopyasına demokrat-
 ça varmadır; Avrupada banliyölerde ayaklanma çıkmışken Fırat
 Haber Ajansı'nın Türk ve Kürt esnafın dükkanlarını korumak
 üzere nasıl nöbet tuttuğunun yorumsuz haberini (!) yapmasıdır:
 Öyle ya, halklar kardeşler ve yurtseverlerin de sık sık söylediği
 üzere "yanlış hayat doğru yaşanmaz!". Demokrasi, çığır açan top-
 lumsal cinsiyet tartışmalarının *karşılıklı* kirli siyasi pazarlıkların
 söylemsel çerçevesi olarak işlevlendirilmesidir, parti içi klik çatış-
 malarının ve önemli kaynaklara sahip sendikaların ganimetlerini
 paylaşmak için seferber edilmesidir; mücadeleyi, siyaseten doğ-
 rucu, uçkur-merkezli sosyal medya dedi koduculuğu kıvamında
 ele almaktır; boktan biri olan Sevan Nişanyan'ı Esat Oktay Yıl-
 dıran ile eşitleyebilme gafletidir. Demokrasi, siyasi içeriklerden
 arındırılmış bir biçimde "tutuklu öğrencilerden" dem vurmak,
 ODTÜ'de Göktürk 2 vesilesiyle yaşanan olaylarda yapıldığı gibi
 "önce polis saldırdı" demektir, meşruiyeti masumiyetten, ma-
 sumiyeti mağduriyetten türetmektir. Demokrasi, Filistin Halk
 Kurtuluş Cephesi ile Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi'nin
 burunlarının önündeki mülteci kamplarında başka bir toplum-
 sallaşmaya, yani komünizme dair olanaklar görmeyip, sömürgeci
 STK'lar ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile
 zımni mutabakat halinde tüm diğer direniş örgütleri gibi sürdü-
 rülebilir bir çatışma ve çürümeye tav olmasıdır; kopuşun değil,
 ayak direyerek bir yerde orta yolu bulmanın kurumsal bünye-
 si, yani "direniş" örgütü olmalarıdır. Demokrasi, binlerce insan
 ABD'de kanalizasyon kanallarında yaşarken, birer hezeyan olarak
 birileri kalkıp okulları tararken (ki burada kapitalizmin çıldırtıcı
 ama bir o kadar da devrimci olabilecek bir öznel krizi aşıkâr
 olur) "Wallstreet'i İşgal Et!" eyleminin tiril tiril insanların "biz
 %99'uz!" demesidir, "İşgal et!" dedikleri yer ile "barış içerisinde
 yan yana" yaşamalarını sağlayan ön kabullerdir; anti-otoriterlik
 adına önünü görememektir! Demokrasi, sosyalizmin yapısal kısı-
 tlılıklarını tahlil etmeden Sovyet Blok'unun çözülüşü ardından
 sorgusuz sualsiz EZLN hayranı olmaktır, tüm sıkıntıların çözü-
 münü suya sabuna bulaşmadan Zapatistaların sırtına yüklemek-
 tir; çıkışı ve çıkışsızlığı dışarda aramaktır, ötelemektir; hayran
 kalarak aynı yolun yolcusu olmamak, "yoldaşını eleştirmeyerek
 liberal" olmaktır! Demokrasi, bunları mümkün işlevdir. Bu an-

lamıyla muhalifler, halka karşı değildir, onun kurucu ilkeleri ve ilişki protokolleriyle sorunlu değildir; eyleyiş düzlemleri aynıdır, itirazları lafzidir. Halkın kurucu ilkesi, muhaliflere içsel bir olgudur. Halkın yeniden üretimini, sürekliliğini sağlayan emeğin iktidarındır! En geç AKP'nin seçmenlerin takriben yüzde ellisinin oyunu aldığından beri bu dank etmiş olmalıdır.

Bugünün muhalif reel siyaseti, idealisttir. Bir iç savaş toplumu tadil etmek ister, ondaki krizi derinleştirerek bir olasılık alanı açmak değil. Bu siyaset, toplumu savunur, halkın dostudur! Bundan dolayı artık komünist demek pek manidar değildir. Daha henüz Osmanlı'nın çöküşünün ardından ne olacağı belli değilken, en diri liberter unsurlar Ermeni Soykırımı'yla (daha sonralarında da nüfus mübadelesiyle) tasfiye edilmişken, ulus-devlet henüz müzakereye açık bir ihtimalken "Türkiye" sıfatını kendisine yakıştıran "komünist partinin" isminin hakkını veren soLcular bir yana; bugün komünizm kelimesi pek revaçta değil. Sosyalist hareketle ittifak yapan Abdullah Öcalan'ın bu kelimeyi müphem bir biçimde komünalizm olarak kullanmasının da bir sebebi var. Onun için ihtimallerden biridir, çünkü o toplumun süreksizliğinden de bakabilecek konumdadır; ya bütünüleşecek ya da ondan kopacaktır; kopamaz, bu "ilkel milliyetçilik" olabilir, birleşse, ancak meclisler üzerine kurulu bir meclisler sistemi, kapitalizm ile (reel sosyalizmi eleştiren Abdullah Öcalan'ın işaretiyle) "barış içerisinde yan yana yaşama stratejisi" güdebilir. Ancak, Abdullah Öcalan, pozisyonu itibarıyla açmazdadır; eleştirdiği medeniyet, son 80 yılda TC dolayısıyla Kuzey Kürdistan'da tesis edilmiştir. Bu yüzden PKK bir terör örgütü değildir çünkü yeterince terörist değildir; Türkiye modernitesine karşı her cepheden tavır ister istemez "ilkel milliyetçiliğe" götürecektir; Kürtler TC'nin "kurucu ötekisi" olduğu için kurucu unsur olmak ister, ancak "öteki" oldukları için içkin bir eleştiriyi yapısal olarak yapamaz. Eleştirilerinin Batıda varacağı yer Sivas'ın ötesine ve metropollerdeki kimi mekanları bir adım bile olsa geçemez; bu beklenemez de. Bu yüzden PKK, projesine dair bin bir sıfat icat etmekte, müphem bir alanda reel politik olasılıkları zorlamakta; gerçekten de zorlamaktadır. Onunla sorgusuz sualsiz ilişkilenenler, yapısal açmazlarını tahlil edemeyenler, onu yerin dibine batıranlarla aynı oryantalizmi paylaşır; iktidara aşıklardır. Başka bir hareket başlatmak

üzere, onu, dünyada bir şeyler öğrenilebilecek örgütlerden biri olarak görmek ise eşit bir ilişkidir. Kirli savaşın statükosunun bir parçası olan PKK'ye tapanlar orada sadece kirli savaşın gel-gitle-rini görür. Sosyalistler bu topluma sürekliliğini tadil etmek, sava-şı “silahsız” bir düzleme çekmek, silah kullanıldığında da bunu toplumsal kaynaşma, çoğul sıfatlarla anılan bir *demos*’un tadili için yapar. Sosyalistler, toplumcudur! Halkın dostlarıdır. Emeği iktidar yapmış kapitalizmde emeğin iktidarını savunur!

Komünizm, özerkliğin yegane düzlemi olan, iç savaşın ya-rattığı ve yaratılması olası toplulukların ilişki ilkesidir, *etiğidir*. Bunu en güzel haliyle kadın cinayetlerinde görürüz. Burada kapi-talizm, hukuk, devlet, toplum içerisinde bir çatlak görmektense, maruz kalınan şiddet üzerinden kadınların özerklik eğilimlerini, erkekliğin çöküşünü, bir toplumun dağılışını görmektense yargı-ya çağrıda bulunulur. Oysa burada belki de örgütlenebilecek, bin yıllık bir toplumsal cinsiyet kurgusu üzerinden tüm bir toplumsal ilişkiler ağını kopuşa ve yeniden kuruluşa sürükleyebilecek bir iç savaş örgütlemek mümkündür.

Feministlere ve “kadın meselesi de tabi önemli” diyenlere inat, Deniz’in Kürdü; Mahir’in suni dengesi, bunalım dönemi ve emperyalizmin dışsal değil içsel bir olgu olması; İbo’nun Kema-lizm’i, bugün tüm bir “toplumsal formasyonun” içkin krizindeki bir özneliktir, kadınların bir topluluk olarak örgütlenerek top-lumun dağılışına *mahal verme*, alan açma ihtimalidir. İç savaşın devrimci düzlemde örgütlenme olasılığıdır. Verili konjonktürü bileştiren her şeyi kesen –Mao’nun deyimiyle- “başat çelişkidir.” “Kadın sorunundan” başka her şeyle alakalıdır. Kadının sorunu, bir kadınlık sorunu olmadığını, bir toplumun organik yeniden üretimi dahil olmak üzere, devamlılığını yarandır; komünist olan herkes için komünalist ve militan cevaplar bekleyen devrimci bir olasılıktır! Baki kalan oldurtulmasıdır. Özerkleşme arzusunu farklı medyatik kadınlık temsillerinden etkilener bir çerçeve bulan, gidecek yeri olmayan, Türkiye’de vatandaşlığın en ufak birimi olan hanenin eskisi gibi idare edilemediği, kadının da bu toplumsal cinsiyet anlamını üstlenmek istemediği için şiddet gör-düğü, erkeğin eskisi kadar erkek olamadığı pozisyon değişikliği Denizlerin deneyiminden acaba ne kadar farklıdır? “Ben kimim sorusu” çerçevesinde ölümle yaşam arasındaki bir ıraklık açısı

değil midir? Onlardaki gibi burada da “talep edilemeyen” vardır, meçhule özlem vardır, hasret vardır, komünizm ihtimal olarak vardır.

Bir genç kadının gizlice günlüğüne yazdıklarındaki özlemi görmeyenler, Deniz’in arzusunu Erdal’a çok görenlerdir: Kendilerini “devrimci” olmaya iten sebepleri tahlil etmek istemeyen, “bu mesele bana ne, nereme dokundu ki ben bu oldum” sorusunun doğru düzgün bir cevabının başkalarını da “devrimcileştirebileceğini” görmek istemeyenlerdir; elitistlerdir, meslekten “devrimci,” devrimsiz siyasetçi solculardır, kaşarlardır. Deniz’i ve Erdal’ı anlamak, bu özlem ve özerkleşme eğilimlerinin “ateşini çalmaktır,” mide eksenli biyo-politikadan devrimcilik (bu mesele bir veçhesi olsa dahi) çıkarmak suretiyle devrimciliği elit bir mertebeye yükseltenlerden, proletaryayı formel bir sendika ve kurumsal bir parti imgesiyle eş görenlerden kopuştur. Kurumsal “karar verenden,” iradeye kayış, iradenin gerekçesini –eskilerin deyimiyle- “kitlelere güvende,” gerçek hayatın hareketi olan komünizmde, özerkleşme eğilimlerinde görmektir! Devrimi, organik bir şey olarak kavramak, yürekleri örgütlenmeye açık devrimci birer hücre olarak görmektir. Devrimcileri devrimci yapan toplumsal süreçleri okuyarak bu özlemin materyalist düzlemini görmektir. Ak sakallı dedenin dediği gibi “var olan her şeyin acımasız eleştirisi”nden, özerkleşme eğilimlerinden bir “kıssadan hisse” çıkarmaktan, komünist hipotezi bir etik olarak formüle edip iç savaşı bu ilke etrafında örgütlemektir. Ak sakallının dediği gibi, proletaryayı, *bürgerliche Gesellschaft*, yani burjuva toplumun, yani sivil toplumun, yani vatandaşlar toplumunun, yani halkının “yadsıması” olarak okumaktır.

Kendi hayatlarını nasıl yaşamak istediklerini kendilerine sorduklarında “Nasıl Yapmalı,” diyen, bu sıkıntılardan bir *etik* oluşturmaya çalışarak, köylülerin toprakla müşterek ilişkilerine bakarak komünizmi gerçek hayatın hareketi olarak görmekle devlet karşıtı bir halkçılık şeklindeki bir devlet/halk ayrımı (liberalizm) arasında savrulmuş, el yordamıyla arayışta bulunmuş *Narodnikler*’in hakkını vermek gerek. Zira, çıkış, belki de, tam da bu gerilimin açtığı düşünce zemininde bulunabilir. Lenin’in izinden yürüdüğünü söyleyenlerin akıbetinin *Halkın Dostları* gibi olmasına da tarihin cilvesi demek gerek; ya da Lenin de mi

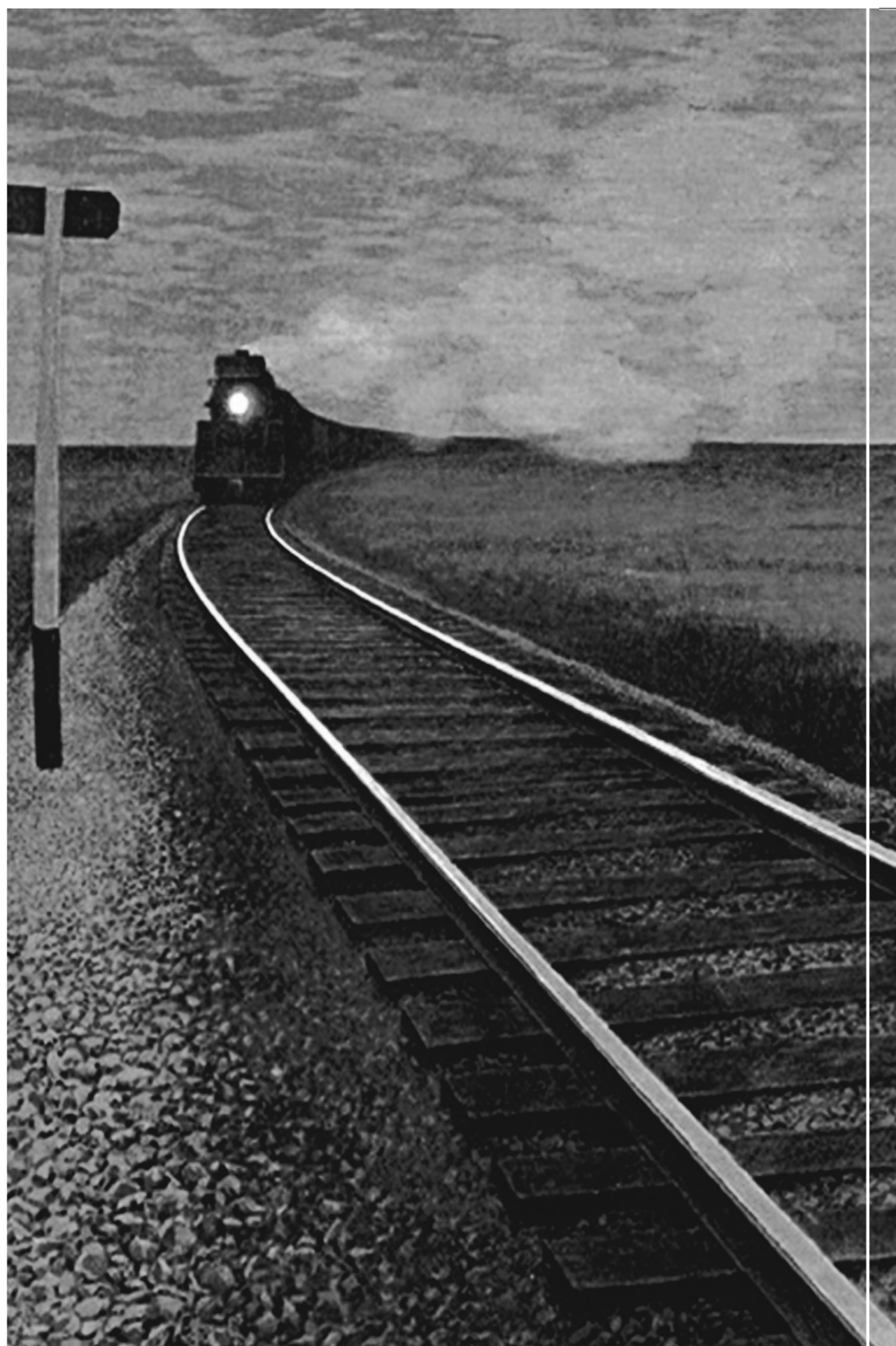
bu aralar *Halkın Dostu* oldu, yoksa zaten hep utangaçça *Halkın Dostu* muydu?

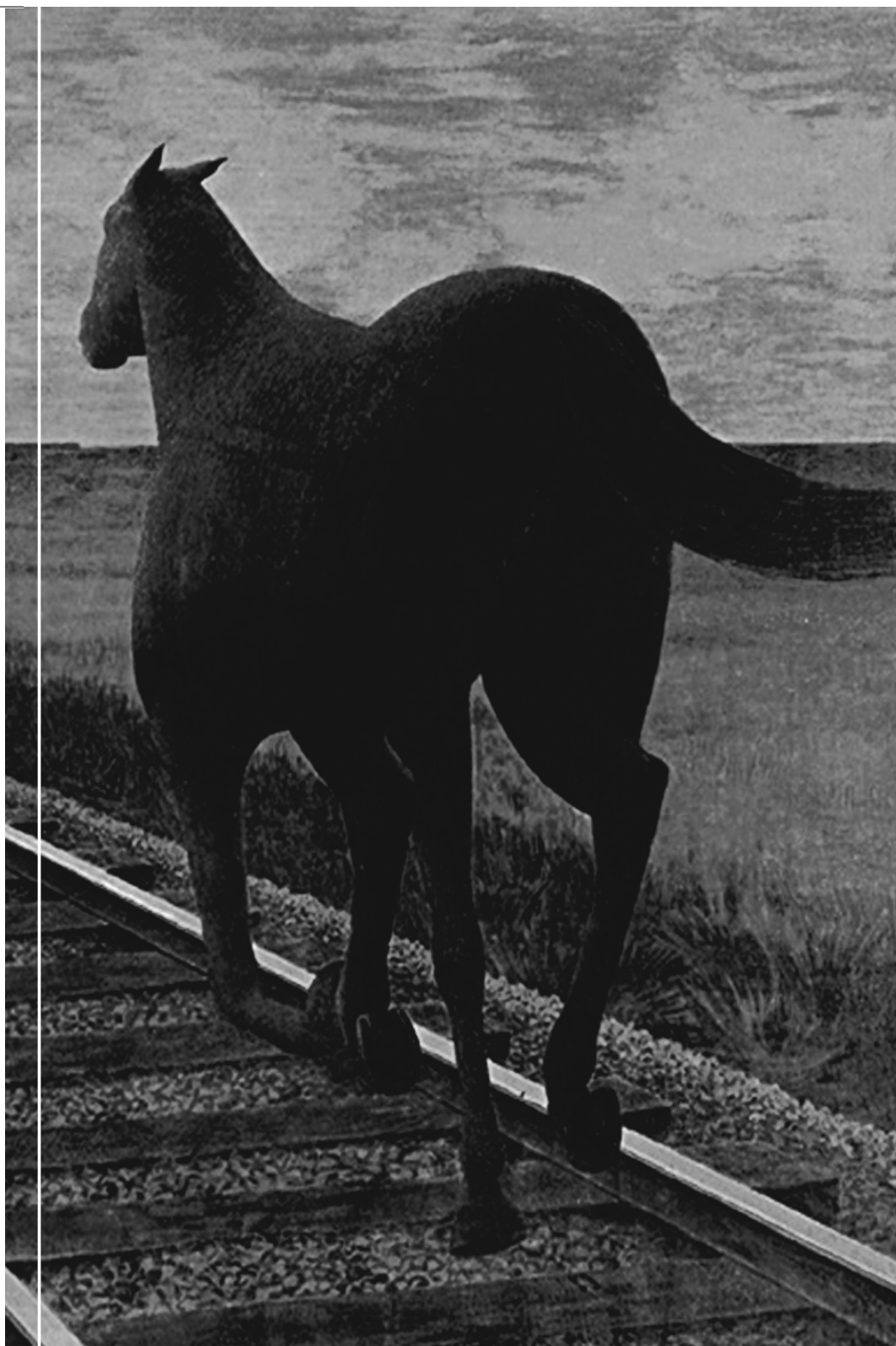
Sahi, solun geleneksel izlekleriyle ilişkide bulunmamış ama en basit anlamıyla duyarlı olup da bir şeyler yapmak isteyen bir insanı, siyaset kaşarı olmaktan başka nereye örgütlerdiniz? Sahi, bu meselelerle uğraşmak hayata karşı gerçekten somut bir duruş ve algı halini sağlıyor mu? Son zamanlarda basın açıklaması ve çeşitli etkinliklere duyuru vasıtasıyla çağrı yapmanın ötesinde, geleneksel Kürt/Alevi mekanlarını aşarak, biyo-politika endeksli olmayan bir biçimde hangi örgütlenme kimlerin hayatına nüfuz edip değiştirmiştir? *Hakikaten*, komünist miyiz?

Proletarya: Amele Değil Emel

İyice yatağa sokuldu, annesini andı, yanında hep resmini taşırdı, sahi neredeydi o resim, o güzel kadının resmi? Sırtını yavaş yavaş yatağa yasladı. Ağırlaşmış başını yastığa koydu.

Annesi, babasıyla evlenmeden önce hizmetçilik yapmıştı, o zamanlar babası at arabası şoförlüğünü yapıyordu. Altmışlı yıllar olmalıydı. Aslında doğduğunda pek bir sıkıntı yoktu, sonradan, çocukken, işler sarpa sarmıştı. Annesi de sağlamdı. İki kardeşi daha vardı ama biri ateşi çıkıp ölmüş diğeri sakat doğup epey sonra ölmüştü. On üç yaşındayken okulu bırakmış ama iş bulmakta zorlanmıştı. Babası ve üvey annesi onu istememiş. On yedi yaşına geldiğinde çalışmaya dayalı bir ıslahevine yerleşmiş. Burada dört yıl geçirdikten sonra Torr ile, hani şu gösteriler düzenleyen bir adam var ya, işte onunla bağlantı kurmuş, bu işi de öyle bağlamış. Öğrendiğim bunlardı. Bir bakalım belki camiaya sunulabilecek





ilginç bulgulara rastlarız, her Allah'ın günü böyle bir şeye rastlanmaz ki.

Treves, o bilindik ağır ama uzman tavrıyla Londra Hastanesi'nin koridorlarını arşınladı, hemşireye "çıkiyorum," dedi. Yolun karşı tarafına geçti. Torr, zaten onu bekliyordu. Şerefsiz herif, bunun için de mi para isteyecekti; al, Allah'ın belası. Torr, Treves'i yavaş yavaş onun yanına götürdü, ılık loştı, soğuktı, aylardan ise Kasım; örtüyü açtı.

Hiç böyle bir şey görmedim. Orada, bana dönmeden ısınıyordu işte. Dışarıda güneş vardı, gelip geçenlerin sesleri duyuluyordu. Gösteriyi düzenleyen herif, köpek çağırıcısına "Ayağa kalk!" dedi, amirane bir tavırla. Ayağa kalkarken başını kaplayan örtü yere süzüldü. Üstü, anadan doğma üryandı. Üzerinde bir pantolon vardı, eskiden bir beyefendiye ait olmuş olsa gerek. Ne kadar da ufaktı, bunu beklememiştim. Daha gencecikti, yirmi bir yaşındaydı. Nedense bana Demir Maskeli Adam'ı anımsattı. Bu nasıl olur? Orada duruyor işte. Gözleri gözlerime değıyor. Bu nasıl bir bakış öyle. Dayanamıyorum. Cebimde bir mendil olmalıydı.

Tanrım, ödüm patlıyor, lütfen onu korkutma, merhametli gözle, senin gözünle görsün beni. Sen yaradansın, o da bir can değıl mi ki? Korkuyorum, bana nasıl bakıyor. Neler geçiyor aklından? Şimdi konuşabilsem, yok konuşmayayım daha fazla korkar. Ama konuşabilsem, desem ki:

*Hakikattir, suretim hilkat
Ama beni suçlamaktır yaradanı ayıplamak
Ah, yaratabilsem kendimi yeniden
Amade olurdum keyfinize kederden
Kutuptan kutba seyredebilsem
Bir koşuda koca deryayı avuçlayabilsem
Zihnini insana dair bildirdiğı had ile*

Ruhumun kadrine olurdunuz nazire.

Aslında bu şiirle bitiyordu özgeçmiş broşürü. Gerçi broşürde şiir biraz değişikti. Trevis, onu görmeden önce gösteride dağıtılan broşürü okumuştı. Şöyle diyordu:

Günün ilk ışığı vurunca gözüme tarihlerden 5 Ağustos 1860 idi, Leicester'in Wharf caddesindeki Lee sokağındaydı....

Diğer çocuklar gibi okula giderken, 11 veya 12 yaşındaydım, hayatımın en vahim talihsizliği başıma geldi: Annem öldü, nur içinde yatsın, bana çok iyi annelik yaptı; annemin vefatının ardından babam evi dağıtıp bir pansiyona taşındı; şansına pansiyonun sahibesiyle evlendi; bundan böyle rahat nedir bilmez oldum; öyle ya, onun kendi çocukları vardı, ben de pek onlar gibi değildim, başıma dert olan meselem bir yana, üvey annem, bahtımın kararmasına epey hizmet etti; bu halimle iki üç kere evden gittim veya kaçtım; ama babamda bir zerre babalık kalmış olsa gerek ki eve geri gelmemi sağladı. O günlerde en iyi arkadaşım, bir zanaatkar, yani bir berber olan amcamdı, dükkkanı Church Gate'deydi, yani Leicester'da.

13 yaşlarımdayken artık üvey anneme ne yapsam yaranamıyordum, ta ki dışarılarda bir yerlerde bir iş tutmamı sağlayana dek; Messrs Freeman'ın sigara işletmesinde iş buldum ve iki yıl gibi burada çalıştım; halim sigara sarmaya el vermez oldu, ayrılmak zorunda kaldım.

İş bulup bulamayacağımı bir bakıp görmem için beni yolladılar ama bu halimle kimse beni işe almazdı; yemek yemek için eve geldiğimde üvey annem iş aramadığımı söyler dururdu. İğnelenmiş, hor görülmüştüm, artık eve yemek yemeye gitmeyecektim; eve dönüp bir şeyler yemekten guruldayan bir mideyle sokaklara kendimi vuracaktım, önüme konulan her kıt kanaat öğünde bana "bu kazandığından fazlası," denir, iğnelenirdim.

İş bulamadığım için kasabayı arşınlamak üzere babam bana bir seyyar satıcı izni çıkartırdı ama bu halimle kimse kapılarını açıp mallarımı almazdı. Bedbahtlık buydu ya, sonuçta hayatım yine bir ıstırap olmuştu; evden yine kaçtım ve kendi yolumu tut-

tum ama öyle bir noktaya gelmiştim ki insanlar etrafıma toplaşmadan şuradan şuraya gidemez oldum; hal böyle olunca Leicester'daki revire gittim; burada iki-üç yıl geçirdim; "sana bir şeyler yapmamız lazım, böyle olmaz" dediler, ufak tefek bir şeyler de yaptılar. "Tamam," dedim "bu işten ekmek yiyebilirim." Leicester, Warf sokak, Gladstone Vaults'teki Bay Sam Torr'u tanıyordum, yeni bir şeylere bakınıyordu; ona yazdım, geldi, görüştük; Nottingham'deki Bee-hibe Inn'deki Bay Ellis'e beni tavsiye etti, o da bana epey nazik davranıp bayağı ilgi gösterdi.

İnsanların karşısına ilk kez çıktıktan sonra, ki bana iyi davranmışlardır, şimdi eskiden huzursuz olduğum kadar huzurlu olduğumu söyleyebilirim. Şimdi okurlarımdan müsaade istiyorum.

Uzasaydı boyum kutba kadar,
veyahut koca deryayı bir koşuda avuçlayabilecek kadar;
Zihnin insana dair bildirdiği had ile
Ruhumun kadrine olurdunuz nazire.

- Tamam, benim diyeceğim başka bir şey yok; bu arada, adım Joseph. Tanıştığımıza memnun oldum.

- Biliyorum. Ben de çok memnun oldum. Tamam, anlaştık o zaman.

- Anlaştık.

- Söylemek istediğin başka bir şey var mı John?

Hoşuma gitmedi. Bu her zaman olduğu gibi değildi. Dört bir yandan öyle dikizlenmek. Bu sefer farklı. Öyle flaşlar yüzümde tokat gibi patlıyor falan. Bu olmaz. Bunu artık yapamayacağım.

Çok çekingen ve tedirgindi. Embesilin tekiydi.

Onu iki sene sonra bir daha gördüm. Oradan oraya gitmişler, polis gösterinin zararlı olduğunu düşündüğü için onları kovuş-

turmuş. Mile Ends civarlarında huzur bulacaklarını düşünmüşler ama burada da kamuoyu bu meselenin edep sınırlarını aştığını düşünmüş. Çaresizce Kıta'ya kaçmışlar. Orada sürtüp sürtmediklerini bilemem. Brüksel katı bir yerdi Belçika'da da onlara yer yoktu. Bir hal çaresine bakılıp artık bir değeri olmayan, kar getirmeyen bu eğlenceden kurtulmak gerekiyordu. Külfetti. Diremezdi, hasta bir koyun kadar uysaldı. Özgeçmiş broşürü epey para getirmiş, bunu biriktirmiş. Kendisine bir ev almak istiyordu. Patronu o parayı da yürütmüş. Ona Londra'ya giden bir trene bilet alıp, aslında "cehenneme kadar yolun var" demişler. Liverpool Sokağa gidecekti. Ama hayal edilebileceği üzere, bana gelirken giydiği kıyafetle sokakta dolaşacaktı. Millet onu rahat bırakmayacak, üstünü başını açmaya çalışacaktı. Trende veya geminin izbe bir köşesine saklanması gerekecekti ama ardından duyduğu seslerden asla azade olamayacaktı. Cepte bir kaç şilinle yolda ne bir şey yiyebilir ne de içebilirdi. Bir köpek insanlara sevimli gelebilir hatta nezaket görebilirdi ama O asla.

Londra'da ne yapacaktı? Dünyada tek bir dostu yoktu, Pekin'de kaç insan tanıyorduydu Londra'da da o kadar tanıyordu, hele pansiyonlar onu hiç mi hiç kabul etmezdi. Tek istediği şey saklanmaktı. Ona çarpan gözler, kulağını çınlatan sesler arşındığı yolların belasıydı. Kimse eve böyle dönmüş müydü acaba!

Tanrım, yine dik dik bakıyorlar. Hayır, üzerime gelmeyin, hayır! Tamam işte oraya kaçabilirim. Tanrım, takip etmeyin. Tanrım! Ben hayvan değilim, insanım, insan. Ben de sizdenim...

Bana ulaştılar. Liverpool Sokağı'nda polis onu bir güruhtan kurtarmış, ama konuşamamış, zaten konuşsa dediklerinin Arapça olduğunu sanabilirlerdi. Neyse, üzerinde kartvizitimi bulmuşlar. Bu işleri kolaylaştırmıştı tabi. Bana haber saldılar, çok şükür o esnada hastanedeydim. Yola koyuldum. Bu güruhu aşmak da bir meseleydi. Kolu kanadı kırılmışçasına öylesine içe çekilmiş, çaresizce bakınıyordu. Göz göze geldik, ufak ve bitkin bir tebesüm. Yol yorgunu ve açtı. Polisler nazikçe bir taksiye binmemiz

için bize yardım etti, hastanenin yolunu tuttuk. İçi ferahlamıştı, oturur oturmaz uykuya daldı. Tek kelime etmedi ama memnun gibiydi.

Hastanenin üst katlarında tek yataklı bir oda vardı. Acil durumlar için kullanıyorduk; alkol zehirlenmesinden dolayı çılgına dönenler, birden deliren hastalar veya ucu sonu belirsiz bir biçimde ateşlenenler buraya yollanırdı. Yatağa yerleştirildi, yemek verildi. Aslında hastane bunun yeri değildi, yönetim duysa çingar çıkardı. Gomm ile konuştum. Komitenin başkanıydı, cana yakın bir adamdı, halden anladı, dışarı salınmaması gerektiğini o da düşünüyordu.

Gazete: *The Times*

Yazar: Carr Gomm

“...Okurlardan biri bana kalabileceği uygun bir yer önerebilir mi? Böyle bir yer bulunduğu hayırsever insanların çıkıp böyle bir yerde barınmasını sağlayacaktır. Bundan eminim.”

İşte, İngiliz kamuoyu böyle bir şeydi: Birkaç günde –sanırım bir haftada- hastane bütçesini sarsmadan ömür boyu kalmasını sağlayacak denli cömerttir. Kraliçe bile meseleyle ilgilendi. Aşağıda ona bir yer ayarlandı. 1886’da hastaneden ayrıldı. Aylardan Aralık’tı.

Artık istediği olmuştu, kendisine ait bir evi vardı. İlginçti. Onu tanımalıyım. Kısa sürede dediklerini anlar oldum, o da bundan epey keyif alıyordu. O aralar zamanım boldu. Her gün uğradım, Pazar günleri de biraz daha fazla vakit geçirdim. Kimseyle doğru düzgün konuşmamış olduğu için durmadan konuşuyordu. Sürekli tek bir kişi çalıştırılmazdı ama zaman zaman gelen gönüllüler eksik olmuyordu. Çok zeki bir çocuktuk. Okumayı biliyordu, kitap kurdu oldu başımıza. İncil’i ve Dua Kitab’ını incik cincik biliyordu ama uzun süre sadece gazete veya eline geçtikçe küpürlerle yetinmiş olsa gerek. Ama en çok aşk romanlarını sever oldu. Bunları, İncil kadar ciddiye alır, gerçekte yaşanmışçasına

bana anlatırdı. Dünyaya, içinde fırtınalar kopan bir adamın duygularına sahip bir çocuk gibi bakardı. Ömrünün yirmi üç yaşını bir kafeste geçirmiş olabilirdi, öyle biriydi işte.

Geçmişten söz etmek istemezdi, kabus gibiydi. Leicester'da doğduğunu düşünüyordu, babasına dair hiçbir şey bilmiyordu. Nedense kardeşinin çok yakışıklı olduğunu söyler dururdu. Annesini hayal meyal hatırlıyordu. Sevdiği birisini hatırlıyordu, hatırlamak istiyordu. Aslında sadece en eski anıları ıslahevine dayanıyordu. Annesinden gururla bahsederdi. Haline bakıp bir keresinde bana şöyle dedi “*Ne garip, oysa anne çok güzeldi.*”

Geriye dönüp bakacağı bir geçmiş, önünde görebileceği bir geleceği yoktu! Yol ve göseri, başka da bir şey yoktu, belki köşesine çekildiğinde tattığı tek huzur. Aslında, insan düşmanı veya salaklığa varana dek melankolik olması gerekirdi. Ateşten çıkıp, dertleri onda bir duruş yaratmıştı. Sevimli, nazik ve duygusal bir yaratıktı, neşeli bir kadın gibiydi, ne kendisini salmış ne de birine kötü laf ederdi. Hiç şikayet ettiğini duymadım. Kara bahtlı çilesinden güneşi görmüştü. Dürüstlüğünden dolayı çocuk gibi sade bir hatıptı.

Ahire kadar ona bakılacağı söylenmiş olsa da kaldığı yerle ilgili bir şeyler kafasını kurcalıyordu. Anlayamıyordu, çünkü ömrü boyunca seyyah olmuştu. Başka nasıl yaşanır bilmezdi. Çalışmaya dayalı ıslah evinden hastaneye, hastaneden çalışmaya dayalı ıslah evine, kasabadan kasabaya, bir kervandan diğerine, heyhat! Sahip olduğu hiçbir şey yoktu, üzerindeki kıyafetler ve birkaç kitap, o kadar. Gezgindi, paryaydı, afaroz edilmişti. Hastane odalarının ömür boyu ona tahsis edilmiş olduğunu aklı almıyordu.

Şimdi nereye gideceğim, götürüleceğim acaba? Yine gözler beni dikizleyecek mi? O gözler, onlardan korktuğum kadar başka hiçbir şeyden korkmuyorum. Kalabalığın gözleri, kalabalık gözler. En iyisi yatmak.

Bu gürültü de ne böyle?

- Aaah, şuna bir bakın. N’aber ucube. Aç lan kapıyı.

- Lütfen, hayır...

- Gel bakalım, senin çükün de var mı ha?

- Hayır, hayır lütfen...

Bir deniz fenerine veya körler evine gitmek istiyorum. Hayatında hiç deniz feneri görmedim ama fotoğrafını görmüştüm. Deryanın ortasındaki bu kaya, bu gurbette bana sıla olabilir. Neyse, bu geceyi bunu düşünerek berbat etmeyeceğim.

Ay yok şimdi ama iğdeler ay kokuyordu o gece. Uzaktan görülen yayla yıldızdı. Zaten meskeni geceydi, geceleyin olduğu gibi olabiliyor, dışarı çıkabiliyordu, kafasındaki şu lanetten kurtulabiliyordu.

Ne yapıp edip onu insan arasına sokmam lazım. Kadınlarla tanışmalı. Evet evet, kadınlar erkeklerden daha önemli. Zaten kadınlara hayrandı. Onları romanlardan, annesinden tanırdı. Gerçi, bir kadınla ilk tanışması pek hoş olmadı. Hemşire epey bir korkmuştu. Bağırıp kaçtı kadıncağız. O, buna alışkındı zaten. Diğer hemşireler makine gibiydi zaten, işlerini yaparlardı ama o kadar. O da bunun farkındaydı hatta aralarındaki ayrımın aşılmaz olduğunu ona hissettirmişlerdi. Bir şey yapmalı. En iyisi bizim şu dul, genç ve güzel bayana bir sorayım.

Geldi, bana gülümsedi, elini uzattı. Hayır, olmaz. İlk defa bir kadın bana gülümsüyor. Ne yapacağım şimdi? En iyisi bir köşeye kaçmak.

Kadın işini zamanla böyle hallettik. Adam oluyordu. Gazeteler onunla çok ilgilenildi, haliyle epey ziyaretçisi oldu. Cemiyetten bir sürü hanımefendi akın etti, onunla tanıştı. Elini uzatıyor, el sıkıyordu. Düşesler, kontesler ve saygın bir sürü hanımefendiyile sıkı fıkı oldu. Ona bir sürü hediye getiriyorlardı, en güzeli de

getirdikleri kitaplardı. Uykusuz kalırdı kitaplarına. Asla bir şey istemez, talep etmezdi hep müteşekkirdi. Artık çekingen de değildi. Konuşmayı daha iyi söktü, hala sıkıntılar vardı ama neyse. Artık, o kadar da farklı olduğunu düşünmez oldu, tabi odasında ayna bulunmasına izin vermemin de bunda payı var. Kraliçe Alexandra –Whales’in prensesi- bile onu ziyaret etti. “Günün her vakti mutluyum,” dedi bana. Ama asla gülemiyordu. Kraliçe ona mektuplar gönderirdi. Hatta bir keresinde imzaladığı bir fotoğrafını bile yollamıştı; kimseye o fotoğrafı kolay kolay dokundurtmazdı. Prensese o da bir mektup yazdı, değiştirmedim, olduğu gibi yolladım: “Sevgili Prensese.....Saygılarımla.” Kısa süre sonra bir yığınla kadın ona fotoğrafını yolladı. Buna rağmen biraz çocuk kaldı. Onun için bir sürü para bırakılıyordu. Sordum, “No-el’de ne istersin,” diye. Utangaçça bir dergide gördüğü bir şeyden bahsetti, gümüşten bir takım istiyordu. Giyinip kuşanıp sokakları arşınlamayı hayal etmeyi severdi. Ama bir hanımefendinin ona hediye etmiş olduğu yüzüğü bile takamıyordu. Takımdaki hiçbir şeyi kullanamazdı ki. Öyle ya, Don Juan’ı okumuştı. Aldım. Her gün takımı açar, düzenlerdi. Kendisini aldatmasına yardımcı oluyordu. Her gördüğü kadına aşık olurdu. Belki de körler arasında olmak istemesi bundandı.

Öğrenmeye çok heveslenir oldu. Her şeyi merak ediyordu. Ama en çok görmek istediği şey ‘gerçek bir evin’ içiydi. Onu evime götürdüm, Wimpole sokağına.

Günün birinde bir pantomim gösterisi geldi şehre. Onu oraya götürmek zordu ama bayan Kendal, nezaketine yaraşır bir biçimde her şeyi ayarladı. Hastaneden iki üç çalışan kadını ayarladım, onlar önde oturacaktı. Zaten hususi bir yer tutmuştuk. Haftalarca gösteriden bahsetti. Gitmiş olduğu tiyatro salonu, kralların, prenseslerin, asil kandan olanların yeri. Meseleyi bir oyun olarak değil gerçek bir şey olarak konuşmak ister, “Acaba prens biz git-tikten sonra ne yaptı” veya “Adam sizce hala zindanda mıdır?” derdi. Ama palyaçoğu sevmemişti ama polis memuruna şamar atılmasından, yere serilip küçük düşürülmesinden hoşlanmıştı.

Kıra gitmek istedi. Bin bir belanın ardından bir şekilde gitti ve oralarda kalabildi. Kırsal, orman olduğu gibi olabileceği bir yerdi. En güzel zamanı burada geçti. Kem gözler yoktu burada.

Geçmiş yerini huzura bırakmıştı. Bana yazdığı mektuplarında bin bir yaban mahlukatla maceralarını anlatıyordu.

Döndü. Kitaplarına kavuştu. “Evde,” Bedstead Sokak’taydı. Epey toparlanmıştı.

Biliyor musunuz. Ben sırtımı duvara yaslayarak uyuyorum ya, ben de diğer insanlar gibi uyumak isterdim. Diğer insanlar gibi....

Ayna yoktu. Hengame bitmişti. Evet, yaş olmuş 27. İyice yatağa sokuldu, annesini andı, yanında hep resmini taşırdı, sahi ne-redeydi o resim, o güzel kadının resmi? Sırtını yavaş yavaş yatağa yasladı. Ağırlaşmış başını yastığa koydu.

Joseph Merrick Nisan sabahlarından birinde, 1890 yılında yatağında ölü bulundu.

Ucube gösterisi için hazırlanmış özgeçmişinde şöyle denmişti:

Şimdi sergilediğim deformasyon, annemin bir filden korkmasından dolayı var; annem, bir hayvan kafilesinin geçtiği bir sokakta dolaşıyordu; acayip bir kalabalık vardı, hepsi de hayvanları görmek istiyordu ve maalesef annem bir filin altında kaldı, *çok korktu; tabi o zamanlar hamile, ben de işte böyle oldum.*

Fil Adam ölmüştü; odasında yaptığı bina maketlerinin yanı başında...

Bunun filmini çeken David Lynch hikayeye şöyle bir yorum ve kurgu getirir: Merrick’e odasında saldıranlar fabrikadan çıkan işçilerdir. Ucube gösterilerini düzenleyen adamlardan biri, bir ara Merrick’i odasından yine kaçırır. Kıta Avrupası’na gidişi böyledir. Merrick, buradan kaçmak ister. Ona kaçması için yardım eden

diğer “ucubeler” bir olmayı, birlikte bir çıkış aramayı önerir. Ama Merrick, tattığı o ilgi dolu hayata tek başına dönmek ister. Döner de.

Yüz elli yılı aşkın bir süre boyunca kapitalizm kavramı ciddi bir tartışma zemini sundu. Burada sıkıntı yaratan mesele kapitalizm kavramının nasıl ele alınması gerektiği, “üretim alanı” olmadığı düşünülen toplumsal düzlemlerle nasıl bir ilişkiye sahip olduğu ve en önemlisi kapitalist addedilmeyen “üretim tarzları” ile nasıl belli coğrafi sınırlar ama “aynı toplum” içerisinde var olduğuydu. Son nokta aslında kapitalizmin nasıl oluştuğu meselesini, yani “geçiş” sorunu da kapsamaktaydı. Farklı tarih okumaları bu tartışmalara eşlik etti. Örneğin, bir *Narodnik* olan Vera Zasuliç, Marx’a yazdığı bir mektupta, Rusya bağlamında kapitalizme geçiş olmaksızın doğrudan komünalist temelde örgütlenmiş bir topluma geçilip geçilemeyeceğini sorguluyordu; elbette aklında serfliğin kaldırılmasından sonra köylülerin *mir* adlı kolektif toprak örgütlenmesi vardı. Marx için de Lenin için de kapitalist olmayan toplumlar ve köylülük meseleleri hem kuramsal hem de programatik düzeyde ciddi bir tartışma konusu oldu. İşçi-Köylü ittifakı, emperyalizm ve zayıf halka teorisi gibi yaklaşımlar bu tartışmanın meyveleri addedilebilir. Hakeza Rosa Lüksemburg kapitalizmin kendisini yeniden üretebilmesi için kapitalist olmayan toplumlara gereksinim duyduğunu belirtmişti. Mao, belki de bu kapsamda “başat çelişki” ve “tali çelişki,” anti emperyalist halk savaşı, ittifaklar politikası, yeni demokrasi vb. kavramsallaştırmalara gitti. Lenin ve Maoda, sorun kapitalizmi yıkıma götürmesi gerektiği düşünülen öznenin siyasal alanı kuran ve yıkan yegane öznellik olmaması, başka “sınıfların” varlığı ve onlarla nasıl ilişkileneceği meselesiydi. Bu sorun daha da ileri gidiyor, Rosa’da Sosyal Demokrat partiyi mümkün kılan politik alanın şekillenişine, işçi aristokrasisinin oluşumuna dair bir sorun halini alıyordu. Alman işçi sınıfı emperyalizmin ganimetlerinden nemalandırılarak massedilmiş, aristokratlaşmıştı. Öyle ki, Sosyal Demokrat parti aslında bir “burjuva demokratik devrime” yol açmış ama mesele orada kalmıştı. Sosyal demokrasinin bu zaferi ile Almanya’nın dünya savaşındaki yenilgisi çağdaştı. Gramsci için sorun daha da ivedilik kazanır, Güney İtalya’daki kırsal düzen, ülkedeki (belki Troçki’nin meleye getirdiği boyutlar

ile) “eşitsiz ve birleşik” gelişimi, bizzat İtalya’nın ulus olma süreci bir sorun arz eder. Gramsci, ülkedeki toplumsalın şekillenişini, işin Fordizm altındaki örgütlenmesini, Güney Sorunu’nu karmaşık bir bütün olarak okumaya yeltenir ve burada elbette tüm bu unsurları bir arada tutan ulus olma haline bakar. Bu sorun onu, kültürel, siyasal, ekonomik addedilmiş alanları bütünlüklü bir örgütlenme içerisinde görmeye götürür. Bunların bir aradalık hali, müzakereye açık bütünlüğü, yani *telaffuzu*, yani ülfeti, hegemonya kavramının gelişimine yol açar. Gramsci’yi asıl düşündürtecek saik, eski yoldaşı Mussolini’nin faşist partisinin başarısı olacaktır. Faşizm karşısında tüm “komünist” hareket afallar. Önce sosyal demokrasiye karşı kesinkes karşıt bir tutum sonra “halk cephesi” olarak adlandırılacak politika gelişir. Bu, günümüze kadar süren bir yaklaşım olarak şu veya bu biçimde devam etmekte. Zira, tıpkı vatandaşlığın bugünkü açılımları gibi bu politika da demokrasi denilen kavrama bugünkü yapısını veren tarihteki “mücadelelerden” biri olarak görülmelidir. Sovyetler Birliği’nin kuruluşu ve Komintern’in kuruluşuna akan süreç, sadece sosyal demokrasiyi kurumsal düzlemde fersah fersah aşan bir katılık değildir, yalnız “aşırı sol” kimi yapıların ortaya çıkmasına yol açmamış (Lenin’in “çocukluk hastalığı” dediği ergen tribi) aynı zamanda adım adım faşizme gidilirken Frankfurt Okulu’nu ortaya çıkarmıştır. “Aşırı entelektüel” bu akım, halk cephesi politikalarından farklı olarak, faşizmi kapitalizme hatta medeniyete içkin bir mesele olarak okumaya çalışmıştır. (Türkiye’nin 1978’inin taşra deneyimi merak ediliyorsa *Aile ve Otorite* iç açıcı olabilir). Ancak, bu analiz ve itirazlar analitik düzlemi asla aşamaz, 1968’in günümüzde içerilmiş anti-otoriterliğine ilham verir.

Faşizmin zaferi, daha sonraları Avrupa Komünizmi formülasyonuna kadar varacak bir “hegemonya” kavramı ile “barış içerisinde yan yana yaşamaya” varacak “halk cephesi” politikalarına yol açar. Buraya giden yolda belki hiçbir şey liberter komünist CNT/FAI savaşıçılarının ve kısmen de POUM’un İspanya’da “komünist parti” ve cumhuriyetçilerle olan girift ve çatışmaya varacak ilişkisi kadar öğretici değildir. Üstelik burada, ne ulus devlet ne para ne de kapitalizmin varlığı garanti altındadır; Avrupa’nın en namlı sömürgecilerinden biri olan bu ülkenin içi, bir olasılıklar düzlemidir. Birinci Enternasyonal’in İtalyanca konuşan, İs-

panyolca bilmeyen anarşist bir militanın işçilerle çat pat konuşmasıyla başlayıp devrimi ötelemeyen bir dinamiğe kavuşan CNT/FAI, işçi köylü ittifakını bir “çıkart” değil proteler bir örgütlenme meselesi olarak ele almıştır. Ancak, CNT/FAI belki de bütünlüklü bir strateji geliştiremediğinden ötürü yenilgiye yazgılanmıştır. Tiril tiril silahları olan komünist partinin direktifindeki “Halk Ordusu” karşısında ve onunla kesişirken, bir türlü işlerin yaver gitmediği, militanların ellerinde patla yan “FAI bombaları,” doğru düzgün çalışmayan silahlar, kötü nişancılar, el yapımı “panzerler” ile işçileşmeye direnen proleterin el emeği göz nurunu, amatörlüğünü sergilemiştir. Hem komünist parti ve cumhuriyetçilere hem de Franco’ya yenik düşmüştür. Yenilgisi, Franco ile Cumhuriyetçileri (Komünist parti dahil olmak üzere) eşitleyen bir işlemdir. Darısı, bugünkü kurumsal, profesyonel gerillaların başına! Darısı, yazılı hukuku ve anayasa kavramını sorgulamayan, nasıl anayasa yazarız diyen Nepal ve dünyanın dört bir yanındaki direnişçilere, Allah kurtarsın!

Faşizmin zaferi karşısında afallayanlardan biri de Walter Benjamin olacaktı. Şu anda Radikal gazetesi yazar ve okur şürekâsının “mız mız ağıtçılığı” ve işi gücü olmayıp saçma sapan şeyler yazmaktan sosyal veya ekonomik olarak geçinenlerin “ben hikaye anlatıcısıyım/toplayıcısıyım” demesinin ötesinde Benjamin ilginç bir açılım getirir: Belki de Frankfurt Okulu’nda Marcuse ile Lukacs’ın yanı sıra komünist bir praksise en fazla kapı aralayanlardandır. Bu okulun diğer temsilcilerinden farklı olarak ilham vermekle kalmaz, saik verirler.

Lukacs’tan başlamak gerekirse. Yukarıda değinilmiş *telafufuz* sorunu tıpkı Lenin’deki gibi onda da mevcuttur. İşçiler lokal olarak gürültü patırtı kopartabilir ama nasıl olacak da “tarihsel görevlerini” sırtlayacaklar? Bunun için bir tarih kavramı gerekecektir, bilinç gerekecektir. İşçiler, kendi başlarında (*an sich*) olmaktan çıkıp kendileri için sınıf olmalıdır. Ancak, bu işlemin dinamiğini kendi içlerinden üretemezler. Bu ancak bir tarih kavramına varmış entelektüellerin ona hem düşünsel düzlemde hem de deneyimler ışığında işaret etmeleri gereken bir kavramdır. Bugün, anti-otoriter tınlarla fiilen demokrattığı öğütleyen “dışarıdan bilinç” eleştirileri bu meseleyi hafife almaktadır. Zira mesele bir niyet meselesinin ötesinde bir sorundur. Narodnikler, tekil so-

mut şimdilik deneyimi ile hedeflenen toplumsal örgütlenme arasındaki evrenselleştirici tarih anlatısı arasındaki bu açı farkından dolayı yıllarca birbirleriyle “ajitasyon mu propaganda mı” meselesini tartışmıştır. Bu tartışma onları hem demokrasiye hem de ekonomizme aynı düzlemde götürmüştür. Bugünkü, “anti-kapitalistlerin” ciddi bir kısmını sorunu da şimdiki aşırı politize ederek politikayı ekonomize etmeleridir. İçkinlikten dem vurmamak bir tarih kavramına varmadan zordur; bu yüzden somut durumlarda anti-emperyalist ve anti-faşistler söylemsel düzlemde demokrasi yaparken eylemsel düzeyde otonomistliğin imkanlarını açabiliyor; otonomistler bu meselelere demokratça bakıp pek de ses çıkarmıyor. Lenin, “yeni tipte parti” kavramını geliştirmek suretiyle bu sıkıntıyı aşmaya yeltenir.

Ancak, partinin kendisine dair bir sorgulama ve temellendirme ancak zaruretler düzleminde gerekçelendirilir, İki Taktik, *Nisan Tezleri*’nde; *Ne Yapmalı, Devlet ve Devrim*’de sıkıntı olur. Arada “emperyalizmin” keşfi ve bir eylem gerekçesi olarak icadı vardır. Lenin, Sosyal Demokrasi’yi Narodnizm’in gözüyle okur; profesyonel devrimciler örgütünü icat eder, ayrışma pahasına ve ayrışmak için. Bu parti, toplumun “eşitsiz ve birleşik gelişimi”nde, teoriyle pratiğin müteakıl olmadığı tarihin müstakbel olması uğruna kurulur; teorinin bozulmak pahasına hayattan aldığı intikamdır; orto doksluktan kopuştur, bir oldurtma eylemidir; 1905’in arifesi ve hüsrânın tefekkürüdür.

Lukacs, bu meseleyi Alman felsefesinin içinden felsefi olarak gerekçelendirmek ister. Belki de Mahir’in suni dengesine benzer bir biçimde algı meselesiyle cebelleşir. Onun için de parti, evrensel tarih bilincinin tecessümüdür. Ancak, işçi sınıfını şimdiliği ile bu tarih anlatısı arasındaki açı farkı ancak Hegelyan bir çerçeveden açıklanabilecektir. Aynı dönemde Sosyal Demokrasi, Batı Avrupa’da zaten kurumsallaşmış ve profesyonelleşmiş, korporatist denebilecek bir işçi aristokrasisi ve siyasetçiler yapısına dönüşür. Ancak, toplumun süreksizliğine dair huzursuzluk, özellikle Spartaküs Ayaklanması’nın ardından bakidir. Bismarck’ın “sosyalistler yasası” çıkarırken sosyal güvenlik yasalarını getirmesindeki hesap, belki de beklenmedik bir biçimde tutmuş olur. *Lasalle*, Gotha Erfurth Programı’na galip gelmiştir. Sonunda bu parti, Kilise yanı sıra Almanya’da sivil toplum ve vatandaşlığı

inşa edecektir, bilindiği üzere savaşı destekleyecektir. Rosa Lüksemburg'un serzenişi de bu yüzdendir, Lenin'in devrimi kapitalizmin çeperinde, ulus devlet inşasına eklemenecek anti-emperyalizmde araması bundandır. Almanya'da sivil toplumun en demokratik halini alacağı nokta, "kapitalizmi getiren Yahudi'ye," pastoral imgelemle doğaya dönüşü ve halkçılığı (*Völkisch*) tam da toplumun imkansızlığında, devrimin yenilgisinde tadil ederek modernizmi üst noktaya taşıyıp Vestfalya Konsensüs'ünün zemini açacak olan faşizme bırakacaktır. Sosyal demokrasi ile kilisenin sivil toplumu, eşi benzeri görülmedik bir örgütlenmeye yol açacaktır. Sovyetler Birliği ve NSDAP demokrasinin timsali olacaktır; toplumsal ittifak, kaynaşmaya, *demos*'un kopuş ihtimalinden tadiline yol açacaktır. Prag Baharı ve RAF bunun marazı olacaktır. Tarih kavramını, toplumsal ittifakı, bilinci Almanya'ya NSDAP getirecektir. Sosyal demokrasi, komünist parti, Alman statükosunun devamlılığına oynarken NSDAP kopuşa oynadı. Spartaküs ayaklanması, Sosyal demokratların Alman devletinin tüm olanaklarını seferber etmesiyle boğulduktan sonra devrim yenilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman yenilgisi, halkın başka bir düzlemde yeniden kurulmasında, kopuş anında seferber olmasına yol açacaktır; hiçbir zaman olmadığı kadar kitleleri aktif birer aktör olarak seferber edecektir. Yenilgi sonrası Sosyal Demokrasi, Sovyetler Birliği'nin uzantısı komünistler, yıpranmış, inandırıcılıklarını yitirmişlerdir.

Buradaki yenilgi anını incelemek, tarih kavramı açısından ilginç olabilir. Rosa'lar kendi örgütlerine "Spartaküs Birliği" demiştir. Sosyal demokrasiyle kopuş anında bu ismin konması manidardır. Burada artık Alman işçilerine değil, tarihsel bir başkaldırı simgesine referans verilir, zira tarih, öznesinden beklenen sonucu vermemiştir. Komünizm, metafizikleşir, somut şimdiliğin ve kesin bir yarının ötesinde bir menkübeye dönüşür. Elbette, Spartakistler işçi örgütlemeye çalışmış, ancak tarihte gafil avlanmışlardır. Sonrası, Komintern'in aşırı zikzaklarıdır.

Ancak, faşizmin arifesinde Lukacs'tan epey farklı bir biçimde ve faşistlere benzeyen pastoral örgüyü andırır bir çağrışımla Benjamin tarih kavramı üzerine düşünmeye başlar, bölük pörçük tezler yazar. Bugünkü "doğrusal tarih anlatısı" eleştirileri altında mutlak bir belirsizliği örgütleyenlere inat, Benjamin'in tarih kavra

mı hem kapitalist olan ile olmayanın telaffuzunu (bir “toplumsal formasyonda” birleşmelerini) hem de kapitalizme içkin bir itirazı formüle etmeye elverişlidir. Ona göre, ileri doğru bir tarihte gitmek ancak geriye bakılarak mümkündür. Fotoğraf estetiğinde olduğu gibi, kafa başka bir yere gövde başka bir yere bakmalıdır. Benjamin’e göre tarih, trenin rayında ilerlemesi değil raydan çıkmasıdır; heba olmuş tüm başkaldırılara ağıttır, onlardaki olasılıktır. Rosa Lüksemburg ve yoldaşlarının Berlin’deki anıtında yazdığı gibi “ölüler bizi uyarır!”

Benjamin’in bu yaklaşımını, muhalif kültür endüstrisinin estetiğine tabi kılmamak için, tezler arasındaki bu kopuklukta bir keşif ve buradan hareketle bir icatta bulunmaya yeltenmeyi gerektirir. Marx’ın *sözde ilk birikim* kavramı üzerine yürüttüğü tartışma, tarih ve öznellik kavramını komünist bir okumaya tabi tutmamıza olanak sağlayabilir. (Bu noktada bir not düşmek gerek: Abdullah Öcalan’ın Rosa Lüksemburg’un mealen “kapitalist olmayan toplumlar kapitalizmin işleyişi için hayatidir” saptamasına gönderme yapıp, Marx’ı “doğrusal bir tarih anlatısına” sahip olmakla suçlayarak, *sözde ilk birikim* tartışmasına hiç girmemesi; bu seçici okuma veya okumama “anti-tekel ama sadece temenni düzeyinde anti-kapitalist” denebilecek önermeleri açısından manidardır. Eleştiriye konu olması bir yana Apo’nun pozisyonu itibarıyla de okunmalıdır.) Buradan hareketle toplumsalın kuruluşuna varıp, ıraklık noktası kavramı üzerinden şimdideki iç savaş deneyimine dayalı bilinç deyip kestirip atılacak şeye varabilir. Sonunda “eeee şimdi ne yapalım” meselesine dair kelam etmek için (zira tüm bu tartışma ondandır) bir şeyler çiziktirmek, spekülatif ama pratikte bir şeyler yapmaya dair bir öneride bulunmak icap edecektir.

Özetlemek gerekirse, kabaca kapitalist olan ve olmayan üretim tarzları tartışması olarak özetlenebilecek mevzu şu meseleleri kapsıyor: Kapitalizmin oluşumu ve kurulumu, bu bağlamda kapitalist olmayan bölgeler veya ülkelerle kapitalist “üretim tarzının” ilişkisi. Peki, bu meselenin burada dem vurulan demokrasi ve komünizm sorunuyla ne alakası var? Bu tartışma toplumsal alanın kurulumu, sürekliliği ve süreksizliğini ele alır; siyasal direniş ve içerilme süreçlerini tartışmaya açmasıyla egemen siyasi örgütlenmeyle devrimci öznenin yapısını tartışmamızı sağlar.

Bu, bir çırpıda işçi, ezilenler ve çokluk gibi kavramlarla hesaplaşarak toplumsalı ele almamızı sağlar. Dolayısıyla, demokrasi, komünizm, devrim ve örgüt meselelerini tartışabileceğimiz düzlemi açar. Bu tartışma açısından kapitalizmin farklı öznellikleri varsaydığı, bunların oluşumunun önkoşullarını da kapsayan bir rastlaşma düzlemini yapılandırdığını vurgulayan Marx'ın *sözde ilk birikim* kavramına dair tartışması, kapitalizme geçiş, kapitalist olan ve olmayan “üretim tarzları” ile öznellik sorununu ele almamızı sağlayacaktır.

Marx, Kapital'in birinci cildinin sonlarında, “sözde ilk birikim” (*sogenannte ursprüngliche Akkumulation*) kavramını ele alır ve geliştirir. Bu kavram üzerinden kapitalizmin oluşmasına dair on koşullar ile varsayımları ele alır. Buna göre kapitalizmin söz konusu olması için birilerinde kimi olanaklar birikmiş olmalı başkalarında ise bu ve benzeri olanaklar artık olmamalıdır. Mealen, (müstakbel) bir sermayedar ve amelenin oluşması zaruridir. Ancak, burada bir sorun vardır. Bu varsayım kapitalizm içinden açıklanamaz. Zira bu varsayım bir biçimde tarihsel bir önkoşul halinde somutlaşmış olmalıdır. Bu da kapitalizmi tarih öncesine dair bir tartışma açar. Nasıl olur da müstakbel sermayedar ve işçi oluşmuştur? Servetin bir yerde birikmiş ve bir yerlerde birilerinin emek güçlerinden başka satacak bir şeylere sahip olmamış olması icap eder. Yani, evvelen bir birikim olmuş olması şarttır. Marx'a göre klasik politik iktisat bunu ahlaki bir soruna indirger; bir zamanlar birilerinin tembel, birilerinin ise çalışkan olduğunu, bu farkın buradan doğduğunu iddia eder. Bir benzetme yapar, klasik iktisattaki asli birikimin ilahiyattaki ilk günaha benzediğini, elmanın ısırılmasıyla günaha girilmiş olduğunu kinayeye eleştirir. Bu yaklaşıma göre yeterince çabalayınca her şey olur, başarı gelir. Dolayısıyla kapitalist üretim tarzının varsayımının kendi kendine atıfta bulunan bir göndermeye dönüşmesi onu hafızasız kılar, ön koşullarını açıklamaz.

Bir yandan servet oluşturanlar sürekli sınırlarına toslar, servetin kendisini yeniden üretebilmesi için yatırım zaruridir, servet birikiminin sermayeye dönüşmesi gerekir. Ancak, bu sadece belli bir örgütlenmeye giderek mümkündür. Belli şeylerin bir araya getirilip örgütlenmiş, işler kılınmış olması gerekir. Ancak, bu, birilerinin buna dahil olmasını, çalışmasını gerektirir. Bu da

ortalıkta kuşlar gibi özgür [*Vogelfrei*] dolanan ve disiplin altına alınarak çalıştırılabilir başıboş birilerinin varlığını şart koşar. Ancak, bunların aynı tarihi paylaştıklarını, tek yönlü ve homojen bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde doğmuş olduğunu iddia etmek kapitalizmin kaçınılmazlığını ima eder. Bu iki öznel tek bir doğrusal düzlemde bir araya gelişmemiştir, birbiriyle *rastlaşmıştır*. Burada eşitsiz ve birleşik gelişimden bahsedilemez, zira eşitsizlik bir eşitlemenin yapılabileceği ortak bir denklemi gerektirir; bu yüzden birleşikliği zaten varsayar. Burada söz konusu olan aynı denklemin değişkenleri değildir. Bu rastlaşmanın altında bir yandan servet sahibinin arayışları öte yandan çok somut karın doyurma, bir yerlerden kovulma veya kaçma gibi zorunluluklar vardır. Kapitalist üretim tarzını teşkil eden her bir unsur bir rastlaşmalar düzleminde işlerlik kazanır olmuş, bu işlev ve anlamları kazanmışlar, rastlaşmalarının düzlemini birlikte işler hale gelerek yapılandırmışlardır, bir sürü meselenin etkisi belli bir biçimde etkin olmuştur. Rastlaşma olay olur. Dolayısıyla, Türkçedeki “olmuş oldu” ifadesi bu süreci gayet iyi anlatır. Almandada gerçeklik için kullanılan kelimenin *Wirklichkeit* olduğu düşünüldüğünde bu etki meselesi daha iyi anlaşılır; kelime anlamıyla *etkili* (*etkin*) *olma hali* demektir. Kuş gibi özgür dolaşan aylaklar işçi olmadı, işçi olmuş oldu. Bu tarihteki okuma sıralamamızı değiştirir. Buradan bakıldığında toplumsal cinsiyeti, insanı, çalışmayı, özgürlüğü, iktidar ilişkilerini yeniden tanımlayan bir düzlem ortaya çıkar. Bu rastlaşmaların her biri iktidar ilişkilerinin ve mücadelelerin *etkilerinin* rastlaşmasıdır. Kapitalizm, feodalizm üzerindeki zafer değil, feodalizmin çözülüşündeki başka olasılıkların mağlubiyeti, bu etkilerin mücadelelerin sonucunda rastlaşmanın ağırlık noktasında, olay olduğu düzlemde yeniden yapılandırılıp işlerlik kazandırılmasıdır. Kimi ilişkiler başka ilişkilerle içli dışlı olarak kısıtlılıklarına toslar ve yeniden yapılırlar: Bu ihtilaflar ve mücadeleler yaratır, sonuçlar doğurur. Ancak bu sonuçlar aslında birer etkidir. Dolayısıyla, burjuvazinin olduğu kadar işçi sınıfının oluşumu, kimi etkilerin rastlaşmasını varsayar. Avrupada cadı avı, çitleme, kentleşme, köylü ve mezhep savaşları, salgın hastalıklar vb. gibi hadise ve mücadelelerin *etkileri* rastlaşır ve bu rastlaşmanın sonucu belirsizdir. Bu yüzden *asli birikim*, sadece kapitalizmin tarih öncesi değil, onun bugünüdür. Kapitalizm işçi ile ser-

mayedarı yeniden üretmek zorundadır. Cadı avı ve sömürgecilik bu bakımdan önemlidir.

Marx, Türkçede “ilişki” diye geçirtilen bir kelime kullanır: *Verhältnis*. İngilizcede *relation* olarak geçen bu kelime sosyalistlere yakışır bir düz okumayla “ilişki” anlamına gelir. Ancak, bu ilişki o ilişkide bulunan iki şeyin o ilişki haricinde –en azından oldukları gibi- olmadıklarını ima eder. Türkçede ilişki, nazire, nispet, davranış kelimeleriyle ifade edilebilir. Yani birden çok şeyin varlığını birbirlerine bakarak ve birbirleriyle ölçülüp biçilerek açıklar. İlişkiden öte o şey yoktur; ilişki ilişkide bulunanın varlığıdır. İçkindir. Bir diğer kelime ise birden çok şeyin birbirinde atıfta bulunarak ilişkide bulunmasını, yani ilişki haricinde de düşünülmesini mümkün kılar: Almancada *Beziehung/Bezug* İngilizcede *relationship, affair* veya *reference, deference* olarak okunabilir. Bu kelime *ziehen* yani çekmek fiiliyle akrabadır, bir şeyin tanımsal kapsamda diğerini çağırmasıdır, anlamını ötelemesidir. Bu yapıyı ve ilişkiyi çözümleme edimi, bu pozisyon ise nazardır. Nazar, mücadele etmek üzere bir okuma yapmaktır.

Dolayısıyla, bir toplumsal formasyonun oluşumu için ayrı tarihlere sahip *etkiler*, bir *rastlaşmaya* mahal verir, bu mahal sebebiyet verir, ayrı tarihler tarihsel fark olur. Cem, cümle olmuş olur. Bu rastlaşma bir *Verhältnis'tir*; bir mukayese alanı, bir nispet, bakışarak kurulum, nazire alanıdır.

Bu bakımdan ne kapitalist ne de işçi kapitalizmden önce vardır. Onların oluşumu kapitalizmdir. Yani birileri her nasılsa ortalıkta dolaşır oldu, birileri de dedi ki “aha şehir aha karnını doyurmak için iş; ama buraya öyle elini kollunu sallayarak girip çıkamazsın.” Diğeri de “lazımdı iyi oldu” dedi ama sağı solu belli olmadı, düzgün çalışmadı, çingar çıkardı. Gel zaman git zaman bir sürü hır güre sonucunda orta yolu bulmuş oldular, proleter işçileşti, kapitalist kurumsallaştı. Öyle bize “büyük işçi sınıfı devrimleri” veya “eylemleri” dedikleri olayların ekseriyeti aslında işçi olmaktan pek hoşlaşmayanların serüveniydi. Bundan dolayı işçi sınıfı mücadelesi diye bir şey olduysa da, bu insanlar, bilinçlerini dışarıdan, işçi oldukları konumdan işçi olmadıkları zamanlara dönüp bakarak almışlardır. Rastlaşma bir karşı karşıya konumlanış olur, bir karşılaşma alanını, karşıtlık yaratır. Bu yüzden ka-

pitalizm proletaryayı işçi yapar, bu bakışarak, çarpışarak olur, bir *Verhältnis'tir*. Ancak burada bir sorun var: *Verhältnis'teki* unsurlar birbirlerine bakışarak kuruluyorsa, yani aslında bu konumlar yaratan bir yapıysa, bu konumların birbiri lerini ve konumlanışlarını nasıl gördüklerini nereden bileceğiz? Karşı(t)laşanlar, birbirlerini nasıl görür? Birbirlerine nasıl atıfta bulunurlar; hülasası, *Verhältnis'teki Beziehung*'ları nasıl bir yapıya sahiptir? İşte bu soru ileride bizim için zurnanın kendince bir ses çıkaracağı nokta olacaktır. Ama önce makarayı biraz geri sarmamız icap eder.

Marx, *sözde ilk birikim* kavramını ele alırken sermaye ilişkisini yaratan süreç, “der Prozess, der das Kapital*verhältnis* schafft,” der. Marx, işçi olması icap eden kesimin oluşumu için bir ayrılmadan bahseder. Bir kesim, üretim araçlarından ayrılmalıdır. Şöyle der: “Kapital*verhältnis*’ işçiyle işin/emeğin [Arbeit] gerçekleşme koşulları üzerindeki mülkiyetinin ayrılmasını varsayar. Kapitalist üretim bir kere kendi ayakları üzerinde durdu mu sadece o ayrılışı korumayıp onu daima yükselen bir kademedeyeniden üretir. Demek ki, Kapital*verhältnis*’i yaratan süreç işçinin çalışma/emek/iş [Arbeit] koşulları üzerindeki mülkiyetinden ayrılmasından başka bir şey olamaz; bu, bir yandan toplumsal yaşam ve üretim araçlarını sermayeye diğer yandan dolaysız üreticileri ücretli işçilere dönüştüren bir süreçtir. Yani sözde ilk birikim üreticiyle üretim aracı arasındaki tarihsel ayırım sürecinden ibarettir. Sermayenin ve ona tekabül eden üretim tarzının tarih öncesini [ön hikayesini] teşkil ettiği için asli görünür.”

Marx, burada insanları kitlesel bir biçimde topraklardan koparan süreçlerden bahseder yeri geldiğinde sömürgeciliğe işaret eder. Ancak, topraktan ve müştereklerden (özel mülkiyet olmadan ortak kullanılan şeylerden) ayrılmayı düşünürken iki düzlem ayırt edilmeli. Ayrılma, soyut olarak Kapital*verhältnis*’in varsayımıdır, evvelden bir konumlanıştır [Vorraussetzung]. Ama bir de bunu tarihte cereyan edişi var, buna ancak ön koşul [Vorbedingung] diyebiliriz. Somut olarak başıboşların çalıştırılması ve bunun sürdürülebilir olması için disipline edilmeleri gerekir. Zira, bu başıboşlar işçi olmaktan çok berduş, çete, eşkıya, dilenci ve çeşitli yönelimlere sahip topluluklar olma eğilimindedir. Sürekliliği bozması, bir öznelliği yıkması bakımından bu kanlı bir eylemdir, bir şiddet eylemidir. Servetin sermayeye dönüşeceği

başboş ile varsılın rastlaşması böylesine bir kanlı düğün olacaktır. Zaten serveti de yaratmış olan sömürgelerdeki benzer bir durumdur. Bu sefer sömürge içe döner. Mahir'in deyimiyle içsel bir olgudur. Bunları kronolojik olarak ayrı anlar olarak görmemekte fayda var. Asli birikim, bir yönetememe krizinin etkisi ve yapılanış sürecidir.

(Kısaca konumuzun dışına biraz çıkıp bir parantez açalım: Osmanlı'da özellikle paralı askerlik yapmış olanların savaş olmayan durumlarda eşkiya olup ya başkalarını mülksüzleştirmesi ve/veya isyan ettiklerinde mültezim olarak hiyerarşiye dahil edilmeleri çok daha sofistike bir masetme stratejisi gibi görünüyor. Burada merkezi otoritenin koyduğu kuralları aşmak devlete giden yoldur. Bu yüzden Türkiye'de devlet ve hukuk ihlali (vergi koymak, vergi kaçakçılığı, gasp, ihaleler, çeteler, mafya, cemaat vs.) etrafında şekillenen iktidar bölüşümü TC'nin yasalarını evrenselleştirmedeki içkin sıkıntısına (bir sorun olarak nüfus gruplarını yönetme sıkıntısı) dayanıp esnek bir biçimde hiyerarşik hatta illegal korporatist denebilecek bir düzlem sunuyor. Bu yasadışılık zaten TC'nin bir proje olarak başarısızlığından doğarak, ona yapılan meydan okumalarla beslenip onu ayakta tutuyor. Yasa, herkesin yasadışılık üzerinden açıklarını kolladığı ve kullandığı bir yerde gereğinde kullanılan silahlardan sadece biridir. Her daim muğlaktır. Koca devlet ihalelerinden veya uluslararası ihalelerden en ufak taşeronlara kadar varan zincir ve işçilerin taşeron şirket sahibi olma arzuları/imkanları bunu kolayca görmemizi sağlar. Siyasi çatışmalar bu manzaranın aynısıdır. Asli birikim, devletin yasalarının evrensel geçerlilik kazanmaması üzerine kurulu olarak sermayeyi hatta yasallığı demokratikleştiriyor. Yasanın bu evrensel olmama hali ise tam da TC'nin homojen bir nüfus üzerine bina olmayıp sürekli bir iç savaş rejimi olmasındandır. Uluslararası sermaye tam da bu "fark" ile sermaye elde ediyor; artı-değer havada duran bir şey değil, iktidar ilişkilerinin karmaşık farklılığından doğuyor. Bu yüzden küreselleşme, ulus-devletin çöküşü değil ona yapılan meydan okumalar sayesinde zaferidir. Mahir, emperyalizm konusunda haklıydı, ama bunu kastetmemiştii, bunu düşündürttü.

Osmanlı'ya asli birikim bir devlet aklı, imparatorluklar sistemi dahilinde bir etki olarak gelmiştir. Bilhassa Osmanlı'nın ço-

zülüş aşamasında imparatorluk vaatlerini yerine getiremez hale gelip farklı unsurların ortaya çıkışına mahal vermiş, 1908 kimi çevrelere hem bir sınır çekme sorununu hem de haddini aşan siyasi unsurları işaret etmiştir. Özellikle çok dağınık yaşayan ve bu yüzden milliyetçilik üzerinden ayrılma gibi bir talep öne süremeyen Ermeniler müstakbel bir Osmanlı'nın nasıl olabileceği konusunda sıkıntı yaratmış, imparatorluklar sistemi dahilinde “dışarıyla” ilgili de bir sorun olmuştur. Bu yüzden Ermeni Soy-kırımı sadece bir etnik temizlik değil siyasi bir sorun olarak da görülmelidir, siyasi bir operasyondur. Ermeniler “ne güzel bir zamanlar komşumuz vardı, paskalyada yumurta boyardı” denemeyecek kadar tehlikelidir, masum hiç değildir, öldürülmeyi hak etmiştir çünkü bir siyasi/toplumsal aktördür. Almanya’da yaşanan paradoks da budur: Kapitalist işletmenin taşıyıcısı olan bir kesim ile uluslaşma arasında bir gerilim yaşanır, kapitalizme dönük tepki bir mülksüzleştirme ve yeniden dağıtım a yol açar. Çetelerin, grupların, 1915’teki, mübadele esnasındaki, 6-7 Eylül’deki eylemi, bir anlamıyla mülkiyeti demokratikleştirmektir. Ancak, unutmamak gerekir ki Şaman Türkleri müslümanlaştıran da bir süreç vardır, yani Türk’ün Müslümanlıkla imhası. Eğer Türk, Ermeni’yi katlediyorsa olsa olsa önceden Türk olarak katledilmişliğine binaen bunu yapabiliyordur. T.C.’nin Türk’ü, şaman Türklerin özerkliğinin imha etme girişiminin tarihidir.

Dersim’de yapılan kırım ise çok daha vahim. Bir yandan Hrant’ın düşündüğü doğruysa Ermeni kızı olan Sabiha Gökçen’in süreci var, diğer yandan yaşam ve bir sürü iç çelişkisiyle komünalite formu olarak Kızılbaş (Kürt?) Dersim Aleviliği var. Bu, değişen iktidar formuyla konuşamayan bir yapıdır, kolayca entegre edilemez, ulusun tutarsızlığının aynasıdır. Dolayısıyla, Dersim kırımı belli yönleriyle bir komünaliteyi yıkma ve o coğrafyayı yönetilebilir kılma operasyonudur. Bambaşka olanı farka dönüştürme hamlesidir, asli birikimdir. Hele kadınlar açısından bakıldığında daha da farklı yönleri vardır.

Asli birikim, bu topraklarda etnik ve mezhepsel hatlarda seyreden bir iç savaş halini almış, vatandaşlığın evrensel olmamasını varsayarak, hukukun kırılmağına binaen kanla mülkiyeti dağıtarak “mülk” olmuştur. Demos’u kurmuştur, demokratiktir. Bu yüzden steril “anti-kapitalizm” de, “çok kültürcülük” de yapısal

bir tahlilden yoksundur, demokrattır, TC'dir.)

Batı Avurpa'ya geri dönecek olursak: Berduşluk veya çete olmak hukuki bir düzenlemeyi ihlal etmeyi içerir, yani ancak belli düzeylerdeki iktidarlara çığnemek pahasına olur. O zamana kadar meşgalesi olanlar, yani hayatları işgal edilmiş olanlar aylak aylak ortalıkta dolanır, hem münferit suçlu olma halleriyle hem de oluşturabilecekleri topluluklar itibariyle hayat memat meselesi olurlar. Topağa, yani mekana bağlı olmuş olanlar bu bağı yitirir, mevsimsel döngü üzerinden seyreden zamanın anlamı değişir. Zaman ve mekan kopar. Bu hem bir arayış düzlemi yaratır, hem yaşam galesinin çeşitli biçimlerini hem de iktidar açısından ciddi bir sorun yaratır. Bu, hem bir iç savaşın etkisi hem de sonucudur. İktidar, kontrollü bir hiyerarşik toprak düzeni ittifakını sürdürme sorunu bir yana bu başıboşların hal çaresine bakmak zorundadır. Avrupa'daki modern egemenliğin ve devletin şekillenışı bunun üzerinden okunmalıdır. Geriye dönüp bakıldığında bunu mümkün kılan mücadele, sınıf mücadelesi değil, tam da kapitalizmdeki bu sınıflanmayı yapılandıran düzlemin müzakere edilmesidir; sınıf mücadelesi değil sınıflaşmakla ilgili bir mücadeledir. İktidar, yasalar ve disiplin kurumları (cezaevi, hastane, kilise, tımarhane, fabrika, bazen okullar, kerhane, karhane) üzerinden başıboşlar ile arasında olan bu kopukluğu bütünsel bir toplumda farka dönüştürmüş oldu. Başıboşu kategorize edip yönetebilmeye yeltendi, bu esnada yapısal bir değişim geçirdi. Mesele burada niyet değil, bir sorunun yarattığı etkilerdir. Dolayısıyla, Marx'ın asli birikim için varsaydığı asgari özellikler, bir yönetememe krizinin kapitalizmin ön koşulunu gerçekleştirmesidir. Başıboş bir şekilde işçileşmeye müsait olmak, servet sahibi bir biçimde sömürgecilik ve ticaret üzerinden ortaya çıkmak zorundaydı. Bu, binyıllarca süren ve sürmekte olan küresel bir iç savaştır. Bunun etkisi olarak modern iktidar, sağı solu belli olmayan, hesaplayamadığı, kategorize edemediği, hercai olanları; mukayese edilebilir, nispet edilebilir, ölçülebilir bir fark düzlemine getirmeye yeltenmeye çalışmış oldu.

Dolayısıyla, Marx'ın bu tartışmayı hem Kapital'in sonlarına koymuş olması hem de ele alışı "emek gücünün bir meta olarak adli ve siyasi kuruluşunun eleştirel bir tahlilidir."

Ancak mesele bu kadar basit değildir. Sömürgecilik ve başıboşlar sorunu aynı zamanda Batı Avrupa'yı bir felsefi tartışmaya da götürür. Medeniyet ve birey etrafıca tartışılır. Bu yüzden Almanya'nın göz nuru ve hümanisti olan Goethe, tecavüze uğramış, hamile kalmış ve çocuğunu öldürmüş bir hizmetçi kadının (Johanna Catharina Höhn) infaz edilmesini –biraz isteksizce de olsa- onaylar. Roboski'nin zanlısı ve kürtağın baş düşmanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Almanya'da yaşayan Türkiyelilere (onun deyişiyle “Türklerle”) Goethe okumayı telkin etmesi hoş bir tesadüf olsa gerek; Kant ve Hegel'i düşündüğümüzde mesele bayağı bayağı karışır. Sömürge ve proletarya modern bireyin/medeniyetin kurucu “ötekisi” olacaktır. Yani hem bölgesel hem de varoluşsal sınırlar çekilecektir, özel ve kamusal olarak aldandırılan, iş gören kategoriler oluşacaktır. Dünya değil güneş merkeze yerleştirilecektir. Dolayısıyla, tüm bu süreç bir karşılaşmayı mümkün kılar; kazara olan rastlaşma, karşılaşmaya dönüşmüş olur, yani bir bütün oluşturmaya yeltenecek bir bakışma mahal verir. Kadın erkekten, işçi, sermayedardan, Batı Avrupalı dünyanın diğer kalanından bambaşka değil, bir ötekilik ve öteleme üzerinden farklı kılınır. Yaban bakışlar değil nazire vardır. Mübadeleyi mümkün kılan soy kuruluverir. Bu birden çok şeyin biraradalık düzlemlerini şekillendirerek yapılanmasıdır. Topluluklar halk olur; münferit insan birey olur. Moderniteyi soyutlama düzeyinde dahi kapitalizmden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu yüzden kapitalist modernite demek abesle iştigal, demokratik modernite demek kapitalizmi ekonomize ederek siyasi aslını görememektir. Dolayısıyla, burada iç savaş (iktidar ile tabi olma halleri arasındaki mücadele) ve yönetme sorunu hem çitleme vasıtasıyla bir bölge dahilinde bir kapatma hem de sömürgeleştirme ve egemenlik kurma üzerinden ülke olarak kapanma, sınır çizmek anlamına geliyor. Marx, “sosyalistleri” eleştirirken *Grundrisse*'de şunu der:

“Ürün ile sermaye arasındaki fark tam da sermaye olarak ürünün belli, tarihsel bir toplum formuna ait bir *Beziehung*'u ifade etmesidir/dışa vurmasıdır. Sözüm ona toplumun durduğu noktadan [Standpunkt: durulan nokta, tutum] bakmak tam da *toplumsal Beziehung*'u (bürgerliche Gesellschaft'ın *Beziehung*'u) ifade eden/dışa vuran *farkları* göz ardı etmekten başka bir anlama gelmez. Toplum, bireylerden [Individuen] oluşmaz, bu bi-

reylerin bir birlerine doğru durdukları *Beziehung*'ların, *Verhältnis*'lerin toplamını ifade eder/dışa vurur. Sanki biri şunu demeye getiriyor: Toplumun durduğu noktadan doğru köleler ve citizens [vatandaşlar] yoktur: ikisi de insandır. Daha ziyade toplumun dışında böyleler. Köle olmak ve citizen olmak, A ve B insanının toplumsal belirlenimleri [Bestimmungen], *Beziehung*'larıdır. A insanı başlı başına [als solcher] köle değildir. Toplumun içinde ve onun sayesinde köledir. Bay Proudhon'un burada sermaye ve ürüne dair söylediği şeyler, onda, toplumun durduğu noktadan doğru kapitalistlerle işçiler arasında fark olmadığını kasteder, bu tam da toplumun durduğu noktadan doğru var olan bir farktır.)"

Türkçedeki "mülk" kavramı bu süreci özetler mahiyette, bir siyasa altında hukuki bir kategori olarak ilişkileri tanımlamaktadır. Dolayısıyla, "mülk" eleştirisi bir "mülkiyet" eleştirisinin çok ötesinde komünizmin formüle edilmiştir. *Eigentum*, yani *property* sadece mülk değil birisine has bir şey veya özellik anlamına gelir. Dolayısıyla şizofrenik bir kişilik yapısının işlevlendirilmesidir.

Burada kapitalizmin kökeni sorunu, tek kendine atıfta bulunan bir kısır döngüye dönüşüyor, zira asli birikim bir zamanlar geçmişte olan bir olgu değil, sermayenin bugünüdür de. Ancak, tüm bunların bir imparatorluklar sistemi içerisinde geliştiği düşünülecek olursa, devletlerin kendi arasındaki rekabet asli birikimin sonuçlarının birer etki olarak sebebe dönüşmesi anlamına da gelir. Moderniteyle kapitalizmin oluşumu arasındaki ilişki mekânsal kayma yaşarken yer değiştirir, etkiyle sebep sonuç olur. Türkiye'de kapitalizmin gelişimi böyle görülebilir. Dolayısıyla, modernite ile kapitalizmin ayrı ayrı şeyler olduğu yanılması bu açıdan bir tarih okuma metodolojisine denk düşer. Asli birikim kavramı, kapitalizmin zamansallığı ve köken sorununun geçmişte bir başlangıç olmadığını, sebep ile sonuç arasında etki kavramının yarattığı kafa karışıklığını aydınlatır. Bu "yanılsamalı" tarih okuması kapitalizmin tarihini okuyuşu ve yazısıdır, köken sorunu kapitalizm bu ayrımları mümkün kılarak ele alır. Tikel ile evrensel arasındaki ilişkiyi ikisini varsaymamızı sağlayarak iş görür, bunun oluşumunu sorunsallaştırmamızı, köken sorunu tarihte bir an olarak görmemizi sağlar. Ancak, kapitalizm tam da tikel ile evrenseli birer kategori olarak kurmuştur. Kapitalizmden önce tarih diye bir "bilim" yoktur, vakalar silsilesi vardır. Dolayısıyla, so-

ruyu soruş tarzımızla kapatılmışızdır, çitlenmişizdir. Varsayımı, önceden konumlanışı [*Vorraussetzung*], tarihte saptanabilir bir ön koşul [*Vorbedingung*] olarak okumaya çalışırız. Oysa kapitalizm tam da evrensel ile tikeli cepte görerek bir fark tartışmasına bizi götürür. Zira kapitalizm, fark üzerinden tikel ile evrenselin düzlemini kodlamaya ve iş görmesini sağlamaya koyulur. Merhumun dediği gibi: “batınım sen oldun zahirim sensin; evvelim sen oldun ahirim sensin.” Bu en iyi artı-değer tartışmasında görülür.

Art-değer kar olmadan sadece soyut bir önermedir, gerçekleşmek zorundadır, kar olmaya yazgılıdır. Ancak, art-değer mutlak ve görelî olarak ayrılmıştır. İkisinde de bir zaman hesabı yapılır, işçinin aldığı maaşa nazaran ne kadar fazla veya az çalıştığı hesaplanır. Ancak burada hem zamanın saat üzerinden ölçümü, hem bunun bir insan etkinliğine yansıtılması hem de maaş (para) gibi nicel ve soyut bir şeye tekabül etmesi, bir işaretlendirme ve ölçüm sistemindeki farklar hesabıdır. En geç standarlaştırılmış saati, devlet otoritesi tarafından düzenlenen parayı ve “toplumsal açıdan gerekli emek/çalışma/iş zamanı” gibi konuları düşündüğümüzde kapitalizmin bir gramer olduğu görürüz. Bu yüzden kapitalizm toplumdur, demos’tur, devlettir, farktır. Para, vatandaşlık, saat vb. soyutlamalar iktidar ilişkilerini düzenleyen ve dağıtan, imkansızlıkla malul birer işaretlendirmedir. Üstelik bunun farklı yer ve zamanlarda farklı uygulamalarının başka zaman ve mekanlara seferber edilmesi bir kar sağlar. Dolayısıyla, kapitalizm bir farklar sistemi üzerinden iş görür, daima bir teşebbüstür. Marx’ın Kapital’in ilk cildine Meta ile başlayıp asli birikim ve sömürgeler meselesiyle kapatması iyi okunmalıdır. Kar, gerçekleşmiş artı-değer ise bu “artı” ve gerçekleşmeyi mümkün kılan nispete bakmak gerek. Asli birikim, bu anlamıyla sadece bir zamanlar birilerinin mülksüzleştiği bir tarihsel an değil, bizzat kapitalizmin zamansallığı, üretimin içerisinde gaspın gasp olmasını sağlayan farklar düzlemidir. Somut olarak bu, işçinin disipline edilip *haddini bilmesidir*. Had ise toplumun sürekliliğini mümkün kılan ve “yeniden üretim” denilen alanda tüm disiplin ve iktidar tekniklerinin mücadele içerisinde belirlenmesiyle müzakere edilir. *Haddin* ötesinde her şey bir potansiyel olarak başka bir zaman ve mekanda aktive edilmek üzere bin bir strateji ve olasılıkla seferber edilir; bu ölçülür *radde* olur. Birazcık kapitalistin gözün-

den bakıldığında bu anlaşılır bir şeydir, yatırım tam da budur. Sadece işçi ile kapitalist değil, farklı iş kolları ve üretim alanları arasındaki ilişkiyi de mümkün kılar; zira kapitalizm şu soruyu cevaplamak zorundadır: bir traktör kaç tırpan eder, bir doktorun fiyatı bir temizlikçiye nazaran nedir? Dolayısıyla, bir kategori olarak emeği ve bir değer ve eş-değerlik sistemini kurar. Dolayısıyla, asli birikim, bir mülksüzleştirme meselesi değil bir *had* saptama mücadelesidir; zorunluluklar aleminin hem işçi hem de kapitalist için çekişmeli bir alan olarak kurulumudur. Bu bir nispettir, naziredir, *Verhältnis*'tir. Artı-değer elde etmek için insan etkinliği, bir çabalama olmaktan çıkarılıp, maaş üzerinden (mücadeleyle) belirlenen bir emeğe dönüştürülmelidir. Bir ürünün bugünkü fiyatının ve bilmem kaç ay sonraki fiyatının satın alınabildiği, bir siparişin ne zaman tamamlandığı veya tamamlanamadığı, ihaleler üzerine spekülasyonlar yayarak katakulli yapmak da bu mücadelenin bir parçasıdır. İşçiler bir şey üretmiş olabilir, ancak belli bir tahmin (!) dışında karın ne olacağı bir sürü faktör ve kurnazlığa bağlıdır. Türkiye'deki fiyatlara şöyle bir bakıldığında, fiyatı belirleyen şey, kimin kime neyi ne kadara kakalayabildiği ile alakalıdır; tüketici ile üretici arasındaki iktidar ilişkilerinin şiddet düzeyindeki kanıksanmışlık, mücadeledir.

Dolayısıyla, art-değer ancak kardan geri dönülerek bakılabilecek bir varsayımdır. Bunun için tüm bu fark sisteminin sürekliliği elzemdir. Dolayısıyla, emeğin iktidarını savunanlar tam da toplumun sürekliliğini, *demos*'u savunur. Kapitalizmde *demos*'un da emeğin de iktidarı vardır. "Hür" alıcılar ve "hür" satıcılar vardır, bu "hürriyet" bir soyutlama işlemdir. Halk, hürriyettir.

Asli birikim, sadece bir şiddet eylemi değildir, şiddetin disipline dönüşümü, şiddetin anlamının yeniden belirlenmesi, anlamını değiştirmesidir. Cebir, zor olur, zorunluluk olur, zaruret olur; mücbir olan icap eder bir hal almış olur. Ancak, şiddetin çeşit çeşit biçim ve yeğinlikleri, farkın bir diğer adı olan istisna olarak baki kalır hatta demokratikleşir. Kanlı mülksüzleştirme, saat bilmem kaçta kalkıp her gün işe gitme ve orada isteneni yapma eyleminin sürekliliğine dönüşür. Toprakta mevsimler neyse, bu zamansallık da o olur, beteri olur. Mülksüzleşme ile kente geliş, bu kanlı düğün, evlilikle devam eder, yerini kentteki çeşitli disiplin kurumlarına bilhassa da fabrikaya bırakır. Aylak, disiplin

altına alınıp çalıştırılmak zorundadır, işçi olur, sosyalistlerin o kadar hastası olduğu “proleter” disiplinle kuşanır –artık ne demekse?-. Marx, artı-değer elde edilmesi için işçinin emeğinin bir üründe tecessüm etmesi ve ölçülebilmesi gerektiğini söyleyerek *soyut emek* kavramını kullanır. Bu, kapitalistin satmak üzere işçiden çıkardığı posadır. Ancak bir de kapitalizmin elinden kaçan, bir türlü bir yere konulamayan, atsan atılmaz satsan satılmaz bir emek biçimi daha vardır, buna da *canlı emek* der. Kapitalizmde üretimin mümkün olması için somut bir çalışma icap eder, işçi çalışmalıdır. Yaptığı şeyin ne olduğu önemsizleşmelidir, insan faaliyeti emek olmalıdır ki ölçülebilsin. Aşk, savaş, mutluluk vs. tanrıçaları ve tanrıları ölmüştür, yaşasın Allah! Emek, her şeyin yaradanıdır, en yüce değerdir, değer in ta kendisidir. Ancak, bu çalışma nicel ölçütler üzerinden hesaplanabilmelidir. Dolayısıyla, disiplin rejimleri altında çalışan işçinin çabası, soyut emek olarak nicel bir hüviyet kazanır. Ancak, bunun arkasında somut bir emek/iş/çalışma vardır. Yani, bunu yapan insan kanlı-canlı bir varlık olmanın ötesinde sağı-solu belli olmayan da bir şeydir, ele avuca sığmama ihtimali yüksektir. Zira, toplumun dayandığı fark düzlemi, eşitsiz olduğu için birleşik gelişimi, hayatı kuşatan binbir soru, tasa ve tahayyül, iş disipliniyle özdeş değildir ve birer mücadele konusudur. İş disiplinine tabi olmakla bambaşka adedilene dönük muğlak özlemdir, arzunun iradeye hasret veçhesidir, candır. Bu işçinin kapitalizmin hizmetinde olmayarak yaptığı şeylerdir onu devrimci kılan veçhesidir. Ancak, Marx’ın *Grundrisse*’de yaşamakta olan [*lebens*] değil canlı [*lebendig*] demesi, yani candan bahsetmesi manidardır. (*Grundrisse* sadece “temel/ana hatlar” değil kelime anlamıyla “temeldeki çatlaklar/yarılmalar” anlamına da gelir.) Burada, fiziki varoluş değil, *can* vardır. Yaşamakta olanın süregitme halinden daha metafizik çağrışımları ima eder görünen bir varoluş söz konusudur. Yani, süregitme ile zaman ve mekan açısından belirlenmesi güç iki bambaşka dünya vardır. Alevilikle birazcık alakası olmuş olan herkes can kavramının ne denli manidar olduğunu, *dünyaya gelmişiz bir kere* ile başlayan tüm bir anlamlar silsilesiyle gayet uyumlu olduğunu görür. Bu sadece biyolojik bir mesele değildir, biyolojinin anlamıyla ilgili bir sorundur. “Karın doyurmak için mi geldik bu dünyaya, öyleyse peki neden?” gibi bin bir mesele var burada. Canlı emek,

kapitalizmin imkansızlığıyla var oluşudur. İşletmenin daima bir teşebbüs oluşudur. Bir daha Rosa'nın kapitalist olan ve olmayan toplumlar arasındaki ilişkiye dair düştüğü notu hatırlatmakta fayda var. Ama bu sefer kapitalist olan ile olmayan ilişkisini içe çevirmek gerek. Canlı emek olmadan soyut emek olamaz. Kapitalizmi sürekli yeniden üreten şey onun manasızlığına yapılan vurgu ile yeniden anlamlandırılmasıdır. Bu yüzden 1968 günümüz kapitalizmi tadil etmiştir. Ancak, canlı emek meselesi burada kalmıyor. Soyut olan somut ile lanetlidir, ona toslar, kendini bulur. Bundan dolayı Marx'ın Hegel ile olan ilişkisi hep sorunlu olmuştur. Marx'ın diyalektik ile ilişkisi bir yana, diyalektik, kapitalizmin teşebbüs ettiği bir mantıktır, zahiridir, teşebbüsün mantığıdır, kapitalizmin tüm somut iktidar ve öznellik ilişkilerini kodlar; bağlamını arzı endam edişidir. Ruh, canı kovalar ama metada bu ilişki tersine çevrilir, “insanlar arasındaki ilişkiler, şeyler arasındaki ilişkiler gibi zahir olur.” (Marx'ın görünmeye dair kullandığı *scheinen*, *erscheinen*, *Anschein* kelimeleri bizi düşündürtmesi gerekir, kendisi böyle düşünmüş olsun veya olmasın; mesele kimin nerden neye nasıl baktığı, yani bir görünüm, görünüş, nazire meselesidir. Bu bir görelilik önermesi değildir. Marx, bakış açılarının ve arz oluşları yapılandıran alanı tartışır. Bu yüzden “üretici güçler” veya “üretim ilişkileri” şu veya bu değildir, kimi ilişkiler bu işlevi taşır olmuş olur.) Bu yüzden diyalektik materyalizm değil materyalist bir diyalektik söz konusudur; diyalektik maddenin zahir oluşunun farklı pozisyonlardan bakılarak ifşa edilişidir; görünümünden görüş açılarının konumlanışını, bakışimleri yapılandırarak maddenin dolaşım ve değişim *seyrine* bakar; maddeyi anlamsal olarak sorunsallaştırır, zahir olanın nispetinin nazarıdır.

Meta fetişizmi, bu yüzden iktidar ve direnişin ilişkisini düzenler. Mücadelenin direnişten, direnişin dirençten, direncin sürtüşmeden ibaret olmasını sağlamaya çalışır. Bu kapitalizmdeki *Beziehung*'udur ama sermaye *Verhältnis*'i değildir. Almandadaki meta, yani *Ware*, meta olma hali olan *Wahrheit*'e, yani hakikat olan *Wahrheit*'e bir anlam çekimi ve ötelenişi olarak okunabilir. Marx, elbette burada *Beziehung/Bezug* kavramını bu şekilde hep kullanmaz ama meta tam da bunu ima eder.

Kapitalizm tam da bu mantığın akamete uğrama ihtimaliyle, yani maddeyle lanetlidir. Bu imkansızlığı onu genişlemeye,

sürdürülmeye götürür, asli birikimin geçmiş ile bugünü bir doğrusallık, tikellik ve evrensellik kategorileri içerisinde ele alışımı-zı sağlayan ilişki metadır. Bu yüzden, Lukacs'ın tam da *Tarih ve Sınıf Bilinci*'nde, yani işçi sınıfının devrimini tartıştığı metinde şöyleşme kavramına, yani meta fetişizmine bu kadar vurgu yapması manidardır. Bu yüzden Marx'ın ideoloji kavramından meta fetişizmine doğru kayışı, tarihsel bir kodlama değişimi, kapitalizmin işleyişinin değişimidir. Meta, Kapitalverhältnis'in bir *Beziehung* olarak kodlanmasıdır. Nispetin varsayılp bir göndermeye dönüşmesidir, anlamın çekilmesi ve ötelenişidir. Fark düzleminin kodlarıyla toplumsal ilişkilerin karşılıklı olarak birbirilerini anlamlandırmasıdır, anlamsızlıklarını öteleme düzlemidir. Asli birikimin bir zaruret olarak kanıksanışı, çilesi ve hazzıdır, bu farkın içindeki arzulardır. Peki, bu durumda *canlı emek* neden kapitalizmde yıkıcı bir rol oynayabilir?

Her şeyden önce bu canın emek ile anılması insana sorunlu gelebilir, zira bu soyutlama şiddetinin kendisi emek değil miydi? Burada emeğin de kendi imkansızlığı ortaya çıkıyor. Zira “nöluyo ya” karmaşasından “ben ne yapıyorum ya” sorusuna geçiş, artık ancak emeğin içinde kurulabilir. Yani emeğe içkindir. Gelgelelim, Marx'ın kullandığı emek, yani “Arbeit” kavramı, çevirisi zor ve içeriği muğlak bir kavramdır. Marx, *Alman İdeolojisi* eserinde daha fazla *etkinlik* veya faaliyet kavramlarını kullanırken giderek daha çok “Arbeit,” der. Arbeit, çalışma, emek, iş olabilir. Aslında Nazilerin toplama kampı üzerindeki “Arbeit macht Frei” (Emek, iş, çalışmak Özgür kılar/yapar/eder) ifadesindeki “macht” büyük harflerle yazıldığında “Macht,” yani kudret ve iktidar anlamına gelir. “Emek/iş/çalışma, iktidar, özgür” desek garip olur ama bu garip ifade bize bir eşitlik denklemi sunar. Canlı emek, emeğin mecrasından çıkan candır, yani kapitalizmin insan etkinliğine verdiği anlamın, anlama yetmez hale gelişidir. İktidar ve özne meselesidir. Haddini aşmaktır. Emeğin can ile özdeş olmayışıdır, şeyler arasındaki ilişkinin insanlar arasındaki ilişki olarak ifşa olduğu andır. *Beziehung*'un *Verhältnis* olarak okunma olasılığıdır. Anlamın meta kapsamında ötelenişinin akamete uğramasıdır.

Eleştirilmesi gereken çerçevesi bir yana, bu yüzden Lukacs'ın tarihi çağırması, sınıf bilincini bir tarih bilinci olarak formüle etmesi önemli bir yaklaşımdır. Burada bir perspektif değişikliği

önerilmektedir. Zira, Lenin’de olduğu gibi aslında kapitalizmden çıkış bir tarih okuma faaliyeti, kapitalizmin imkansızlığından doğru okunuşudur. Burada sınıf kendisini yadsır. Bunun için ise tekil direnişler bütünlüklü bir tarih anlatısına yerleştirilmeli, anlamlandırılmalıdır. Bunu “dışarıdan” getiren ise Lenin’de partidir, entelektüellerdir, kadrodur. Benjamin’e çok benzer bir mesihçilik vardır burada. Ancak, meseleye somut tarih düzleminde baktığımızda son iki yüzyılın tüm büyük devrimleri kapitalizmin müzakereye açıldığı dönemlere denk gelir. Burada işçi sınıfı devrimleri değil işçi olmaya karşı devrimler vardır. Bu ise somut bir deneyimle ilgilidir, zira işçileşenler işçi olmadıkları bir zamana geri dönüp bakarak oraya dair yaptıkları seçici bir anlamlandırma ile bugünü ve yarını okur. İlegal partilerin yasanın evrenselliğe teşebbüs ederek tahkim olmadığı yerlerde doğmuş olması, İspanya İç Savaşı esnasında paranın ve ulusun henüz oturmadığı ve oturup oturmayacağına da belli olmadığı bir anda bir süreliğine ortadan kaldırılabilmesi bundandır. 1968’lere gelindiğinde İtalya’da bölgeler arası eşitsizliği bir yana bırakırsak Avrupadaki devrimciler dahi enerjilerini periferideki direnişlerden almıştır. Ancak, periferide güzel ve ahenkli komünal yaşamlar yıkılmadı sadece; bu yaşamlar böyle toz pembe olmasa dahi emperyalizmin şiddeti geçmişin bu şekilde kodlanarak bugüne ve geleceğe taşınması oldu. 1960’ların, 1970’lerin daha sonra Grup Yorum veya benzeri muhalif (Kürt/Alevi) müzik gruplarını birazcık dinleyenler, bunların kentteki müzik stüdyolarından kira baktığını anlayabilir. Dolayısıyla, canlı emek, emek ile canın özdeş olmadığı aralıkta, bir tarihsel momentte açığa çıkar: Yönetenlerin eskisi gibi yönetemediği, yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istemediğinde. Sürekli koptuğunda, meta-para-meta ilişkisi deşifre olduğunda, sürdürülemediğinde. Yani, tüm bir iktidar dağılım ve düzenleme sistemi, istisnalarıyla birlikte kısır bir döngüyle arza vermelidir. Araz olmalıdır, maraz olmalıdır, duygulanım olmalıdır. Buradaki “isteme” fiili önemlidir. Burada şimdiyi aşan bir arzu vardır. Ancak, bu öyle kolay değildir, bir konjonktür, yani rastlaşmaların belli bir biçimde bağlanması meselesidir. Zira, iç savaş toplumunda her yönetilen aynı zamanda yönetendir. Bu, ilişkilerin meta olduğu yerde tam da metanın ikili karakterinden dolayı şifozreniye kadar varır; iç savaş *gerçek boyunduruk/tahakkümdür* [sub-

sumption]. (Gerçek ve biçimsel boyunduruk meselesi iç savaş için yapılandırıcıdır, zira nispi art-değer, üretim, zaman ve yeğinlik gibi parametrelerin anlamlarını kaydırır.) Burada bir zamansallık meselesi vardır. “Eski” hangi zamanda “eski” olmaktan çıkar? Bu “eskisi gibi” ifadesinde eskiye bir nazire vardır, “gibi” kelimesi üzerinden bir nispet vardır. Bir karar anı vardır, yani istenç, yani irade, yani radde vardır. Dolayısıyla, canlı emek, emeğe candan bakılmasının mümkün olduğu bir kopuşta, bir deneyimde yatar. Bu ancak bir çıkış ile mümkündür. Çıkış, *uzlet* yani *exodus* ruhani bir deneyimdir, mekanın ve zamanın anlam kaymasıdır. Can, ancak bir zaman ve mekan okumasında yeniden anlam bulup emek olmaktan çıkabilir. Ünlü bir tarihçi bu bakış için “köy çeşmesinden evrene uzanan bir anlatı,” der. Can, süregiden yaşam değil deyimiyle kozmolojik zamandır. Bu yüzden bütün devrimci teoriler bir şekilde evren ile uğraşmak zorundadır; bunun için Apö’ya veya solun 2000’li yıllardan önceki (Alevilik dolayımı) anlatılarına bakılabilir.

Bu ıraklık açısı deneyimi, yani bakılan noktanın kaymasıyla nesnenin değişmesi, ancak ve ancak kapitalizmin bir teşebbüs olarak imkansızlığında, bütünlüğünün kopuşunda mümkün olabilir. Mesele sadece konum kayması değildir; zira kendi işinin patronu olmak isteyen, mahallede çabalayarak kabadayı olan da eskisi gibi olmak istemez. Buradaki mesele konum belirleyemektir, ipin ucunu kaçırıp ipuçları keşfederek bir koordinat sistemi icat etmektir. Dolayısıyla, can, daima bir tarihsel andır, bir tarih kurma anıdır.

Otonomistlerin büyük bir kısmı, bu anlam, olanaklar ve ideolojik mecraların özerkliğe, komünizme kapı araladığında her nedense pek aldırış etmeyip, daha steril bir iktidar/direnış düzleminden bakıyor; tikel ve evrensel meselesine yaklaşımları sıkıntılıdır, emek konusunda (işçici/”emek eksenli”) sosyalistlerle aynı noktaya düşerken ezilenciler/halkçılar ile benzer bir iktidar anlayışına sahipler; tarih kavramıyla sıkıntılılar. Bireyi ne kadar eleştirseler de öz-örgütlenme dendiğinde, somutta, en nihayetinde bireylerin yan yana geldiği bir durumdan bahsediyorlar. Oysa, bu, “bireylerin” temiz rastlaşmalarıyla değil, insanı o haliyle yerle bir edip toparlayacak bir şiddet eylemiyle mümkündür; karşıtlaşmalarla mümkündür; burada şiddet en geniş anlamıyla ıraklık

açısı deneyiminin koordinat sistemini komünist hipotez doğrultusunda kurar.

İşçi sınıfı, halk, ezilenler ve çokluk kavramları, iktidar ile öznesi/tebaası arasında kesin bir ayrım koymakta. Oysa meta, tek tanrılı dinlerin kodlama formatını benimsemiştir; ister Protestan ahlakı ister Yahudilik veya diğer tek tanrılı dinler olsun, tarih onları haklı çıkarmıştır, haklı olmaları tarihlerindendir; onlar da meta gibi tikel ile evrensel arasındaki ilişkiyi iç ve dış ayrımıyla öznelletirir. Yaradan; yaratandan, yaratılışından dolayı sevilir; ama önce “yaratma” tanımlanmalıdır. Bu yüzden sömürgecilerin, mülkiyeyle, emekle, tek tanrılı dinle gelmiş olması manidardır. Her tür yaratıcı faaliyet emek olur, emek yaradandır, Allah’tır. Bu yüzden Müslüman Anti-Kapitalist Gençler ve İhsan Eliaçık sosyalistlerle gayet iyi anlaşır! Mazlumlar, ezilenler, halk ve çokluk sanki kendi içlerinde çatışmalı bir halde değilmişler gibi bir intiba uyanır. Oysa, evrensellik bir iç savaş düzlemidir. Ezilen ezen olur: Hangi ilişkiden bakıldığında bağlı olarak tabi. En nihayetinde kağıtsız göçmen veya enformel işçi, “halkımız,” işçi sınıfı, gider evde eşi tarafından dövülür veya eşini döver, eşi onun kuyusunu kazar, ikisi de başka kadınlara “orospu” diye söver, başkalarına “ibne” der. Bugün komünist bir irade konamamasının düşünsel sebebi, iç savaş kelimesindeki “iç”in nasıl bir iş gördüğüyle ilgilidir. Bu, daha sonraki bir tartışma başlığıdır.

Can, direniş değildir, mücadele de değildir. Can, zaman ve mekanın içe bükülüp patladığı, ileri geri bir dejavu anıdır, bir depresmedir. Emeğin içinden hayatı sorgulamaktır, özne kuran bir şiddet eylemidir, olaydır. Ancak, can, fabrikanın veya süregiden iş hayatının içinden açıklanamaz. Elbette, buralarda yerel grevler, ayak diremeler ve üstlere sövgü vardır. Ancak, mobbing, performans, iş hayatındaki kariyer istekleri, insanın kendi patronu olma isteği günümüz yazınında yere göğe sığdırılamayan “direnişlerden” sayılabilir. Bunlar tam da iç savaşta pozisyon kapma stratejileridir. Can, mevcut bulunmak ile dünya üzerinde, oralarda bir yerlerde var olmak [*Dasein*] ile ilgili bir yarılma anıdır, insan etkinliğinin emek olmak zorunda olmadığı, canının karın doyurmaktan ve endüstriyel haz ekonomilerinden ibaret olamayacağına dair “hayat çok boş” lafzının üzerine gidilmesidir. “İşler güçler” ifadesindeki gücün işle uyuşmaz olduğunun idrakidir,

Einsicht'tir, iç yüzünü görmektir. Yaşamakta olmanın süregiden zamansallığının kopuşudur, batıldır. Üretici güçler ile üretim ilişkilerinin çelişkisi değil, ilişkilerin üretmeyi bırakıp kendilerini yıkararak yaratmaya başladıkları, güç oldukları, gücün ilişki kurduğu antagonizmanın kuruluşudur, teşekkül oluşudur. Burjuva toplumunun ortadan kalkışı olan proletaryanın komünizmin tesisi içerisinde yadsınışıdır.

Bu yüzden Deniz Gezmiş veya devrimci herhangi bir figürün afişinin üzerinde “iş, ekmek, özgürlük” veya “parasız, bilimsel, anadilde eğitim” demek bize can versin diye ruhları çağırır mış gibi görünürken ölü olana insanı peşkeş çekmektir, ölü emeğe, soyut emeğe, emeğe çağrıdır. Can meselesi, gündelik iş akışının deneyimiyle sürdürülmezliğinin rastlaşması sayesinde ancak mümkün olabilir; kapitalizmin bir teşebbüs olmasından kaynaklı toplumun eşitsiz olduğu için birleşik farklarından, özdeş görünmeme hallerinden kaynaklanır. “Ben ne yapıyorum ya?” sorusu ancak hariçten gazel okunmasıyla “Nasıl yaşamalı?” sorusuna dönüşebilir; daha doğrusu, bu soruyu depreştirebilir. Psikiyatrinin endüstriyel bir hizmet sektörü haline gelmesi, kişisel gelişim, kuantum bilmemnesi paçavralarının yaygınlığına şaşmamalı, ayak takımının da futbolu ve dizileri var işte. Meta hakikattir.

Bu yüzden kapitalizmin gündelik ameleliği anlamlandırma-daki gerilimine dikkat etmek gerek. Bir yanda Türkçedeki “Neyle iştiğal ediyorsunuz” sorusundaki “iştiğal” ve “meşgale” var, bunun İngilizcesi *occupation* Almancası ise *Beschäftigung*'tur. Bunlar, yapılan işi bir meşgul olma, işgal edilmiş olma haliyle ifade eder. Öte yandan İngilizcede *vocation* ve Almancada *Beruf* olarak ifade edilen mesleki faaliyet kelimeleri vardır; Protestan ahlakına yakışır bir biçimde bu çağrılmış olma, alın yazısı misali bir şeye adanmış hale getirilmiş olmayı ifade eder. Can, *Beruf* (çağrı) ile *Beschäftigung* (meşgale) arasındaki gerilimde ortaya çıkar: İnsanın bir şey yapması için ona anlam vermesi icap eder, eğer bununla sadece karın doyuruyorsa buna daha anlamlı bir kılıf uydurmalı, ayak işleri yaparken “reyon sorumlusu” olup “ben olmasam burası çalışmaz” deyip bu meseleyi bir süre idare etmeli ve evine gittiğinde “büyük aşk hikayeleri ve delikanlılık öyküleri” üzerinden anlam sorununu ötelemeli, futbol takımı tutmalı. Ama bu da sadece bir öteleme hamlesidir. Bunun imkansızlığında as-

lında kendisine yöneltilmiş, iç savaşın başka bir mevziisine geçtiği başkalarına dönük fiili/manevi şiddet eylemine girişmelidir. Ne yapsa etse hayatının büyük bir zamanını alan “işler güçler” ve mide etrafında dönen iç savaşın biyo-politikası *Berufung* olmayacak, bir meşgale olacaktır. AKP ve cemaatlerin çalışma şevkini anlamak için bu insan etkinliğinin anlamları deşifre edebilir. *Occupation* ve *Beschäftigung* kelimelerinin aynı zamanda istihdam anlamına gelmesi de manidardır. Zira meşgale, canın işgalinin devlet düzeyinde bir sorun haline getirilmesi, yani istihdam ve işsizlik sorunun adeta uluslararası bir güvenlik sorunuymuş gibi ele alınışının, sağ ile solun en mutabık olduğu nokta olması düşündürücüdür. Üretken olma paradigması meşgul olmakla örtüşür. Sahi, Ogün Samast da 1400’lerde zorla müslümanlaştırılmış, işsiz hergele gençler kenti Trabzon’dan çıkmamış mıydı? Ama Ogün, *Berufung*’unu *Beschäftigung*’ta bulmadı! Keşke ona iş bulsaymıyız. Bugüne kadar elle tutulur grevlere ve işçi eylemlere baktığınızda da iki somut mesele ortaya çıkıyor: Ya çok ciddi bir çıkar meselesi vardır, sonuna kadar eyleme geçilmez, artık yapılacak bir şey kalmadığında kontrollü bir ürkütme yapılır ya da grevi yapan işçi ve sendikacılar işçi olmadan evvel ve ötesinde zaten muhaliftir! İlki biyo-politikanın paradigması içindedir, diğeri biyo-politik müzakerenin ateşini, anlam sorunundan devşirmiş olanlardan alır. İlkinde pay kapmaca vardır ikincisinde “bize bunu yapmak kimsenin haddine düşmez, bu haksızlıktır” diye koskoca bir an lamlandırma evreni vardır, tabi sadece suyun başını tutan birkaç solcu işçi ve sendikacı için. Sonuncular, sınıf bilinçli değildir, bir yaşam yoluna dair dertlere sahiptir; “küçük burjuva” devrimci figürler onlara sendika toplantılarından daha fazla enerji verir; bu figürler onlara hadlerini aşmaları için had bildirir ama yine sınıf bilinci lügatinden konuşurlar. Ancak, bir şeye “haksızlık” veya “sömürü” demek için hak ve hakkaniyete dair bir anlayışa sahip olmak gerek. Bu da bir etik meselesidir, çalışma hayatını aşan, insanların nasıl davranması veya davranmaması gerektiğine dair önermelerdir. Bu noktada yine otonomistlere dönmek gerek; zira tam da “işçi otonomisi” veya “otonomi” dedikleri şeyi iç savaştan azade ele aldıkları için bu direnişlerin içindeki çatışmaları görmezler; kaç işçi toplantısında, kaç mahalle toplantısında kaç katakulli döndüğünü görmek işlerine gelmez.

TEKEL işçileri ufak gruplar halinde bir şeyler yaptığında Tek- gaz vererek gaz alan Tek- Gıda-İş okumuş-yazmış otonomistlerden daha uyanıktır. Sakarya Caddesi'nde olup bitenlerin sığ tahlilleri, solun ibret vesikasıdır. Deniz Gezmiş'in resmine "iş, ekmek, özgürlük" yazanlar tabi ki koporativist devletin yereli kontrol etme aygıtı olan Türk-İş'e bağlı Tek-Gıda-İş ile kanka olmakta beis görmeyecektir, geri kalan sol ise "sarı sendikacılık" teraneleriyle tüm sağlığını ortaya dökerek süreci geçiştirecektir.

Sözde ilk birikimin asli birikim olarak okunması, bir sermaye *Verhältnis*'i, sermayenin aslı ve esası olarak deşifre edilmesi, metanın bir *Beziehung* olarak görülmesi bir metodoloji kurma ve sürekli bakış açılarını değiştirme, ıraklık açısının koordinat sistemini formüle etme eylemidir, bir yaklaşımdır. Ancak, tam da bunun yapılmasını gerekli kılan durum, kapitalizmin bir şifreleme, bir işaretleme sistemi, bir gramer olmuş olduğunu gösterir. Esası asli birikim olan meta, anlam sistemi olarak aynı zamanda bir tarih okuma eylemidir. "Aynı zamandadır" çünkü zamanı "aynı" kavrar, bir silsile olarak ele alır. Bu, kapitalizmin bir tarih yöntemi önerdiği anlamına gelir. Bir hakikat olarak meta hegemoniktir, bakış açılarını birer fark olarak aynı düzlem üzerinde seyrettirir. Dört boyutlu animasyonların ve üç boyutlu modellemelerin yapıldığı bir bilgisayar programının evreni gibidir. X, Y, Z metada kavuşur, sıfır noktasıdır, ona nispet ile mesafeler ölçülür. Dolayısıyla, Gramsci'nin tartışması burada anlamlıdır. Hegemonya, tam da böylesine bir ilişkidir. Asli birikimden baktığımızda cebir ve rıza iki ayrı kategori değil, toplumsaldan kopulmamasını sağlayan bir yörüngedir. Şiddet, sadece fiziki güç kullanımı değil bir perspektifler yelpazesinin dağılımıdır. Toplum, hegemoniktir. Bu yüzden kültür, tarih, edebiyat vs. alanları sadece birer endüstri olarak değil içerikleri itibariyle de toplumunun eşitsiz olduğu için birleşik gelişiminde metaı paradigma kabul eden unsurlardır. Sivil toplum, şiddeti, fiziki boyutlarının da ötesinde yayarak asli birikimi demokratikleştirir. Burada, artık ancak bir meta olarak etkin kılınabildiği için emek gücünün sahibi, şifozren olmuş işçi (hür birey) ile daha büyük potansiyelleri örgütlemiş ve seferber etme kumarını oynayan kapitalist vardır. Ancak, bu demokratik asli birikimde "üretim araçları" ile bir ayırım söz konusu değildir; bu asli birikim "üretim aracı" kavramının içeriğine bir vurgu da

yapar. “Üretim araçları” potansiyel olarak meta ilişkisi içerisinde etkin kılınabilecek unsurların örgütlenip seferber edilme olanıdır. Mevcut bulunanın, elde bulunanla değiştirilme imkanlarını örgütlenme bağlamıdır; bu ikisinin anlam takasında bulunma müzakeresidir. Dolayısıyla, işçi ve kapitalist antagonist değil ihtilafıdır. Meta ilişkisini paradigma olarak alan, bir egemen altında cereyan eden bir “varlık yokluk” meselesi söz konusudur. Hegemonya, bu iç savaş içerisindeki iç savaşların toplumsalı yok etmeyecek şekilde bir siyasa altında toplanması, değişen iktidar dengelerinin oyunlarını oynamasıdır. Sınıf, bu mevzilerin ve silahların dağılımını düzenleyen er meydanıdır. Emek gücünün sahibi şizofren işçi, kapitalisttir! Mübadele, bir iç savaş silsilesidir; zımni ittifaklar konfigürasyonudur. Haz olarak örgütlenmiş arzu mübadelesidir. Bunların hepsinin imkansızlığını sürekli bertaraf etme girişimidir, bir teşebbüstür. Bu kadar çok aşk dizisinin çekilmesi herhalde bir tesadüf olmasa gerek, alıcısı var, tekabül ettiği bir öznellikler bağlamı var. Marx ile iç savaş meselesini bağdaştıramayanlara, rekabet ve arz/talep kavramları hatırlatılır; “emek gücü” bir meta ise herkes müstakbel birer kapitalisttir, gerçekleşmiş olsun olmasın şizofrenik sermaye sahibidir; paradigması “orospudur.”

Hegemonya kavramından, yani iç savaşın meta paradigma-sıyla örgütlenmesinin bağlamına bakıldığında, yeniden üretim işçinin ertesi gün işe gelmesiyle ilgili bir mesele olmaktan çıkar. Önce veya sonra değildir. Yeniden üretim, kapitalizmin sürekliliğidir, zamansallığıdır ama bundan ibaret değildir. Yeniden üretim, meta ilişkisine katılımın müzakere edildiği alandır; kopma ihtimalinin devşirildiği bağlamdır. Yeniden üretim, meta ilişkisinin tarihsel ve haz düzlemindeki idamesidir; tarihsel biyo-politikadır: *Muhteşem Yüzyıl* dizisi ile ilgili tartışma iyi takip edilmelidir! Burada iç savaştaki bir zımni ittifak blokunun devamlılıkla ilgili bir sorunu var; sürpriz olsun, bunun yüzeysel olarak “ceddimizin zevki sefasıyla” o kadar da ilgisi yok!

Bu yüzden kapitalizmin tarihi okunacaksa, meseleye “iç” savaştan bakmak gerek. Gramsci, boşuna mevzi savaşı ve cephe savaşıdan bahsetmemiştir. At sırtındaki endüstriyel şövalye ormanda ne demiştir: Tarih, hayal edenleri değil gerçekleştirenleri yazar - Ali Ağaoğlu. Tarih, yazılmak üzere gerçekleşmelidir. Bu,

kapitalizmin diyalektik olarak zahir olduğunu çok güzel göstermiyor mu? AKP'ye isnat eden Ali Ağaoğlu diyalektik ve tarihsel materyalizmi dile getiriyor; Benjamin, yıkıntıların üzerine yapılan inşaatları bize açıklar; aslı birikimi ve akisli nispetler olan iç savaşı gösterir:

“Bilindiği üzere, bir otomat varmış ve bu öyle kurgulanmış ki, bir satranç oyuncusunun her hamlesine, kendisine partiyi kesinlikle kazandıracak bir karşı hamleyle yanıt verirmiş. Geniş bir masanın üstündeki satranç tahtasının başında, geleneksel Türk giysileri kuşanmış, nargile içen bir kukla oturmuş. Aynalardan oluşan bir sistem aracılığıyla, ne yandan bakılırsa bakılsın, masanın saydam görüldüğü illüzyonu uyandırılmış. Hakikatte masanın ardında, satranç ustası olan kambur bir cüce oturmuş ve kuklanın ellerini iplerle yönetirmiş. Bu aygıtla karşılık gelen bir şey felsefede tahayyül edilebilir. “Tarihsel maddecilik” diye adlandırılan kukla daima kazanmalıdır. Bugün bilindiği üzere ufak ve çirkin olup zaten kendisini göstermemesi gereken ilahiyatı hizmetine soktuğunda rahatça herkesle başa çıkabilir.” Marx, sözde ilk birikim için ilahiyattaki ilk günah dememiş miydi?

Kapitalizm, anlam sorusunun etkisini, arzuyu, bir eksiklik ve haz bağlamında etkin kıldığı için zincirleme bir iç savaş alanı açar. Bu, potansiyel olma ihtimali olan unsurların kazanıldığı, bastırıldığı ve ele geçirilip örgütlendiği bir alandır. *Verhältnis*’ten doğan anlam sorunu, meta yapılı *Beziehung* olarak zahir olup soruluğu itibariyle bu fetişizm tarafından ziyadesiyle belirlenmiştir; soru, bireysel olarak sorulur; özel olarak icra edilir, kamusal ise bu savaşın zımnı ve fiili ittifaklar düzlemidir. Anlam sorunu, sürekli ötelenir, ötelendiği her bağlamda soruluş biçimi değişir. Bu yüzden, “kadın sorunu,” “çevre/doğa sorunu,” “LGBT bireyler,” “emek sorunları,” “etnik sorunlar” vb. bir silsileyi yan yana koyan sol, bu sorunların ilişkisini sorgulamamakta; sanki bunlar olup bitiyor; en kötü durumda devlet veya patronlar suçludur, bazen de erkekler! Ancak, temenninin ötesinde bu pozisyonların ilişkisinde bir sorun vardır: Sol için ezme-ezilme ilişkileri ötelenebilir, ezilen ezen değildir; olsa dahi onunla sadece mağduriyeti nispetinde ilişkilenecek gerek. Bu konumların ilişkileneşi sol için matematiksel olarak bir artı (+) işaretiyle ifade edilebilir; sol, bunları tek yönlü basit birer *Beziehung* olarak kabul edip asla bunların

Verhältnis'lerini tahlil etmez. Dolayısıyla, ancak ve ancak devlete veya patronlara çemkirir. Oysa, bundan yıllar önce RAF, Alman faşizminin devamlılığını tartışırken şunu görmüştü: Faşizm, Alman halkının halk olarak örgütlenmiş halidir; gündelik hayat faşizmdir. Bugün metaların rengarenk olmasında NSDAP iktidarı altında insanların zorla çalıştırıldığı, boya üreticisi de olan kimya devi *IG Farben*'in payının büyük olması şaşırtıcı olmasa gerek. Oysa, Goethe'nin çağında canlı renkler yabandı, yabancı olanındı; kapitalizmin en demokratik dönemi olan solgun faşizm, renkleri şen şakrak kıldı! Hobbes'un gayet açık bir biçimde ifade ettiği gibi, insan insanın kurdudur! Herkesin herkese karşı savaşı tam da bir mübadeledir. Bu, İç savaş kelimesini ifade etmek için Almandaca *Bürgerkrieg*, yani vatandaşlar savaşı ve İngilizcede *civil war*, yani sivil veya medeni savaş dendiğinde daha aşikar olur. Vatandaşlık, medeniyet bir savaştır. Biz buna *asli birikimin* zaruri olarak demokratik ifası, yani meta demeliyiz. İç savaş, metanın şizofrenik öznellikler düzlemi ve mübadele bağlamıdır. İç savaş, kendi kendisini varsayan metanın ön koşuldur, ön konumlanıştır. Asli birikim tarihteki somut çatışmalar üzerinden ele alındığında bu aşikar olur; Hobbes, Marx'ı önceler. Mübadele, canın anlam sorusu emek dahilinde asla cevaplanamayacağı için onun ötelendiği silsiledir. Öğrenci öğretmeni bıçaklar, Eğitim-Sen karşı çıkar, hasta yakınları doktor bıçaklar hekimler karşı çıkar, LGBT birey toplumun nispetinde pespayedir, kadın erkeğin nispetinde işlevsel olmalıdır; kadın tarihsel intikamını gündelik olarak alma peşindedir, sinsidir; ikisi de kapitalist iş hayatının paradigması olan kerhanedeki formel boyunduruk altındaki emekçilerin düşmanıdır hatta biri müşterisidir; çevre kimsenin umurunda değildir; devlet tüm bunları düzenleyen terör estirerek nötr olan egemendir; gerekirse özerklik eğilimlerini yönlendirmeye, iç savaşın düzlemini ve cephelerini belirlemeye çalışır ve kendisi bunlar tarafından ziyadesiyle belirlenir. Kapitalizm, metadır, mülkiyedir; kem gözlerin hükümranlığıdır; ona nazar değmesin! Nazar, **Meta**-fiziktir, metanın fiziğidir, metafiziktir.

Buradan bakıldığında Lukacs'ın dedikleri ile Benjamin'in tarihe dair söyledikleri karşılaştırılabilir: Tren raydan çıkmalıdır. Lukacs için makinist gaza basmalıdır, Benjamin için raylar patlatılmalıdır. Yine Marx'a bakmak isteyen olursa, *Proletarya* den-

diğinde genelde akla işçi sınıfı gelse de, Marx, kendi kendisini ortadan kaldıran ve *bürgerliche Gesellschaft*'ın [burjuva toplumu, yurttaşlar/vatandaşlar toplumu, sivil toplum] yadsınması olan bir süreçten bahsetmektedir. Bunun işçi sınıfının tam da böylesine bir ıraklık açısı deneyiminden geçtiği “erken” bir döneme denk gelmesi şaşırtıcı olmamalıdır. Dolayısıyla proletarya bir toplumsal pozisyon veya sınıf değil, burjuva toplumun çözülüş fonksiyonudur. Bunu basit ve tek yönlü düşünen sol, “işçi” olmayan ile teorik olarak başa çıkamayıp hegemonya siyasetine sarılıyor. Proletarya, sınıf değil sınıfsallığın çözülüşüdür. Proletarya, kapitalizmin menfiligi, komünizm müspetidir. Bu denklem tek değişkenli değildir; karmaşık bir fonksiyondur. Yani değişkenler lehine tek tek çözülmesi gerekir. Yani değişkenlerin çarpıştırılması, denklemleri her bir değişken cinsinden çözülerek ilerlemektir, ancak tüm bu süreçte denklem de sabit kalmaz; “çözülür,” dağılır, parçalanır. Bu yüzden günümüzde pek bir havalı olarak kabul edilen ve Gramsci'nin daha fazla okunmasını sağlayan “sivil toplum” kavramını düşünürken “genç” Marx'ı hatırlamak gerek; mesele savaşı olduğu gibi kabul etmek, er meydanını, ringi kabul etmek değildir, savaşın hem seyrini hem de konumlanışlarını koparmaktır: *Proletarya kendisini ortadan kaldırarak bürgerliche Gesellschaft'ın yadsınmasıdır.*

Almanca ve İngilizcede çıkarı, ilgiyi, meramı ifade eden kelime Latincedeki *interesse* kelimesinden gelir. Bu kelime *arada olan* demektir, yani bir nevi bağlaçtır, bağlamdır. Marx'ın Türkçede sık sık “içerip aşmak” olarak kullanılan, kelime anlamıyla yukarı kaldırmak anlamına gelen *aufheben* kavramını proletaryanın *kendisi için sınıf* olması, yani sınıflılığı aşması için kullandığı vakidir. Yani, proletarya ortaya çıkışında kendi kendisinin ortadan kalkışındır, kendi kendisine nispet edisidir. Dolayısıyla, vatandaşlar toplumunun yadsınmasıdır. Ancak burada, vatandaşlar toplumunun yadsınışı vatandaşlığın esas olan çıkar olamaz. Zira çıkar, biyo-politik haz mübadelesinin dilidir; iç savaşın silahı ve cana musallat olan genişleyen amacdır. Bu anlamıyla proletarya, ortaya çıkışında *ortadan kalkması için arada bir şey* olmalıdır. Bu haz mübadelesi değil arzu hali, arzuhal olabilir; ayan, beyan olmalıdır. Bu, ancak, çıkar değil meram ve ilgi olabilir; bu başka bir bağlanma, bağlam ve bağlaç demektir. *Beziehung'u Verhältnis*

görmektir; atfı nazire olarak deşifre etme anında nazar olmaktır. Perspektif değişikliğinin ilişki kurarak vuku bulmasıdır, cereyan edıştır. Yani proletarya bir nazireden çıkan nazardır. Dolayısıyla, proletarya, tek bir özne değil bir ilişkidir. Menfaatin menfi oluşu, nispetin müspet oluşudur. Kıssadan hissesi: İç savaşta bir cephe açmak değil iç savaşı yarmaktır; yeni bir cephe açmak değil savaş içten savaş açmaktır. Bu açıdan bakıldığında deneyime dayalıdır, bakışımdır. Herkesin herkesin kurdu olduğu yerde bu savaş çapraz kesip had bildirmek ve had aşmaktır, raddeye varmaktır. Bir örgü ve kurgudur, ilişki kurmaktır; komünizmi etkin hayatın hareketi olarak görmektir; satranç tahtasına bakıp “ben bu oyunu bozarım ülen,” demek üzere aynaları kullanmaktır. Buradan bakıldığında “dışarıdan bilinç” yani hariçten gazel okuma, yani tarih meselesi yine cari olur. Bu konuda şüpheleri olanların *Alman İdeolojisi*’nin tam metin olarak bir daha çevrilmesinde ısrar etmeleri icap eder:

“Komünizm bizim için tesis edilmesi [imal edilmesi] gereken bir *vaziyet*, gerçekliğin ona bakarak kendisine çeki düzen vermesini gerektiren [gerektilerecek] bir *ideal* değildir. Biz, şimdiki vaziyeti ortadan kaldıran *gerçek* [ektin] harekete komünizm deriz. Ayrıca, *salt* işçi olanlardan oluşan kitle, kitlesel olarak sermaye veya herhangi bir dar kafalı tatminden koparılmış işçi kuvveti -ve bu yüzden artık geçici bir zaman müddetini kapsamayan bizzat bu emeğin/işin/çalışmanın kaybı, rekabet sayesinde sağlama alınmış bir yaşam kaynağı olarak *dünya pazarını* varsayar. Yani, proletarya sadece *dünya tarihsel* olarak var olabilir tıpkı komünizm, yani eyleminin, başlı başına sadece “dünya tarihsel” bir varoluş olarak mevcut bulunabilmesi gibi; yani, bu, bireylerin dünya tarihsel var oluşu; dolaysızca/hemen dünya tarihiyle bağıntılı bireylerin var oluşudur.”

Dünya ile tarihin alaşımı kozmolojik zamandır; uzay-zamandır. Canı çağıran anlam sorusu, soruluşunu bir yitimden, bitmiş olan ile şimdi sürdürülemeyenden alabilir; on binlerce yılın etkilerini, bir *Verhältnis* bağlamını teşekkül ederek etkin kılmış kapitalizmin bir meta *Beziehung*’u olarak kendisini arz ettiğini deşifre etmek, ancak kapitalizmin ucu açık bir süreç olduğu bir

zamanda mümkündü; farkın değil bambaşka olanın da dünyayı paylaştığı bir anda. Bu yüzden işçi-köylü ittifakı ve ulusal kurtuluş demokratik bir girişim olmuş oldu, bir hegemonya meselesi olmuş oldu. Gelgelelim, tartışmanın kendisi beyhude değildir. Farkın çoğul etkilerinin yarattığı marazlar, arazlar ve duygulanımlar tarihin akışından kopmak için *seyrini* değiştiriyor; cümleyi tersinden kuralım: Yönetilenler hangi zamanda “eskisi” gibi yönetilmek istemez? Mahir Çayan, *Beziehung*’un naziresini deşifre etmekten bahseder; yapılmış nispet, yapay nazire, atıflar düzlemi, meta, suni denge sarsılmalıdır, sahici olan *Verhältnis*’tir. Burada eski bir formülü hatırlamakta fayda var: “Sınıfları mevzilendirmek.” Bugün için, bu, sınıfsallığa karşı rastlaşmalar mevzilendirmek olarak okunabilir.

Bu konuda ölümler bizi uyarmakta! Bu yüzden Lenin, Lukacs ve Benjamin’in sorunu bakidir: Ruh, sırta kadem basanların aleminden cana nasıl çağrılır? Kim çağırır? Marx’ın sürekli “meta fetişizminin sırrı” veya “asli birikimin sırrı” deyip durması bize sırta erenlerin cemali hakkında sorular sordurtuyor.

Hatunların Asırlık İhtişamı

Clemente'in yeğeni Elena, sevimli, on beş yaşındaki tez canlı bir kızdır. Onunla gurur duyan dedesi, şamanca bir tanrı vergisine sahip olduğunu ve günün birinde büyük bir *konsaha* olacağını bana temin ediyor. Şimdilik elde çingirakla, öğretmeninin eşliğinde şarkı söylüyor. İspanyol televizyon kanalının ekibinin yönetmeni olan Emiliano geldiğinden beri Elena gözlerini ondan almadı. Bakışı o kadar dik dik ki İspanyalı bu adam rahatsız olmaktan ziyade meraklı bir şekilde günün birinde ona şu soruyu sordu: “Bana niye öyle dik dik bakıyorsun?” Elena'nın kara gözleri onun mavi gözlerinden ayrılmadı. Elena “Senin için dünyanın rengi nedir?” diye sordu. O da “elbette senin için neyse benim için de aynı renkte,” dedi. Sonra Elena, Emiliano'nun afallayıp kaldığı bir şey söyledi: “Peki, dünyanın renginin benim için ne olduğunu nereden biliyorsun?”

Türkiye'de bugün iç savaşın iki düzlemini –sadece soyutlama yapmak maksadıyla- ayırt etmek mümkün. İlki Türkiye'yi bir mülki birim olarak teşkil etme teşebbüsünün imkansızlığından





<http://www.youtube.com/watch?v=jSTWy25hRiI>

doğan bir seyirdir; onun mükemmeliyetidir. Bugünden bakıldığında bunlar çatışma içerisinde birer topluluk olarak teşkil olmuş; devletin, kompartmanlara ayrılmış bir iç savaş dengesi üzerinden egemenliğini tesis etmesine müsaade eden topluluklardır: Laiklik, Müslümanlık, Alevilik, Kürtlük vb. Tüm bu unsurların çatışması bir tanınma siyasetine dönüşerek bir ilişki biçimi tartışması bağlamından çıkmış, birer kimliğe dönüşmüştür. Devlet ile ilişkileri sembiyotiktir, kendilerini siyaseten bir topluluk olarak ifade edişleri TC ile çağdaştır. Devlete yüzünü dönmüş siyaset, elbette ki meta ilişkisini temel alacaktı. Dernekleşmeler, kurumlar vs. devlet ile bir diyalogun ve meta ilişkisi üzerinden devletle münakaşa, yani karşılıklı olarak birbirini nakşetme -birbirini çeşitlendiren bir ihtilaf, yani muhtelif olma hali- düzeyini geçmeyen savaşa dayalı esnek bir korporatizme yol açmıştır. Siyasal örgütlenmeleri itibariyle hiçbirisi için meta ilişkisinin ötesi yok gibi görünüyor. Bu, çatışmanın vardığı bir evrensellik mutabakatıdır. Bu yüzden tüm bu ezilenler, tam da evrenselin düzlemi addettikleri devletin kurucu unsurudur; onunla savaşarak ona karşı çıkarak ama asla yörüngesini terk etmeyerek onu kuararlar; bunun adı mübadeledir, meta ilişkisidir. Eyleyiş düzlemleri mülkiyedir. En son KCK, bunun ötesine işaret eder gibi oldu, ancak o da ne meta ilişkisini çözümleyebilmekte ne de topluluklar topluluğu olarak toplulukların esasını sorgulayabilmekte. Alevi ile Şafi, ne Alevilik ne de Şafilik sorgulanmadan yan yana durmaktadır. O kadar “anlam sorununda” ısrar eden bu hareket bu hakikatlerin içinden bir üst-hakikate dair çatlakları zorlayamaz, zira Kürtlük diye bir düzlem var; buna ancak örgütlü PKK’lilerin bir kısmı erişebilir. Oslo daha umut vaat ederken “toplum mühendisliğini” eleştirmeyi ve “sadeleşmeyi” savunmayı adet edinen yurtseverlerin dediği gibi, PKK, öyle bir labirent ki, bir kapıdan girdiğinde sırrı çözdüm sanırsın başka bir kapıdan çıktığında “acaba hepsi yalan mıydı?” dersin; “İsmail’in işi işte!” KCK, Kürtleri bir arada tutmak zorundadır. Bu yüzden komünalist gibi görünen hegemonik bir projedir, ittifaktır, demokratiktir. Ulus-devletin güçler dengesi gereği reddedilip bunun teorik bir eleştiri olarak sunulmasıdır. Eğer öyle olmasaydı ulus-devlet sisteminin bugünkü konfigürasyonu içerisinde AB’nin yeri görülür, Kuzey Kürdistan’daki belediyeler AB’nin ve çok uluslu STK’ların peşinden koşmazdı. Anlam

sorunundan bahseden hareketin başkentinde “mikrokredi ofisi” bulunması ne hoş bir demokrasi örneğidir!

Kürt hareketi tam da halkın teşkilinde Apo’nun, Kürdü aşağılayarak, Zilan ve Beritan’a bakıp “haydi kızlar yürüyün” diyerek bir sosyal devrim derdi vardı; ancak bunu, meta ilişkisinden daha irak olduğu bir zamanda yapabildi; şimdi kapitalist moderniteye ancak kırsal tınlarla karşı çıkabiliyor; ancak, kaçakçılık da meta ilişkisinin en bayağı semptomudur! Kapitalizme hoş geldiniz, gerçekten! Kurumsallaşmış HPG’nin ölümleri anlatış tarzı, örgütsel bir anlam üretme çabası ve okumadır. “Kişilik çözümlemesi” gibi gayet başka ilişkilere kapı aralamış devrimci bir yaklaşım, devlet ile şiddet mübadelesinin yol açtığı milliyetçi kurumsallaşmada bir kes, kopyala, yapıştır tekniğine dönüşmüştür.

Apo, Beritan’ın hem yaratıcısı hem de hükümranıdır; bu yüzden ilişkiyi tersinden okumak gerek. PKK, “sosyal devrimi” kontrol etmekte ustalaşmıştır, orada zira devrimin dolayımı daima sosyaldır; halk bir arada tutulmalıdır. Bu yüzden Kürt Kadın Hareketi’nin erkek egemenliğinin eleştirisinde toslayacağı sınır, daima Kürtlerin bir arada tutulma kaygısı tarafından ziyadesiyle belirlenecektir, söylem ötesini işaret etse dahi. Apo’nun “Kapitalist modernite” ile dertli oluşunu yapısal bir analize konu olmamıştır, söyleyemediklerinden veya tam da bunu dile getirerek kelimelerini aşan şeylere bakarak okumak lazım. Ancak, Apo hem ilk yola çıktığı paradigma hem de onun eleştirisi, hem ilk dağa çıkarırken hem de uçakta getirilirken söyledikleri konusunda tutarlıdır. Devlet, PKK’yi anlar, PKK devleti, aynı dili konuşabiliyorlar. Milliyetçilikten demokrasiye geçiş çok tutarlıdır; PKK, Orak-Çekiç’i bayrağından indirdiğinde aslında onun altında yatan hegemonik anlayışı daha da geliştirmiş oldu. Ulusal kurtuluş hareketleri için zaten sosyalizm cazipti, zira sınıfsız/zümresiz/imtiyazsız bir halk tahayyülü açısından işlevseldi hem de köylü kitlelerini mobilize ederek modern ve demokratik bir vatandaşlar toplumu kurmaya yellenilebiliyordu. Bunun bin bir sıkıntıyla malul olduğunu maduniyet kuramı gösterir. İşte dünya çapında vatandaşlığın ve ulus devletin kriziyle zaferini ilan ettiği çağda anarşizm de sosyalizmden bayrağı devralabilir. Bu sefer vatandaşlığın STK-varı tınları var. Şimdi Bookchin el sallıyor. Oysa, PKK açısından başka momentler de var. Özellikle Kuzey-Güney savaşı esnasında belki de

PKK en kritik dönemini yaşadı. Beritan, Apo'nun Kürdün kişiliğine sıktığı kurşunlarla kurduğu Kürdün başka bir Kürt ile karşı karşıya geliş anıydı. Beritan, bir kişi değil bir olay olarak, Kürdistan'da iç savaşın söz konusu olduğunun teslim edilmesi idi; belki de PKK'nın en çok "sosyal devrimci" bir tavrı Güney Kürdistan'daki örgütlere ve TC'ye karşı koyabildiği bir andı. Kürdistan'da iç savaş, T.C. ile barışta bu hareketin lanetidir, tüm çabaları bunun demokratça yaşanmasıdır; bu konuda hem PKK hem de T.C. mutabıktır; barış zaten bu mutabakatı sağlama edimidir. Ama Beritan barışın lanetidir, iç savaştır! Tüm bunlar "PKK reformist" (dinime küfreden Müslüman olsa misali!) denilemeyecek kadar girift bir meseledir, yapısal ve konjonktürel bir kısıtlılık meselesidir. Güçler dengesine göre projenin ucunu açık bırakmak, güçler dengesinin kararsızlığında tam da mülkiye için icap eden pragmatizmdir; bu kadar çok topluluktan oluşup dünya devletleriyle yatıp kalkan bir hareket belirsizliği teorize etmesin de ne yapsın?

Türkiye solunun diğer kısımları ise Soğuk Savaş dengeleri içerisinde gelişmiş, kirli savaşın etkileriyle yoğrulmuş ve yine tüm renkleriyle meta ilişkisinin göbeğinde. Diğer alanlara girmeye gerek yok zaten. Bu öznellikler devlete savaş açtı ve tam da bu yüzden evrensellik olarak onu gördü, yani meta ilişkisini, mülkiyeyi göttü. 28 Şubat hem Kemalizm'in içinden gelip onun yöresinden çıkabilecek unsurları hem de İslam'ı dolaysızca meta ilişkisine bağlamanın, bunun dışında hiçbir alanı bırakmamanın karşı devrimiydi. AKP'yi, Gazi Ayaklanması, 28 Şubat, Apo'nun Türkiye'ye getirilişi, 1999 Depremi, 19 Aralık, 2001 krizi yarattı; AKP, ANAP gibi, 12 Eylül gibi halkın düzen talebiydi, halkın iktidarındır, halkın çözülüşünün başka bir ilişki yaratamamasıdır, iç savaşın dayanılmaz şiddetin de egemenin tesisidir, karşı devrimdir, düzendir. Halk, muhafaza ediliştir, muhafazakardır. Gelinek noktada bu unsurlarda herhangi birinin meta ötesinde ilişki tahayyülleri ve bu ilişkinin nerede bulunduğu ve nasıl kurulduğuna dair bir tartışmaları yok.

Devletin kurucu unsurlarının hiçbirisi meta ilişkisinin eleştirisini formüle etmemiştir. Bu unsurlar *bu halleriyle* bunu yapamazlar da, zira meta ilişkisi onların varoluş düzlemidir, bu ilişkinin sorunsallaştırılması onları yarar, çapraz keser; zira bir ilişki sorunudur. Bu sorun, özellikle solda karikatür bir hal alıyor.

İlişki meselesin tartışanlar “hadi birlikte eve çıkalım” veya “hadi birlikte tarım yapalım” kıvamında bir noktadır, o kadar anti-otoriterlerdir ki otorite onlar için yoktur; en fazla “dışsal” bir devlete atıfla bir laf sokma aracıdır. Leninist anlatının devrimci irade vurgusunun, ölümü göze almış meslekten siyasetçi olarak okunması, yenilgide “devrim olmak” adı altında kendisinden başka bir şey görmemeye yol açmıştır. Devletin kurucu unsuru olan sol örgütlerin otoritesine sitem edenler, çareyi meta ilişkisinin birey varsayımında bulup, bu ikisinin bir antagonizma olduğunu farz eder. Oysa birey, otoritenin karşısında konumlanandır, çözülüşü değildir. Bu yüzden profesyonel irade, tam da kapitalist bireydir: Daha “delikanlı” tınıları olanlar silahlı gruplara hayran olup meseleyi darlaştırır, onlara tapar ama toplumsal bağamlarını önemsermiş gibi yaparak önemsemez, böyle bir şey yapacakları da yoktur, lügatlerinde komünizm de yoktur; onlar “devrimcidir.” Diğer yandan birileri “Zapatistalar da ne güzel, hadi birlikte farklı ilişkiler kuralım, hemen, şimdi; tarım yapalım, ufak bir kooperatif kuralım,” der. “Hemen” ve “şimdi” kelimelerinin bağlamsızlığı bu olsa gerek. Dili yananların kolektif bireysel emekliliği budur; sabık solcuların sivil toplumculuğuna hoş geldiniz! Bunlar “farklı” ilişkiler olabilir ama komünizm “fark” değil “bambaşka” olandır, topluma paralel gitmez onun teşekkülünü kırar...

Tüm bu söylenenler birer niyet meselesi değildir, birer suçlama da değildir, yapısal bir analize çağrıdır.

İkinci düzlemde “üçüncü sayfa” diyebileceğimiz bir iç savaş var. Bu savaş, egemenin tesisindeki krizin topluluklar vasıtasıyla cereyan etmeyişi, meta ilişkisinin radikal bireyciliğidir: Öğrenci hocasına kızmış bıçaklamış, birisi birini domuz bağıyla öldürmüş, bilmem kaç kişi bilmem neye veya kime tecavüz etmiştir; hasta yakınları doktor öldürmüştür; bilmem nerede bilmem kim fuhuşa sürüklenmiştir; koca eşini öldürmüştür. Bunların hiçbirisi devletin müdahale edebileceği taleplerin formüle edilebileceği meseleler değildir. Bunlar, tüm toplulukları çapraz keser. Bunlar, iç savaşın içinde birer savaştır. Topluluklar bunları ancak ötelere, anlamını erteler. Ancak, aslında tüm toplulukların meta ilişkisini kuran bu çatışmalardır. Topluluklar, bu iç savaş içindeki iç savaşın devletidir. Burada, Asya Tipi Üretim Tarzı tartışmaları sanki önemsiz değilmiş gibidir...neyse...

Meta ilişkisi tam da buradadır. Bu yüzden bir yöntem önermekte fayda var: Marx, Kapital'in meta bölümünü başa ve asli birikim bölümünü sona koymuştur, ancak bu sıralamanın tersinden okuması icap eder. Zira, meta *Beziehung*'u esasında bir Kapital*verhältnis*'tir, yani asli birikim olarak deşifre olur. Bu gazetelerde düz olur. Gazete okurken üçüncü sayfaya bakılarak manşet ve diğer sayfalar okunmalıdır. Burada önerilen, ilk olarak üçüncü sayfanın okunması değildir, üçüncü sayfanın aslında tüm diğer sayfaların yapısı olduğudur, ayrı bir sayfa olarak konulmasının anlamsızlığı ve kaçınılmazlığının okunuşudur. Üçüncü sayfa, asli birikimdir, diğer sayfalar o çatışmaların anlamının dolayımlanması ve ötelenişidir. Gazetelerin 3. Sayfası, bir er meydanı olan sınıfsallıkta herkesin herkese karşı savaşını, yani demokratik asli birikimi anlatır. Bu yüzden komünizm gerçek, yani etkili, yani etkin bir hareket olarak burada aranmalıdır. Komünizm topluluklara vurgu yapar, ancak bu topluluklar cem olmamıştır, cem olma ihtimalleri vardır, kurulu değil yıkıntıdan çıkabilecek olanlardır, ta ki bu topluluklar vatandaşlığı çökertip galip gelene dek; yoksa meta ilişkisine massedilirler. Bugüne kadarki tüm topluluklar meta ilişkisinin kurulumunda ortaya çıkmıştır, onun şiddetiyle ve düzlemiyle şekillenmiştir; komünizm onlarda bir ihtimaldi ve karşı devrim galip geldi, zira bu topluluklar bir fark düzlemi kurmak zorundaydı, toplumu çapraz kesemezdi, öteki ve beriki oldu. Bugünün komünizmi toplulukları çapraz kesen bir ilişkinin kurulumudur, eşitsiz olduğu için birleşik gelişimin, örtüşmeyen iç savaşların kesişiminde kurulur. Bu nokta, ancak somut bir tartışma üzerinden bir açıklığa kavuşabilir.

Tayyip, Avrupâda nüfusun yaşlanmasının emek gücü üzerindeki etkilerine dair kaygılar, vatandaşlığın temel birimi olan ailenin tahkimi ve Kürtlerin nüfus artışına dair bir dolu kaygıyla, tam da iç savaşı yeniden yapılandıran bir siyaset olarak üç çocuk istedi. Roboski katliamından kısa bir süre sonra kürtaj meselesini gündeme getirdi. En geç bu noktada Marx'ın neden asli birikim bölümü ile sömürge bölümünü yan yana koyduğu anlaşılabilir, zira asli birikim kadını kurarak da "yeniden üretim" alanına tayin etmeye yeltenmektedir. Bir sene sonra Kürt hareketi, süresiz açlık grevi ve Apo'nun kelamı üzerinden "ben senin efendinim," dedi. Tam kadın cinayetleri tam gaz devam ederken Tayyip *Muhteşem*

Yüzyıl dizisine çattı. Radikal gazetesi (nedense?) Apo'ya televizyon verildiği haberini ise şu ilginç notla verdi: "Artık birçok dizi yanı sıra Muhteşem Yüzyıl da izleyebilecek." (Radikal 13.1.2013 "Kantinden LCD TV aldı") Geri dönelim, bu dizi tartışmasında en ilginç nokta meselenin ele alınışydı. Bu hem bir tarih, hem bir kamusal/özel hem de bir siyaset tartışmasıydı. Ekseriyetle erkek olan yorumcuların büyük bir kısmı diziye şöyle çattı: "Koskoca Süleyman'ı kadınlar mı parmağında oynatıyordu?" Bu Apo'nun süresiz açlık grevi üzerinden söylediğinin ötelenişiydi. Aslında Tayyip, kadın cinayetlerinin bir mücadele alanı olduğunu, üstelik bunu tarihsel bir mücadele olduğunu ifşa etmiş oldu. (Kadın cinayetleri makinesi olan, uyuşturucu çetelerinin birbirini vurduğu, kaçakçılığın hüküm sürdüğü ve birazcık ötede Zapatistaların şen şakrak yaşadığı Meksika'nın ABD'ye sınır olan *Ciudad Juarez* iç savaş bağlamında kadın cinayetlerini anlamak bakımından aydınlatıcı olabilir. Keza Hindistan'da olup bitenler göz önünde bulundurulduğunda proletaryanın "yeni bir komünist enternasyonalini" arayanların nereye bakması gerektiği bellidir!) Bu tartışma, kadın sorunu olarak ayrılabilir bir tartışma değil bir mülkiye tartışmasıdır; haremın devlet olduğu, mahremin mülkiye olmasıdır, kanunidir.

Buradaki mesele nedir? Her şeyden önce savaşa savaşa vilayetler kuran bir İmparatorluk haz ekseninde sömürgeyi saraya taşımıştır. Oradan buradan toplanan kadınlar, devletin kurumsal kerhanesi olur. Ancak, burada kar, bir potansiyel kavgasıdır. Sömürge iktidara aşık olur, onun zaafıdır ve onu yönetir çünkü iktidara zaafını geri yansıtır. RAF, Almanya'daki eylemleri için şunu söylemişti: Biz sömürgelerdeki kalkışmayı metropollere taşıyoruz, savaşı canavarın kalbine taşıyoruz. Hürrem, sömürgeyi Süleyman'ın kalbine taşıyandır. Mahrem, kamusaldır, aslında böyle bir ayırım da yoktur. Zira, tam da sarayda konumlanmak başka olasılıkları kapatmış, iktidarın bedende tadılmasına kapı açmıştır. Demokrasi çağında her ev bir haremdir, her kadın "umutsuz bir ev kadınıdır." Burada tam bir ezilenler siyaseti söz konusudur, ezilen iktidara haset duyar, komployla siyaset yapar. Kadınlar, solcudur. Ancak, mesele bu kadar basit değil. Zira hane reisliği üzerinden şekillenen Türkiye vatandaşlığında koca sefere çıkar. İç savaşta ganimetlerle eve gelmelidir, gelebildiği oranda alkışlanır

gelemediğinde karşısında kuruntu bir ayna görür. Erkek, kadına bakar! Bu bakma bir ekonomidir, bir mübadeledir, aslında kendi gözleri üzerinden kadının gözleriyle kendisine bakabilirmiş gibi yapar. Rivayete göre Güney Amerika'nın kuzey kesimlerindeki yerli toplulukların bir kısmı savaşıdır. Burada şefe verilmiş sembolik yüceltme otoritenin merkezileşmesi değil iktidar külfeti ile “ayan beyan” bir cezalandırma pratiğiymiş ve bu topluluklardaki savaşçılar talanla köle ve ganimet getirse de asla iktidar kuramazmış, zira savaşçılık öyle bir meseledir ki, savaşçı olmayanlar ve özellikle kadınlar savaşçıdan sürekli daha büyük bir şan bekler, bunun sonu ise ölümdür. Bir antropolog çatışmalara katılan ama savaşçı olmayan bir yerliye sorar: Neden savaşçı olmuyorsun? Yerli şöyle der: Ölmek istemiyorum! İster vahşi ister medeni olsun savaşçı daima mutsuzdur, muhayyel veya fiili sonu, akıbetini yazgılar!

Erkeklik kadına nispet menfi olarak tanımlanır. Bu kadında bir menfaate dönüşür. Yeniden üretim, erkeğin savaşçılıktaki köleliğidir. Aşk, meta ilişkisidir; eksikliğin ötekine yansıtılmasıdır, büyüyüp hükmetmesidir. Aile bir teşebbüstür, bir müessese, bir şirkettir; metayı yeniden üretimdir. Türkiye'deki bunca hır gür içerisinde aşk dizilerin bu kadar çok olması garip değildir, bunlar birer savaş dizisi, birer mülkiye dizisidir. Ancak, tüm bunlar düz bir seyirde gerçekleşmez. Bir yandan mutsuz savaşçı iç savaşta giderek daha az ganimet getirebilmekte, zira kadın kadar eldeki şeyleri potansiyel yapmayı beceremez, sinsiliği bir yere kadardır. Öte yandan kapitalizmde kadının bir haz nesnesi olarak temsili ile Türkiye'deki mahremliğin gelişimi örtüşmemektedir. Bu rastlaşma bir karşı karşıya konumlanışa yol açar. Tüm kadın cinayetlerin ortak yanı, kocanın çok aşık olmasıdır. Doğrudur, bunu ciddiye almak gerek. Koca, aşıktır. Zira aşk iki tarafın eksikliklerin telafi olanağıdır, bunun imkansızlığıdır. Eksiklik, asli birikimdir, kendinden olduğu hayal edilen potansiyellerden ayrılmaktır. Evlilik bu yüzden şirket içi bir çatışmadır. Ancak, tüm bu eksiklikler bir toplumsal bağlamda cereyan eder. Erkek güçlü olmak zorundadır, kamusal olarak zayıflıktan doğru bir siyaset güdemez, güderse erkek olmaktan çıkar. Erkekliğin zayıflık siyaseti farklıdır. Yamalı bohça misali toplumu krizlerden kaynaştırmaya teşebbüs edip, bunu bir sürdürülebilirlik altında yapan AKP, sürekliliğin,

yani yeniden üretimin partisidir. Bu yüzden muhafazakarlığa te-
kabül eder. Bu yüzden 4+4+4 eleştirisindeki muhafazakarlık vur-
gusu bayağıdır; burada toplumun sürdürülebilirliği, yönetilebilir-
liği meselesi vardır; toplumu savunan hiçbir görüş bunu “laiklik”
ötesinde eleştiremez. Kadın cinayetlerinin tam da toplumun bu
şekilde kaynaştırılmasına, en demokratik döneme denk gelmesi
bir tesadüf değildir. AKP’yi yaratan toplumsal dinamikler, geniş-
letilmiş bir yeniden üretime teşebbüs etmekte: Yeniden üretim
genişlemeye toslamakta. Ancak, tam da meta ilişkisinin eşitsiz
olduğu için birleşik gelişiminden dolayı ilk bakışta riyakarlık gibi
görünen bir durum var. Kadınlık, eve hapsolmakla cinselliği üze-
rinden kendisini meta ilişkisine dahil eden vatandaş olmak ara-
sında bir gerilim içerisindedir. Bu, hane içindeki sinsi politikaya
bir alan açıyor. Kadınlar, diziler ve bilişim olanakları üzerinden
hem farklı temsiller hem de daha denetlemeyen alanlarla karşı kar-
şıya. İç savaşın temsili, iç savaşa geri dönüyor onu derinleştiriyor.
Bu yüzden kadın cinayetlerine maruz kalan kadınlar “mağdur”
değildir. Chat yapar, televizyonda erkeklere bakar, arka kapıdan
dünyayı parmaklarında oynatırlar! Erkekliğin imkansızlığına işa-
ret etmişlerdir, özerkliklerini sinsi ilan etmişlerdir, hercailerdler.
Kadınlardan oluşan mahrem alanlarda, örneğin *günlerde* özerk
bir ekonomi ve siyasal alan kurulur, erkek egemen saiklerle kadı-
nın kadına karşı ve erkeklere karşı savaşının karargahı vardır; bu-
rası bir öz-örgütlenmedir. Ölen kadın değil erkekliktir. Bu yüzden
cinayetlerin azımsanmayacak bir kısmı da intihar ile sonuçlanır.
Kadın intiharları ile kadın cinayetleri arasındaki aralıkta kadının
özerkliğini ilan etme girişimi vardır. İntihar da özerkliktir, ölümü
çağırma da. Elbette bu, kadın mücadelesinin meta ilişkisinde
yeniden kodlanmış, meta merkezli birer özerklik teşebbüsleridir.
Ancak, burada daha ciddi bir durum vardır. Söz konusu kesim,
emek vermekten başka bir şey daha yapar. Can verir ve bu canın
toplum olan ailede kurumsal olarak öznelştirilmesi icap eder.
Toplum devam etmelidir. Bu yüzden mahkemeler ve yasalar bu
konuda işlevsizdir. Zira yasa toplumu homojenleştirme eylemi-
dir, onun ihlali ise iç savaştır. Dolayısıyla, yasa imkansızlığı ile
vardır, iç savaşa toslar. Bu yüzden feministler hem kadını mağdur
gösterecek çok basit bir ezen/ezilen denklemi kurar hem de yasa-
yı yapamayacağı bir şey çağırır. Can verenin, toplumu yeniden

retmenin tek “retim aracına” ve metanın haz mübadelesinin paradigmasına sahip olanın, yani kadının bu zerkleme eēiliminde vatandaşlar toplumu ker. Günümüz Türkiye’sinde toplumun sreksizliēi buradadır: Kadının erkek egemen, yani erkeēe egemen, yani egemen olmaktan çıkma ihtimali söz konusudur. İ savaş derinlemitir. Aslında erkeēi parmaēında oynatan kadın, egemenliēini beyan etmektedir, erkek egemenliēinin ters oran-tısını ayan beyan etmektedir, ancak egemenlik paradigmasından kopmaz. Zira ailede kadın egemendir, tüm çatışmaların dolayımıdır. Kadın, erkeēin elinde can verir. Bu can vermenin menfi ile müspet anlamlarını perspektif deēi tokuuyla okumak gerek.

Fetullah Gülen ne diyor:

“İslam açısından bu meseleye bakacak olursak. Efendimiz (sav), Kuran, Kuran’daki ēretiler kadını erkekten tefrik etme-mitir. Zannediyorum ifratlara tefritlere giriliyor, yani denge bozuluyor burada. Bu iki varlık bazı hususi yanlarıyla birbirinden ayrılırsa, mesela erkeēin fiziki gücü vardır, ama kadının da psiko-lojik gücü vardır. Ve bunu erkeēine karşı her zaman kullanabilir. Allah yaratırken, maddenin en küçük parçalarından kainatlara kadar, hatta madde karşısında antimadde koyarak, böyle bir birlik meydana getirmiştir. Ayrıma gerek yoktur.”

Tüm bu kadınlık halleri, kadın egemenliēinin başat aktörü oluşunun bir diēer paradigması vardır. Eēer bir kapitalizm eleştirisini yapılacaksa, moderniteyi eleştiren Nietzsche’nin can vermesine yol açan merciye bakmak lazım: Kerhane. Kerhane, meta ilişkisi bakımından paradigmatiktir. Zira, burada mesele kadının can vermeden haz nesnesi olmasıdır. En eski teebbslerden biri olarak kadın açısından kurucudur. Zira kurulu kadının ikili ka-rakterini gösterir. Bir yandan haz nesnesi, yani meta öte yandan üretim aracının sahibi, yani anne olmalıdır. Bu yüzden kadınlık açısından menfi olan “orospuluktur.” Ancak, elinden kimlik belgesi alınıp borlandırılmı ve haza indirgenmiş “orospu,” haz ekonomisinin üretimine indirgememesini de ifa ediyor. Peze-venk için üretkendir, erkeēin hakim olamadıēı karısından cinsel intikam alııdır, bu yüzden “kocacıēım” denmesi istenir. Ancak, hem kadın hem de erkek için “orospu” kurucudur. Emeēin retkenliēi ve yeniden üretim kutsallıēı burada evli çift tarafından

kabullenilir. Bu yüzden bir boş gösteren olarak “orospu,” kapitalist anlamda üretken olmayan tüm hallerin işaretidir. Bununla da kalmaz. Kerhane, kapitalist toplumun paradigmasıdır. Oradan buradan sürülmüş kadınların, yani başıboşların, toplumun süreksizliğinin, proletaryanın disipline edilmesi, borçlandırılması ve bedenini satmasıdır. Üretken ve üretken olmayan ayrımını oldukça muğlaklaştıran günümüz kapitalizminde, bankalara borçlanan, ruhunu ve bedenini satan, kimliği devletin elinde olan, yasal ile yasal olmayan alanlarda salınan “enformel” toplumun formasyonudur. Kerhane, ailedir, kapitalizmdir. Ancak, tam da kapitalizmi dolayimsız olarak gösterdiği için yüzleşilemeyecek aynadır. Feministlerin kinayeye “orospuyuz” demesi bu yüzden anlamsızdır. Üstelik, pezevenkler altında çalışarak kendimizin pezevengi olmak isteriz. Bu yüzden erkek egemenliğin ve kapitalizmin eleştirisi orospuluktan doğru olur. Orospu, canını kurtarmak için evden kaçan ve ailesinden onay alamayan kadının kadim ve müstakbel kaderidir. Erkeğin pezevenk olduğunu sanarak orospu olmasıdır. “Orospu” tarihsel işçi sınıfıdır, emeğin istisna halidir. Çalışıp, özerkleşme özlemini kendi şirketini kurarak gidermek isteyen tüm şizofren emekçiler başka nedir? Bu zincirleme iktidar ilişkileri bize komünizme dair ipuçları veriyor. Ölüm ile yaşam arasında can ortaya çıkabilir. Ancak, kadınların bu durumunun komünizme kapı aralaması için tutarsız anlarını görmek gerek. Burada iktidara aşık olan Hürrem ve mülkiye var. Ancak, ölüm ile yaşam arasında can verilebilir. Bu, bir müdahale meselesidir. Hariçten gazel okunarak deneyimlerin içten çökertilmesidir. Yani, bu çatışmada toplumunun sürekliliğine dair sadece bir olanak var, ancak bu olanak onun komünist fragmanlarının yeniden kurgulanmasını gerektiriyor.

Devrimcilerin lügatinde bir zamanlar “iç savaşı derinleştirmek” diye bir söylem vardı. Artık, bu söylem şu anda makro-politik alandaki koca koca örgüt ve toplulukların görünürdeki savaşında taraf olmak anlamına geliyor. Onun dışındaki her ilgi tali oluyor, öylesine yapılıyor. Bu söylem artık egemeni tesis eden iç savaşın keskinleştirilmesi anlamını taşımaz. Bu savaşın içten çözülmesidir; iç savaşın çapraz kesilmesidir. Bu sorunun böyle olduğunu kısa bir örnek gösterir: Vatandaş solcular mahkemelerden adalet isterken Şefkat-Der, kadınları cinayetlere karşı silah-

lanmaya çağıldı. Bunun üzerine AKP'ye aşık Nagehan Alçı kulak tırmalayan üslubuyla bunu Enver Aysever'e söyledi. Laikçi Enver Aysever, Şefka-Der İslamcılarının olduğundan dolayı sadece sırttı, Kemalist kadın özgürlüğü teraneleriyle yanıt verdi. Sokağın ortasında onu bunu döven polisler, bir kadın polise tecavüz etti. Çapraz kesmek budur!

Bugünün acil görevi iç savaşı derinleştirmektir. Ancak bunun için *Beziehung* sarsılmalıdır, suni denge sarsılmalıdır. Denge, yani nispet bir soyut düzlem üzerinden hadlerin dağılımıdır. Had ise verili bir ilişkide potansiyel olarak işlevlendirilebilecek olanaklardır. Kadınlar, erkekler karşısında hadlerini aşmıştır, ancak had bildirememiştir. Zira bu çatışma toplumu çapraz kestiği kadar bireysel olarak deneyimlenir. Bu yüzden bu nispeti sarsmak, hadleri değiştirmek gerek. Bir had bildirimi, daima nispet eden diğer tarafın had yitimidir. Bu had yitimi ise yeniden başka bir anlamda had kazanmaya olanak açabilir. Bu, olsa olsa meseleyi tahlil eden bir yaklaşımın nazarında olabilir. Zira nazar, hem iç savaşın içindedir hem de ona başka bir perspektiften bakabilecek, dışsal bir bakış teşkil edebilecek bir bakıştır. Toplumdaki güçler dengesi anlamını değiştirirken, hadler kayarken ve özerkleşme eğilimleri boy gösterirken komünist bir olanak var. Üstelik bu, sadece kapitalizmin değil bizzat can verme eyleminin tarihsel olarak bir devrimle yanıtlanabilmesi anlamına gelir. Can, evreni, tabiatı ve zamanı anlamlandırma meselesidir. Ancak, mülkiyenin pratik, devrimci, komünist eleştirisini bu iç savaşın eğilimlerinde örgütleyebilmek için bir *Beziehung* olarak kadının kadın olarak imha olması gerekir, mevcut eğilimleri örgütlenerek, yeniden kurgulanarak bir *Verhältnis* olarak komünizmin kurulması, iç savaşın dengelerinin sarsılması gerekir. Marx'ın asli birikimi ilk günaha benzetmesini ciddi almak gerek: Adem'e elmayı yedirten kimdi? Asli birikim ile hesaplaşmak ilk işbölümünün intikamıdır, bir mülkiye eleştirisidir; Hürrem değil saraydan kız kaçırmaktır, kadınların kadınlığı ve toplumu çözerek hem dönüp Bacıyan-ı Rum Teşkilatı'na bakıp hem de onun mülkiyesinden intikam almasıdır, ezilenlerin iktidara aşık sinsi siyasetinin eleştirisidir. Bu mesele bir toplumun çözülüşü ve başka kuşakların nasıl yaşayacağı meselesidir. Candır. Ölüm ile yaşam, tabiyet ile özerklik arasında bir olanaktır, başka kuşakların nasıl bir ilişkide yaşaya-

cağı meselesidir; komünist bir olanaktır. Bu güçler dengesindeki değişim karşı tarafın zafiyetini derinleştirerek başka olanaklar yaratabilir. Öncü savaşındaki ilk kurşun suni dengeyi sarsar, bu çatışmanın olanakları bir cephe açar. Bugün, Parti-Ordu-Cephe denklemine daha felsefi bir anlamda yorumlamak gerek: Tüm bu yan yana geliş kiplerini direniş-özerkleşme-komünizm, yani nispet içinden menfiden müspete bir ilişkinin birimleri olarak düşünmek gerekir, konstellasyonlar olarak. İç savaşta hadler dengesinin değişimi, had bildirmek, zayıf düşenin kişiliğini ve sürekliliğini de yarmak anlamına gelebilir. Zayıflığın ve gücün anlamsal bağlamını kaydırmak, gücün tanımını değiştirmektir. Savaşın cephelerini olduğu gibi kabul etmek değil savaştan hareketle sefer düzenlemektir. Bu güçler dengesinin sarsılmasının toplumu çözmesi, her bir dengesizliğin başka bir dengeye kapı açmasıdır. Mahir'in dediği gibi bir şiddet eylemidir, bir kuruluş-tur, bir deneyimdir. Bu yüzden zayıf halka teorisi yeniden gözden geçirilmelidir. Bu bir “kadın sorunu” değildir! Bu, devleti yıkma meselesi değil onun, yani meta ilişkisinin altını oymaktır! Kimse bu konuda delikanlılık taslamasın, bu gayet deli ve kanlı bir meseledir. Toplumun çözülüşü, yani proletaryanın ortaya çıkıp kalkmasıdır. Had meselesi bir, *aufhebung*, ortadan kaldırma meselesidir, dengelerle oynamaktır. Marx, “*Die Verhältnisse zum Tanzen bringen*,” yani nispetler/nazireleri oynatmak, dans ettirmekten bahsetmemiş miydi? Bu, güç dengeleriyle oynamak, mustazaflara zaafın ve kudretin izafiliğini göstermek değil midir? PKK bunu kendi nezdinde yaptı, görece başarılı da oldu: Kişilik çözümleri, gerillaya yeni katılan erkeklerin bazen kadın komutanlar tarafından eğitim görmesi vs.

Ancak, bunun mümkün olması için hariçten gazel okunması gerekir. Ama buradaki hariçlik görecelidir, görmek ile ilgilidir. Eşitsiz ve birleşik gelişim kavramları başka dillerde “düz olmayan” ve “eşit oranda olmayan” anlamına gelir, yani bir nispeti önerir. Bu radaki perspektif değişikliği önemlidir. Bunu görme meselesi deneyimin bireyselliğinden dolayı çatışan tarafların doğrudan deneyiminden mümkün değildir. Bir kuş bakışı gerekir. *Vogelfrei*, kuşlar gibi özgür, başıboş, yani proletaryanın bakış açısını gerektirir. Bugünde dolaysızca yaşayan kimse bunu şimdiki rahatsızlığıyla yapamaz, bu rahatsızlığın yankılı olması, akisli

olması gerekir. Bu ise bir bağlam kurgulama meselesidir. “Şimdi” demek için “şimdi” olmayana bakmak gerek. Almancada hatırlama fiili olan *Erinnern*, mealen içselleştirmek demek, bir şeyin içe doğmasını ima eder. İngilizcede ise hatırlamak için kullanılan *remember*, yeniden üye olmak, *recollection* yeniden toparlamak, *recall* yeniden/geri çağırarak anlamına gelir. (Hindistan’daki tecavüz vakasını protesto edenler ve *Gulabi Çetesi* hatta Yemen’deki *Kara Dullar* Phoolan Devi’yle çağrışımında değil mi?) Anımsama fiilini İngilizce ve Almancadan okuduğumuzda bir eylem ortaya çıkar. Bin yılların varoluş sorgulamaları ve mücadeleleri parça parça anlatılar olarak elimizde var. Tüm bunlardan çıkan, heder olmuş devrimlerin, yani komünizm olasılıklarının kıssadan hissesi ise komünist hipotez olarak formüle etmek gerek; bu, geri dönüş bakıldığında fikri olarak çıkarılan, geri çağrılan bir şeydir:

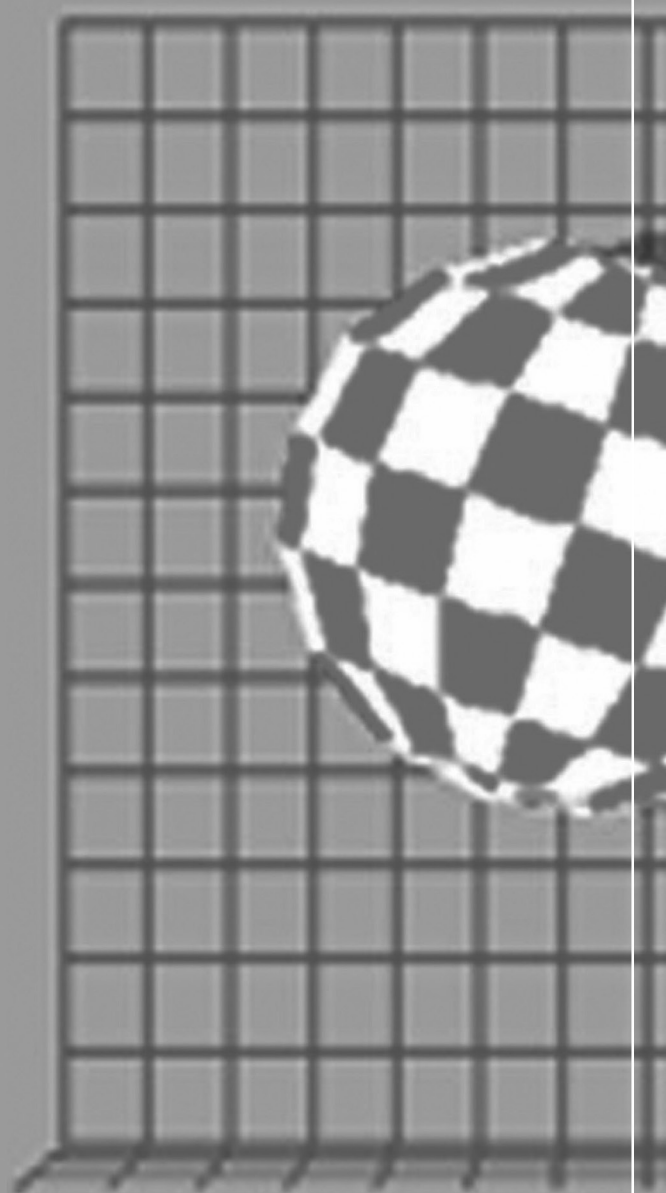
Verili olduğu üzere ve bu anlamıyla, sınıfsallığın, emeğin, *demos*’un, işbölümünün kaçınılmaz olmadığı; üretimin anlamının değişmesi suretiyle canın cem olarak cümle kurmasıdır, ahalinin alem olmasıdır; insan ile insan arasındaki ilişkide meta anlamıyla *Beziehung* değil bir armağan ve kuvvetler dağılımı anlamında *Verhältnis* kurulmasıdır; bu anlamıyla hadlerin aşılmasıdır, rad-dedir. Meta yerine gönülden kopanın, yani bir tür *armağan* ilişkisi kurulmasıdır; değer yarası değil kadir-kıymet bilmektir; iktidar ve tahakküm gibi kavramlara dair bağlamsız ve biçimsel bir eleştiri değildir ama ona dönük net bir eleştiri örgütlenmesidir; tüm bunların potansiyellerinin mevcut çatışmaların içerisinde derlenip çarpıştırılarak etkin kılınabileceğidir; rastlaşmanın karşılaşmaya ve bunun had aşımına yol açabileceği önermesidir, bu yüzden bir *etiktir*.

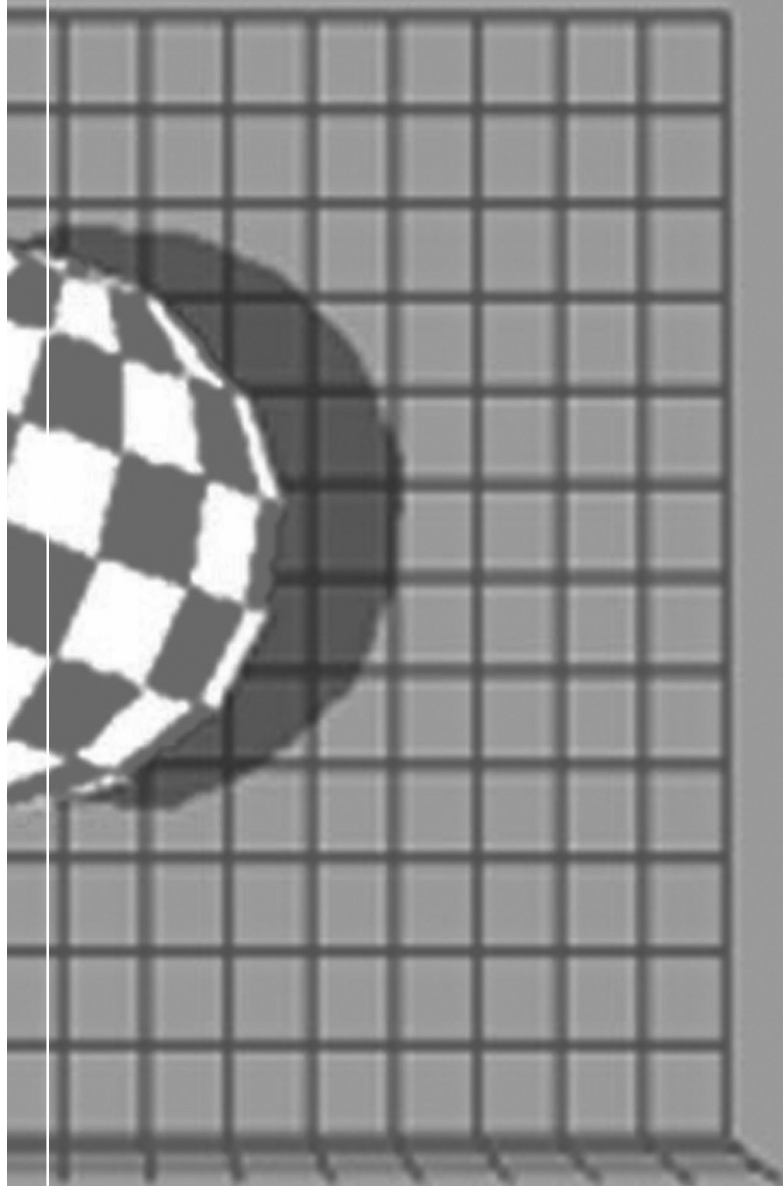
Bu günümüz açısından kanıtlanmamış bir önermedir, ama somut çatışmaların yeniden toparlanmasıyla her tarihsel bağlamda yeniden önerilmiş olmasıyla bir mücadele endeksidir. Bunlar, mücadelelerin etkileridir. Bunları etkin kılmak ise bir hatırlama yöntemini gerektirir. Toparlama, ancak bugünün aciliyeti içerisinde söz konusu olabilir. Değiştirmek istemeyenin toparlaması, içselleştirmesi, mensup olması gerekmez. Farklı deneyimlerinden çıkan özelemler doğrultusunda buna iman etmiş bir sürü insanın söz konusu olduğu vakidir. Bu yüzden bir yanda komünistler bir yanda olası komünarlar vardır. Düşünsel ve duygula-

nımsal bir çaba içerisinde bulunmuş, bu toplumda böyle yaşamak istemediklerini şu veya bu biçimde formüle eden “solcular” vardır. Bunların hepsi de ne yapacakları konusunda öyle pek de net değildir. Ancak, “dışarıdan bilinç” kavramı üzerinden bir otorite eleştirisi yapmak, tarihi, ancak müspet yanıyla algılamaktır, bugün için seferber etmek değildir. Bugün, sol, demokrasi deyip “devleti yıkmaktan” dem vurup iktidara aşık olanlar zaten birleşmiş durumda ama komünistler fark değil ayrım koymalıdır. Mesele “bir” olma meselesi değildir, rakamlar sistemini deşifre etmektir. Bugünün tartışması bir “program” meselesi değildir, bir okuma ve eyleme yöntemi geliştirmektir. Bunun da hiçbir garantisi yok. Tarihsel ve diyalektik materyalizmin bugünkü kırma ve ürkek halinin eminliği yoktur. İhtimaller ve olasılıklar vardır. Bugünün “komünist partisi,” Hikmet Kıvılcımlı’nın tarifine daha uygundur, “bir keşif koludur.” Parti kavramı daha tartışılacak olsa da Denizlerin yaklaşımı şu şekilde formüle edilmelidir: “Komünizm, müspet olarak praksis içerisinde formüle edilir, örgütlenir.” Ancak buna bir şey daha ilave etmek gerek, sadece keşfetmez, icat da eder, bir programa sahip değildir bir okuma ve eyleme biçimi benimser, dener, yanılır, dener. Her şeyden önce “biz bunu niye yapıyoruz” sorusunu yaptıklarına ve yapanlara bakarak sürekli sorar, deneyim, denemek onun için ayıp değildir, yanılmak da. Zira, o bir gözlemci ve müdahaleci olsa da tarihin tekeli onda değildir, deneyimlerin ve tartışmaların sonucudur. Dolayısıyla, Denizlerin dediği doğru “parti mücadele içerisinde kurulur.” Bu, bugünkü “uzun yürüyüş” algısı karşısında bir toparlama yöntemi üzerinden şimdide ısrar eden bir ivedilik, aciliyet yaklaşımını şart koşar. Komünistler, can havliyle komünizme koşar.

Mevcut statükoyu korumak isteyenler ve onların anti-otoriter/demokrat “tepkileri” bir yana “Ne Yapmalı?” sorusu burada gizlidir. Yine sır meselesine geri döndük.

Amiga’yı sunmak ve geliştirmek üzere Amiga’da yapılmış “Boing demosu”: İşlem kapasitesini zorlamamak için top değil, kamera (viewport) daha doğrusu koordinat sistemi “hareket” ediyor:





http://amiga.filfre.net/?page_id=5

Anti-otoriter düşünce ve yaklaşım bugün bağsamsızlıkla maluldür. Bu yüzden otonomizm ve anarşizm birer tepki olarak okunmalıdır. Anti-otoriterliğin otorite/iktidar kavramı bağsamsız ve her şeyden önce gelişigüzel olarak kullanılır. Bunun icra ve ifa ediliş tarzlarına dair tartışma ise çok sterildir. Bu yüzden bu iki akım da ya sonunda klasik bir ekonomizm ya da radikal bir bireycilik etkisinde bulunur. Ancak, bunlar söz konusu okumalarda bulunan kesimlere emanet edilmeyecek denli önemli damarlardır.

Solun kurumsallaştığı ve içeriksizleştığı bir dönemde, bir yönetim sanatına alenen kavuştuğu bir anda bunlar gelişigüzelliğe çağırarak aslında teslimiyetin bir diğer boyutu olarak iş görür. Dolayısıyla, hem demokratlar hem de anti-otoriterler için müdahale ve irade kavramları hala sorunlu bir yerde durur. Sormak gerek: Ey demokratlar, sorun olarak bahsettiğiniz şeylerden bütünlüklü bir kopuş nasıl olur, buna dair beylik laflar dışında bir okuma yönteminiz var mı? Anti-otoriter demokratlara sormak gerek: Devlet üzerinden kendinizi tanımlamayı ne zaman bırakacaksınız; Negri, bunca kitap yazıyor da okurlarına bunu niye söylüyor, neye çağırıyor; bunlar birer betimleme mi?

Proletaryanın diğer güç dizilişi içerisinde deneyime dayalı olarak kurulması gerektiği, bu pozisyonun dağınık öznelliklerin karşıt konumlanması ve naziresi içerisinde çıkabileceği fikri bir iradeye çağrıdır. Proletarya dağınık bir potansiyel olarak verili koşulların tahlilinden yola çıkılarak bir dizilim yaratma meselesidir: Bu güç kazandırma ve zayıflayanın tersinden güçlendirilmesidir. Çarpınlarına ayırmak, kendiliğiyle çarpıp kuvvetini almaktır. Kadın öyle bir güce erişecek ki, erkek onunla naziresinde yerle bir olacak. Yerle bir olan erkeğin anlam sorusunu kaydırılacak, güç ve güçsüzlüğün tanımları değiştirilecek. Somut çatışmalardan hareketle halka halka olasılıklar ve olanaklar yaratılıp zorlanacak, zemini kaydırılacaktır. Bu bir ilişkilendirme meselesidir, proletaryanın *kaldırılması* ile burjuva toplumun *yadsınması* olacaktır. Proletarya yaddır, yad edendir. Menfi müspet kılınmaya çalışılacaktır. Bu bir oyun kuruculuğu gerektirir; yani nispetler/nazireleri oynatmak, dans ettirmek için birilerinin müzik yapması, ritim tutması gerek; hariçten gazel gerek; bu bir örgü meselesidir, bunu ancak bir örgüt karşılayabilir; kurgu meselesidir,

kurulması icap eder: Bir komünist örgüt gerek; bir nazar gerek.

Günümüz komünist örgütü bir perspektiften bakıldığında bir öncü değil artçıdır. İç savaşı okur onu öncelemez. Bu iç savaşı, heba olmuş tüm isyanlar ve komünizm girişimlerinin bakış açısından değerlendirir, okur. Üretim tarzı kavramını anımsatır, o bir okuma tarzıdır.

Buradan hareketle nasıl bir müdahalenin güçler dengesini değiştirebileceğini, bunun olasılıklarını ve olanaklarını tartışır. Anımsadığı için, yani toparlayıp, içselleştirip yeniden tarih olarak okuduğu bir izleğe mensup olmaya çalıştığı için dün ile gelecek arasındadır, kozmolojik bir zamansallığı vardır. Fanidir, fanidir. Tam da bu yüzden, yani eğilimleri okuduğu için öncüdür, onların önünü açar. Bu yüzden örgüt ile parti özdeş değildir. Parti, bu çatışmada düzenlenecek güçler düzlemidir, parçadır, taraftır, sürekli kayar, iç savaşın cephelerini yaran düzlemdir.

Komünist örgüt, hasbelkader devrimci fikirlerle bir biçimde tanışmış, mevcut solda kendisini istemeye istemeye konumlandıran veya konumlandıramayan, devrimci anlatılarla beslenmiş olup da ekmek derdine düşmüş, hem soldan bıkmış hem de günlük hayatın iğrençliği ve anlamsızlığı altında ezilen insanlardan oluşur. Bunlar, artık hayattan nefret ederek ama bir çare de bulamayarak kafadar dostlarında şifa bulan insanlardır. Günümüz komünist örgütü on ila on beş insanı aşmayan bir kafadar arkadaş çevresidir. Birbirlerini en rezil hallerde görmüş, defalarca birbirlerine küsmüş, imalı ve dolaylı konuşmayı bırakmış ve bu anlamsızlığı paylaşmış insanlardır. Hiçbiri kahraman veya mükemmel değildir ama dost meclisinden dolayı bir biçimde birbirlerini eğip büker, meseleleri yoluna sokar, çoğu zaman her şeyi berbat ederler; artık birbirlerine ego taslayamayacak bir noktaya gelmişlerdir; anlamsızlık karşılıklı suçlamalardan çıkmış ortak bir şey olmuştur. Hiçbiri “toplum meseleleri” ile profesyonel bir ilişki içerisinde olmasa da gerçekten içinde yaşadıkları toplumdaki huzursuzlardır, artık gündelik şiddeti kanıksamış ama bundan da memnun değillerdir. Anlam sorusu bakidir. Onlar için bunlarla uğraşmak bir meslek değil, bir profesyonellik meselesi değil bir çağrılma bir *Berufung* olmuştur. Akademisyen, STK çalışanı veya sol bir kurumun çalışanı değillerdir, artık öğrenciliğin altından

çok sular geçmiştir. Günlük hayatın tm sorumluluğu sırtlarına çökmüş onun altında mızımlanırlar, iç savaşın gerekliliklerini ve o günlük sinsî hayat politikasını, herkesin herkese karşı savaşını pek kaldıramamışlardır. Birlikte ev kurup gettolaşamayacak denli ekmek derdine düşüp bu hayatın saçma sapan hallerinin içindedirler. Her gün hep solcu ve sol cenahın çeperiyle değil her tür insanla içli dışlı olmak zorundadırlar. Bir köylü köyde kalamayıp nasıl korkusundan dağa kaçarak eşkıya olursa, dostluk da onlar için öyle bir kaçıştır, ancak asla tam bir kaçış olamamaktadır. Hepsi nefret ede ede emekçidir, hepsi kapitalist iş ve işsizlik döngüsünün içindedir. Sorumluluk üstlenmek nedir bilirler ama bunu pek de sevmezler. Devrim, komünizm ile kurdukları ilişki bir hobi değildir, bir amatörlüktür. Günümüz komünist örgütü, kapitalist anlamsızlığın içinde yeşeren, bambaşkaya özlemdir. Bu yüzden dost meclisidir. Kızıldereli'nin öğrettiği bir şey varsa o da koca koca “devrimci dayanışma” denen olayın çok önemli bir yanının da itiş-kakışlı da olsa bir dostluğun, sevgi-rekabetle karışık bir ilişkinin söz konusu olması. Bu bir THKO ve THKP-C meselesine indirgemez. Buradan bakıldığında dost meclisi için İberya *Anarşist Federasyonu* veya *Kara Panterler* modelleridir: Federatif veya bir kesime dayalı olduğu için değil, kendi anlamsızlıklarından doğru toplumsal ile bir kopuşu örgütlemek istemelerinden, bu konudaki acemiliklerinden, amatörlüklerinden dolayı. Her kafadan ayrı bir ses çıkıp yine de bir şekilde anlaşmak bakımından *MİR*'in ilk dönemlerine benzer. *RAF* gibi ufaktır ama kafa bakımından *Kızıl Tugaylar*'ın militan işçiciliğini ve mahalle faaliyetlerini de eleştirerek anlamlı bulur. Tupamarolar'ın popülizmi anlamak/eleştirmek ancak komünist militanlığı geri kazanmak için ciddi bir deneyim olduğunu düşünür. Apo'yu ve Fetullah Gülen'i birer kişi değil, iş gören, örgütlenmiş ve kasten kurgulanmış birer simge olarak *bağlamları içerisinde* anlamaya çalışır, kendi bağlamı gereği eleştirel bir mesafe koyar. Öğrendiği şeyler sadece soldan değildir, sağdan solan, oradan buradandır. Taklit etmez, öykünmez! Çaktırmadan beğenir, apartır, yaratır.

Komünist örgüt, kendisini örgütlemeyi. Sürekli iç savaşını deşifre edip mesaj verir. Bu yüzden bir yayın organı, bir internet sitesi, bir “kurumu” yoktur. Kapısını çalamazsınız onu isterseniz de bulamazsınız. Adı yoktur. Onları bir arada tutan şey, yani komü-

nist ilişkileri, bir esrardır. Sır, teşhirin ve gösterinin egemenliği altında en sıkı bağıdır, insanları bir arada tutan en kuvvetli bağıdır. Bu örgüt, araçsal bir yol ortaklığını değil bir sırdaşlığı bağ olarak kabul eder. Ona mensup hem olup bitenleri okuma yöntemi hem de müdahale yöntemidir. Komünizm, müsterektir, ortaklıktır, arada bir şeyin bulunarak kalkmaktır, kuş bakışıdır, güvercin ürkekliği, (Osmanlıcadaki sosyalist kelimesini kullanmak gerekirse) iştiraktır, esrardır. Bu dost meclisi, asla genişlemeye çalışmaz, kimseyi kafalama peşinde değildir.

Bu dost meclisi, sürekli iç savaştaki söylemleri takip edip onun içinden söylemsel ve sinestetik kurgularda bulunarak komünist ilişkilere işaret eder. Bu açıdan bir propaganda birliğidir, *MLSPB*'ye benzer. Ancak, adı sanı yoktur. Olası çatışmalarda şehit düşecek sırdaşlarını görkemlice anıp onlar adına eylem koymaz; sırdaşlar, onları kalbine gömer, herkes de bu ihtimali bilir. Bu örgütün üyeleri asla birer “örnek kişi” veya “kahraman” olmayacaktır. Bu örgüt, insandan çok şey bekler: Hem sır tutmasını bileceksin hem de tek mükafatın başarı ihtimali düşük görünen bir mücadelenin parçası olmuş olmak, gündelik rutinden bir nebze çıkıp anlamlı bir hayat yaşamış olmaktır. Zira sır devam etmeli. Bu örgüt, bir gerilla örgütüdür, asimetrik ve asimetriye dayalı bir savaş yürütmektedir.

İdeolojisini yalıtık bir şey olarak formüle etmez, dolaşımda bulunan söylemleri kırarak ve yeniden kurgulayarak mesaj verir. Her ideolojide anlam ve komünizmin bir sorunsal olduğunu kabul eder ve buradan hareket eder. Terörle Mücadele Yasası'nın korkusunu gerçekleştirir: Yıkıcılık her yerden çıkabilir, dağınıktır. Bugün kendini polise ihbar etme masası misali çalışan kurumlar, “siyasetler toplantıları” ve basın açıklamaları uzaktan izlediği ama hiç mi hiç içli dışlı olmadığı bir alandır. Mutlak olarak görünmezdir ama gösterir, nispet yapar. Legalite ve illegalitenin Türkiye’de anlamsız olduğunu, esas olanın görünmezlik olduğunu, sır olduğunu bilir. Ama kimse birbirine ve başkalarına bu sırrı taslamaz, bir kafe köşesinde “telefonunu başka yere koy” diyerek amirane bir tavır ve “ciddiyetle” bu sırrı taslamaz. Doğru düzgün yapar, kimse karşısında da kendisini özel göstermeye çalışmaz. Tüm bu konuları yüzüne gözüne bulaştırırsa da çözmeye çalışır.

Çekiciliği sadece işaret ediyor olmasındandır. Eylemlerde kendisine işaret etmez, bir ilke işler, komünizmi mevcut dolaşımda olan söylemleri yeniden kurgulayarak işler. “Devlet zaten her şeyi biliyor,” demez, paranoyak olmadan kriminolojik bir yaklaşıma sahip olur. Eylemlerinde bir “kıssadan hisse” vardır ve bunun dolaşıma girmesini sağlar, takip eder. İnsanların sorgulamalarını takip edip soruyu başka türlü formüle etmelerini sağlar. Bakar, insanlar kendilerini örgütlüyor mu? Örgütlendikleri noktada müdahale eder, ilişki kurar kadro çıkarır, başka sırdışlıklar kurar ve bırakır. Onlara mümkün mertebe bir daha temas etmemeye çalışır. Örgüt bir yayın organıdır ama yayını toplumsal söylemlerin ve çatışmaların içinden yürürlüğe sokar kendi sözü yoktur, işler. Bu farklı söylemlerin dolaşımını ve etkinleşmesini sağlar, takip eder, yankılanması ve öz örgütlenmelere yol açmasını sağlar. Dengelerle oynar. Oyun kurucudur. Hegemonya kuramından bir şey öğrenmiştir: Tüm bu farklı söylemlerden yarattığı çatlakların birbirine atıfta bulunmasını sağlar, savaşta belli bir güçler dengesinin belli bir anında her yerde bulunan batıl, yani bir boş gösteren kurgular, batıllık soyutlama değildir, bunu ne zaman yapacağı konusunda da çok hassastır ve acelesi vardır ama aceleci değildir: Genel bir otorite krizini zorlar ve o anı yakalamaya çalışır. Bu batıllık özlemlerin ötelenip, pratik eylem tekerrürleriyle çağrışımlı bir güç düzleminden insanın şifozresini derinleştirmeli, bir sorgulama düzlemi olmalıdır; insanın kendisine bir sır üzerinden akisli bakışımıdır, pratikte güçler dengesindeki değişimin endeksidir, anlam sorgulamasının örgütlendiği düzlemdir, bir mecra-
dır, bir olaydır. Bu batıllık bir *armağan* ilişkisidir, eşdeğerlik üzerinden işlemez. Mao’nun deyiimiyle “stratejik denge” aşamasında, yani genel ayaklanmaya, devrimci duruma bükülebilecek veya felsefi anlamda “olay” yaratılabilecek bir noktada devreye sokulur. Bunun hangi an olacağı kararı kılındıktan sonra, olduğundan büyük görünür, çünkü gösterdiği kendisi değildir, zira bu batıl her yerdedir, kendisini ilan etmez ima eder, bir özlem atfı düzlemini simgesel olarak kurar. Örgüt, proletaryanın estetik, sinestetik tesisidir, nazardır. En geç Grup Yorum’dan beri pastoral imaların ne kadar iş gördüğünü biliriz, muğlak oldukları için özlemler başka bir zamansallığa yansıtılabilir; ifade edilemeyen bir coşku ve hüznün aynı anda yaşanır. Bu batıl düzlem taleplerin yan yana

geldiği eşdeğerlik düzlemi değil, anlamın özlem üzerinden kurulduğu sırdır. Eksikliğin ruha havale edilip ondan güç almaktır. Bir ıraklık açısı deneyimidir, günü gelir yıldızlardan şiir çekmektir. Kozmolojik zamandır, candır. Örgüt, modern romandaki anlam sorunu yaşayan insanın karşısına işletilebilecek bir kıssadan hisse koyar, gündelik deneyimi buna bağlar, hikaye anlatıcısıdır. En geç, Fetullah Gülen, çeşitli din “alimleri” ve Abdullah Öcalan’dan beri hikaye anlatıcılığının kuvvetini biliriz. Diziler de aslında modern roman görünümlü bir ideoloji işletir ve örgütler, iç savaşın propaganda aygıtlarıdır ama çatlatılabilirler. Örgüt, metin, söylem ve estetik biçimleri (yeniden) kurgulayarak işletir. Bu sefer bir önder değil, bir ruh, dört bir yandan hikaye anlatır. Söz ile, görüntü ile eylem ile. Sırdaşlığa çağırır, örgütlenmeye çağırır. Bunu bir deneyim olarak dolaşıma sokar ve örgütlenmesini sağlar. Bir hayalet dolaşıyor komünizmin hayaleti! Hayal et diyor, yap diyor, sırdaş bul diyor, komünizmi yaşa diyor! Komünizm batıldır, sırdaşıktır!

Ancak bu, sadece uzaktan ve mesafeden olan bir şey değildir. Bu örgüt, mesajını iletmek ve farklı yerlere *etki* edebilmek için hem farklı kesimlerle karşılaşır hem de deneyimlere dayalı olarak güçler dengesini değiştirir, başka sırdaşıklara mahal verir. Mahal verdiği sırdaşıkları izler, dolaylı olarak mesaj verir. Asla onlarla örtüşmez, organik-örgütsel bir bağ kurmaz, zira bu durumda hem kurumsallaşmanın sıkıntıları hem de tematikleşme, tek bir konuya odaklanıp önünü ardını görememe riskine girer, solculaşır. O bir provokatördür, bir şeyden yana çağrıda bulunur, komünizme çağırır. O, sırdaşlığın şablonudur, komünizmin bir sırdaşlık olarak örgütlenmesini sağlar. Bilgisayar yazılımcılığı ile uğraşanlar bilir: İmplementasyon, yani yürürlüğe koyma diye bir şey vardır. Örgüt, implementasyonu sağlar. Komünizmin bir algoritma olarak yürürlüğe girmesini sağlar; özerkleşmenin ilham perisidir. Bu açıdan hep mesafelidir, bütünü görmeye çalışır. Örgütlenmesini sağladığı ile özdeş değildir onu sadece itekler: Motivasyondur, saiktir. Gücünü görünmezliğinden ve sırlar silsilesinden alan bir iticidir. Ama itilen için hep bir muamma olarak kalacaktır. Tefekkür ha bilgindir. Her şeyi bilmez ama bildiği bir şeyler de vardır, “kitlelerden öğrenir.” Can verir, onu okur, emrine amade olur, ebedir, anadır. Mavi boncuk neredeyse gönül oradadır. Ta ki, dost meclisi (örgüt) ile Part-Ordu-Cephe, menfi-müs-

pet, proletarya-komünizm ilişkisini genel bir ayaklanma ve etik örgütlenmeye sağlam bir halde dönüştürene dek.

Mao'nun karşı karşıya kaldığı sorun bu örgütün de sorunu-
dur: Kurumsallaşma. Bu yüzden öz örgütlenmelerle özdeş de-
ğildir. Onların kurumsallaşma eğilimlerine ket vurur, birebir içinde
olmadığı için, kendi kadrosu olmadığı için “kitlelerden” daha
radikaldir, onları zorlar, açılan her bir olanakla hem komünizmi
giderek menfi değil müspet olarak formüle etmeye hem de burju-
va toplumun işlememesini sağlar. İlla bir örgütlenme yapılacaksa
bunu kendisi yapmaz bunu bir fikir olarak devreye sokup yap-
tırtmaya çalışır ve yapanları sürekli sıkıştıran lanet olur, musallat
olur. Örgüt, bunun sadece bir deneme olduğunu bilir, keşfetmeye
çalışır, afallar, hata yapar, öğrenir, dağılabilir. Sır, dolaysız bir iliş-
kidir, komünizmdir; mücadele açısından işlevsel olmanın ötesin-
de çok dolaylı gibi görünen bir kozmolojik bir batıllık üzerinden
aslında dolaysız bir ilişkinin mümkün olabileceği bir düzlem; kolektiftir, kooperatiftir, yaşamın nasıl olması gerektiğinin ko-
lektif sorgulanışıdır, bunun bireysel bir soru olmadığına işaret
edendir, ceme kapı aralar cümle olmasını ister. Olup bitenlerden
öğrenir; hani biraz Fanon'dan biraz da *Dövüş Kulübü*'nden etki-
lenmemiş değildir.

Tüm bu söylenenler bir denemedir, bir tartışma zeminidir.
Zaten bu örgüt de bir tartışma düzlemidir. Tüm bunlar söylendi,
hani belki yapmak isteyen çıkar diye yoksa yapanlar var mı acaba?

Sırdır.

- Daha çok yürüyecek miyiz?
- Biraz var.
- İlla fantezi yapacaksınız değil mi?
- Ne alakası var?
- Var ya bu broşür başımıza çok bela açtı?
- Niye fena mı oldu? Rutinden çıktık.
- İyi de...
- Ne iyi de?
- Neyse, hem korkuyom hem mutluyum, bilemedim....

- Ha, geldiniz nihayet ya
- Geldik geldik...çatlamayın acelemiz yok
- Komünizme koşuyoruz sırdaş :D
- Çok komik...
- Ya böyle sırdaş mırdaş deyip adamı hasta etmeyin, tamam bir şey yapıyoruz, allah kerim de, öyle şekle şemale de girmeyin, özellikle size söylüyorum beyler...
- Tamam kızım ya, hep arza hep arza...Turşu getürürüün...
- O ne be,
- Eh, anlatırız sonra...sırdır :p
- Ne biçim yer la bura?
- Tamam, burayı bulduk işte...
- Komite iyi çalışmıyor
- Başlatma komitene :D, lan bir iş yaptınız ilaa böyle “komite” “momite,” diyeceğiniz, yaptığınız da iş olsa.. hem biz işbölümü meselesiyle sorunlu değil miydik?
- Beyler, beyler nasıl konuluyorsunuz öyle ya...biraz da ciddiyet, tamam abartmayalım da bu kadar da lakaytlık olmaz, canımızı ortaya koyacağız be!
- Biz neyin kafasını yaşıyoruz, acaba?.. :D
- Tamam. Tamam.
- Seni şimdi sana bi koyarım, allahuma kitabıma :D neyse hadi başlayalım.
- Kızma be Özlem...
- Tamam, hepimiz gerginiz, heyecanlıyız korkuyoruz da bu kadar stres yapmayalım, buna birlikte karar verdik...
- Hadiii.... Zaten işten çıkmışım.. Altı ay sonra bir toplantı yapıyoruz onu da berbat etmeyin...
- Ne olacak hepimiz işten çıktık.. O kadar da koşuşturduk, kolay mı, emsali yok, bir şey yok, bizden önce kim yapmış böyle bi şeyi...
- Biz o son broşürü şheetmeyecektik iyiydi, ne geldiyse başımıza ondan geldi...*Fangi füngi* yok Almanca şu demek İngilizce bu demek, artis artis yazılmış, zaten tam ikna da olmadım, karşı

çıkamıyorum ama tam da ikna olamadım...

- Bunu şimdi mi tartışacağız, kaç kere tartışacağız bunu..

- Neyse ya, en azından hayatımıza renk geldi...

- Ya şimdi bizim başımıza bir şey gelirse cenazemiz olmayacak mı

- Söz lan sana yapacağız

- Yok ya şimdi sır mır, korku filmi gibi, istemem....

- Ya acaba bizim gibi bu meseleleri konuşan başka birileri var mıdır?

- Neyse Allahtan bazılarımız zamanında işten ayrıldı... Ne güzellikler yaptınız anlatın bakalım...

- Şincik...nereden başlasak...Konuştuğumuz gibi baktık bakındık... Bir kere baştan söyleyeyim Ali'nin bu kanalizasyon işi yaş.. indik yani çok dar, arxaaş galiba fazla *Ninja Kaplumbağları* izlemiş, Türkiye'de herhalde öyle bir sistem yok ama yine de işimize yaradı.

- Neden

- Bizim Ömergillerin kamulaştırdığı silahları o daracık yerlere zualaladık

- Nasıl oldu o iş...

- Temiz, ne mayfa ne başka bir şey, konuştuğumuz gibi...

- Biz de gidip kerhaneye bakındık ..ufak bir yer olduğu için pek Mobese göremedik, içeride yaklaşık on kişiler..

- Kerhaneciler sizi... :D

- Neyse, orayı da görmüş olduk...

- Dur dur nasıl yaptınız..allah aşkına...

- Girdik, "arkadaş beni buraya getirdi, ayıp olur diye gelememiz edemedim ama benimki fıs," dedim. Mehmet de öyle. Sohbet ettik, koşullar okuduğumuz şeylerdeki gibi.

- Biz de o civarlardaki dağlık bölgeye baktık, bulduk bir yer. Kazdık kazdık biraz da branda kamuflaj, elektrik, iletişim meselelerini hallettik. Hepsi kamulaştırma. Kuru bakliyat kamulaştırdık. Götürdük. Allahım, bunu bir daha yapmam. Altıma sıçıyodum. Allahtan mayfa meselesi, gasp süsü verebildik. Polis hala öyle sa-

nyor. Götürdük. Şimdi orada bir ırmak da var, rakım yalnız biraz yüksek. İki kamp yaptık. Hem bizim hem de onlar için.

- Nasıl...

- Şimdi..uygun bir yer bulduk.. üstünü kapattık... yaklaşık üç halı saha büyüklüğünde...bölmeler yaptık ama giriş çıkışlar biraz labirent gibi, odalar da öyle...Lazım olur..ambiyans falan....

- Buna senelik inşaatçıyım ilk kez böyle bir şaheser yaptım

- Sağol, ben de bunca yıllık garsonum.. eee Ayşe de bunca senelik muhasebeci... :D

- Biz de sığınma evlerine baktık. Meslek kursları, imkanları falan yokladık. Bulduk birkaç olanak. Betül zaten STK'larda geziniyor...

- He o iş bende..siz dert etmeyin...

- Ha bu arada kamyoneti de zaten kamulaştırmış olduk, plakası değiştirildi...

- Tamam planı gözden geçiriyoruz arkadaşlar:

- Bu da çok kurgu bir cümle oldu...

- Neyse plaaaaannnn:

Şimdi, kerhaneyi basıyoruz. Kadınları zorla aşağıya indiriyoruz. “Müşterileri” de zorla karşılarına diziyoruz. Kızların kimliklerini pezevenkten istiyoruz. Kadınların kafasına silah dayayıp “son sözün ne?” diyoruz. Bakalım ne diyecekler? Sonra ellerine bir silah verip müşterileri ve pezevengi zorla vurmalarını sağlıyoruz. Kızları kamyonete bindiriyoruz. Kerhaneyi yakıyoruz.

- Bi dakika orada bir sıkıntı var..onu öyle yapmayalım. Birincisi, bizim kimliğe ve paraya ihtiyacımız olacak, heriflerden cüzdanlarını alalım. Kızlar kafalarına silah dayasın, dayattıralım ve kredi ve banka kartı şifrelerini isteyelim. Bu para çekme işinde yalnız dikkatli olmalıyız.

- Olmaz, hayır olur da...neyse..Bu silahların nereden geldiği belli. Çok “terör örgütü” kokar iş. Ben derim ki, kızlara zorla bu elemanları birbirlerine bağlatalım sonra tüm dükkana onlara benzin döktürüp yaktıralım. Mesele meçhul olsun. Yani, sanki isyan çıkmış kızlar kaçmış gibi falan. Kurşun kullanılırsa, balistik malistik sıkıntı olur.

- Ya, bu elemanları öldürtmeden olmaz mı?

- Olmaz!

- Niye?

- Çünkü bu kızların bir yanını öldürmeleri gerek, hem insan öldürme deneyimleri, beğensek de beğenmesek de olmalı. Maa-
lesef.

- Şimdi o işi daha net düşünelim. Doğru, kurşun olmaz. Bir
de meseleyi ya firar-isyan karışımı bir şey olarak göstermek la-
zım. En kötü durumda pezevenkler arası çatışma. Not edelim o
noktayı bir daha gözden geçirelim.

- Bi mesele daha var. Şimdi biz baskını yaparken müşteri ge-
lirse veya dışarıda sıra varsa?

- Şimdi zaten oraya önce polis kıyafetleriyle gelip alanı bo-
şaltmak gerekir. Vukuat var falan ayağına.

- Kapıda polisler var, onları da halletmek lazım....

- Heee lazım...

- Not ettim: V-u-k-u-a-t

- Devam...

- Ya bi de yol boyunca gözlerini kapatmamız lazım..

- Zaten biz de maskeli olacağız...

- Aman arkadaşlar, fevri davranış falan yok...tamam yakala-
nırsak çatışacağız ama öyle çatışma niyetimiz yok...sert olacağız
başta ama öküze bağlamaya da gerek yok..

- Yakalanırsak?

- Siyasi savunma da yapacak mıyız...

- Deli misin? Yani şimdi olmaz...

- Bunu da sol bir şey olarak gösterip bambaşka noktalara
çekmek lazım..o noktada duralım.. olmadı sol örgütlerden biri
olarak kendimizi gösteririz...sırrı ifşa etmek yok.... En en olmadık
durumda bakarız.. hayır, bunları öldüreceklik deyip böyle mil-
liyetçi-islamcı olarak da kendimizi gösterebiliriz de..lanet olsun
bazılarımız maalesef gözaltına alınmış..adam bakacak solcu...

- Belki Ergenekon falan gibi bir şey...

- Neyse bunu da düşünelim..ümidimiz o olsun ki çatışma çı-

yacağız. “Suya girin yoksa sizi vururuz” diyeceğiz. Boğulmaya ramak kala çıkaracağız. Beyaz bir elbise giydireceğiz, kefen.. İrmaktan çıkarlarken iki sıra oluşturup bir koridor yapacağız, bizim hazır ol vaziyetimizin arasından geçecekler. Sonra birkaç gün daha kendi hallerine bırakacağız. Gözlemleyeceğiz.

- Sonra, aralarındaki ilişkileri ve özlemlerini çözdükten sonra bir vaftiz töreni yapacağız. Hangisi ne olmak istemişse, sen artık O’sun diyeceğiz. Bizim simgenin olduğu salonda toplayacağız. Muhabbet edeceğiz. Eğitimlere başlayacağız. Hikaye anlatacağız. Kozmoloji, ahlak falan filan. Eğitimleri deneyimlerine göre şekillendireceğiz. Bu arada bizim kızlar onlardan biri olarak sorularla muhabbeti yönlendirecek, soru soruyu açacak. Eğilimlerine bakacağız. Eğitimleri buna göre şekillendireceğiz. Zamanla gıda temini için kamulaştırma eylemlerine müsait olanları yanımıza alacağız.

- Eee kadınlar ne kadar ağzını yüzünü kapatsa da gıda TIR’ı soyduğunda bunu nasıl gasp veya adli bir şey olarak göstereceğiz?

- Bu noktanın üzerinde duralı...not ettim...

- Tabi ki derdimizin ne olduğunu öğrenmiş olacaklar, kısmen. Yani kendilerini tüm sırra vakıf sanacaklar, hikayenin bir kısmını bilerek. Ama daha ziyade bu örgütün kadınların intikamını almak için falan kurulduğunu sanacaklar.

- Eğitimleri de hazır. Şimdi her şeyden önce uzun uzun muhabbet ve deneyim kıvamında ilerleyeceğiz. Yüzü maskeli olan kadın arkadaşlarımızdan bir kaç, kendisinin de eskiden fahişe olduğunu kaçırdığını ve işte mücadeleye katıldığını falan anlatacak. Birkaç kere bu olacak. Tabi diğer arkadaşlar da içeriden soru moru teşvik edecek. Sonra uzun uzadıya bildiğimiz eğitim olacak. Genel kültür, kapitalizm, “kadın sorunu,” insan ilişkileri, mücadele deneyimleri, hayvan özgürleşmesi, bilgisayar, armağan ilişkisi, etik, rastlaşma, bol bol film falan. Herhalde bütünlüklü olsun diye buna komünizm değil de kozmoloji deriz. Müzik, resim, kısa film atölyeleri falan işte. Sonra eğilimlerine bakacağız. Genel olarak hepsine bir savunma, yakın dövüş, basit bıçak gibi aletlerle saldırı ve savunma öğreteceğiz. Biraz da silah eğitimi.

- Kendimiz çok biliyoz ya

- Olduğu kadar...

- Nereden
- Yav talimlerimizden ve internetten öğrenebildiğimiz şeyler işte...idare et...
- Ayrıntılara takılma...
- İçim dışım olmuş ayrıntı be arkadaş...
- Bir de kampta iş bölümü meselesini halletmemiz lazım...şu armağan ekonomisi falan...
- Tamam işte balık tutacaklar sonra eleştirel eleştirmen olacaklar...daha ne...
- Çok komik..
- Niye ya silah zoruyla balık tutturacağız...
- Polpot diyosun...
- Heee
- Neyse...allahım ya... :D
- Sonra bunları kadrolaştırma potansiyellerimize bakacağız. En önemlisi kimseden vazgeçmemek, sabırlı olacağız. Elek ardına elek koyarak bir şekilde bir şeyler yapabilecek bir potansiyel çıkarmaya çalışacağız. Genel olarak iki kategori belirledik. Birinci kategoride “iletkenler” var, bunları sosyal yaşama karıştırıp vermek istediğimiz mesajları yeri geldiğinde yaymaları içi değerlendireceğiz. İkinci kategoride örgütçüler var. Ancak, iletkenler kendilerini örgütçü sanacak, örgütçüler de kendilerini iletken. Hatta, her birini çekip alacağız ve “sen bizdensin” diyeceğiz. Bakalım sır saklayabiliyorlar mı ve iktidar kurmaya ne kadar teşneler. İktidar kurana sorumluluk, yerine getiremeyeceği sorumluluklar üzerinden ceza keseceğiz, kendisine toslayacak. Neyse, zaten orada sürekli değerlendirme yaparız. Kısacası, biz bunları salaacağız dünyaya. Baktık, kadın cinayetleri hangi iller ve ilçelerde nasıl dağılmış, o oranda her birini bir yerlere yollayacağız. Meslek edinmelerini ve hayatlarını idame ettirmelerini sağlayacağız. Görevleri şu olacak: Kadınlarla bir araya gelip, muhabbet kurup gün düzenlemek. Şimdilik...
- Bizim bu dizi işini araya sokmamız lazım.
- Nasıl...
- Eee, neyin muhabbetini yapacaklar?

- Anlamadım...

- Diyorum ki bizim bunlarla dizi izleyip bunları yorumlamayı tartışmamız lazım, en nihayetinde söylemleri içeriden çatlatmak demedik mi?

- Eeee

- Komünist bir perspektiften insan ilişkileri nasıl olur, can vermek nedir, aşk nedir, meta ilişkisi nedir, mücadele nedir, çocuk nasıl büyütülmeli, hane içinde ne yapmalı...

- Evet ama propaganda yapmamalılar, soruları birkaç perspektiften sordurtup tartıştırabilmeliler...

- Dizi işini tuttum.. doğru en güzeli dizi üzerinden bunu yapmak ve yaptırmak...

- Ya...onun dışında bence fal da iyi bir yöntem...yani fal üzerinden yorum yapmak...propaganda yapmak...fal en nihayetinde bir imalı mesaj aracı.. - Evet evet...hani konuşuyorduk ya..bir kadınlar kahvesi olsa...fal bakılsa orada ama masalarda gizli mikrofon olsa..öyle bir yöntemle mesaj iletilse...

- Kafe işi çok uçuk ve çok “kurum” mantığı da... bu işin üzerinde duralım...kadın programları da önemli...

- Tamam tüm bu meselelere baktığımızda bizim bir antropoloji, katılımcı gözlem falan işlerini aktarmamız lazım.. çokook derinlemesine değil ama...

- Tamam...devam ediyorum.. Şimdi, okuduğumuz anlatılardan anladığımız şu: Bu kadınlar bu işi yapmasalar aile kurup “normal” kadın olmak istiyor...Aile falan kurmak...

- Bu yüzden biz bunlarla eğitimleri tamamladıktan sonra aynı baskını bir kadın sığınma evine düzenlememiz gerekir.... Bir musibet bin nasihatten iyidir....

- Evet, yani kendileri de sırra ermiş hissedecek ama sırrın tamamını bilmeyecek...Sır içinde sır.. sırlar keşmekeşi...

- Sığınma evine aynı baskını onlarla yapacağız.. umarım sıkıntı olmaz..ama bu baskın zaten daha az şiddetli olacak...

- Bu sefer aynı ırmak mırmak prosedürü olacak...

- Yine orada bulunmamış üç arkadaşımız kaçırılan kadınlar arasında olacak...

- Ama karşılarına güçlü, eski “orospular” çıkacak..onlardan öğrenecekler..bunun karşılığında bizim kızlar da “normal aile” neymiş öğrenecekler..Yani hikayeleri çarpıştıracaktır..

- Hem ilk gruptan hem de ikinci gruptan kadınlar arasındaki bizim arkadaşlar örnek birer tip olacak, yani hatalar yapacaklar, örnek gelişim gösterecekler ve eleştirdiğimiz ne eğilim varsa onun bokunu çıkarıp millete bundan gına getirecekler en güzel eğilimleri de gösterecekler...bir nevi bizim değerlendirmelerimizin ete kemiğe bürünmüş hali.

- Bir şey daha var..tüm bu esnada bizim elimizde büyük bir güç olduğu için birbirimizi sınavacağız.. bakalım parmakta yüzük olunca ne kadar çirkinleşebiliyoruz..bizim için de bir yüzleşme olacak...

- La bak, bu Betül zaten Gollum’a benziyo

- Allahıma kitabıma bakın bu sır mır diyoruz..bunu bizim aramıza sokmaya çalışan olursa valla affetmem...

- Ben küser giderim

- Yok, la bokumuzu biliyoruz öyle şey olur mu

- Yazılı hukuka karşıyız, eyvallah da bir yemin falan mı etsek ne

- Yemin edip ne napcaz..

- Yok..boşuna dost meclisi demedik..hiçbir konuda garantimiz yok bu konuda da birbirimizden şüphelenmeye değmez...öyleyse hoş bir muhabbet olsun ama bunları yapmayalım...

- Gollum işte ne olacak....:D

- Sen devam et...

- Ha, şimdi bunları arındırma prosedürünün gerek...arınma meselesi...

- Evet o yüzden iletişim dilini...

- Ya o konuyu açmayın...içim şişti be...

- Niye sen güzel konuşuyon...

- Hayır biz bunu öğrendik de acaba doğru mu konuşuyoruz...

- Eğri büyrü önemli değil..işleve bakacan...

- Şimdi işlev deyince tabi boyut meselesi...

- Allooo...
- Ha ciddiyete gelmişken...bu muhabbet tarzını orada da sürdürmeyeceğiz hehalde..
- Ya konuştuk ya o meseleyi...
- Neyse bizim bunlara bir dil öğretmemiz icap edecek...yani kendilerini biraz başka bir dünyadan hissedecekler..kozmoloji meslesi...
- Evet, *Esperanto* öğreteceğiz... biliyoz...özetin bokunu çıkardık..hepimiz öğrendik..tamam...
- ...*baştan örmeye benzer devrimci olmaaaak....* diyosun...
- Aşklan değil miydi o yav...
- Deermişim...
- Arkadaşlar biraz ciddiyet..tek tek tabi konuşacağız...
- Coşku ve korku karışınca bunun kafasını yaşıyoz demek ki...sapıttık..
- Maden zamanı, mekanı, bağlamı kırıyoruz
- Yakışır valla...
- He...Topaloğlu Obama'ya İngilizce şarkı yapınca oluyo :D
- Peki, biz bu kadınlara meslek falan edindirip salacağız da, bunlar gittikleri yerlerde nasıl kabul görecektir, mesela bir eş bir çocuk lazım değil mi..kadın başlarına bir işyerinde veya mahallede zor olmayacak mı?
- Bunu süreç içerisinde değerlendirelim...Belki bir çocuk yetiştirme yurdu ve erkeklerin de olduğu bir sığınağı basmamız da gerekebilir...
- Arkadaşlar, bu kampta bir nüfus sorunu yaşamayalım...zaten tehlikeli.
- Kamp gün yüzü görmediği için idare ederiz ama bize karşı olası bir komployu da bertaraf etmeliyiz....Hem dışarıdan hem içeriden...
- Neyse..devam ediyorum...bunları saldıktık ve yerleştirdik...kampı lağvediyoruz....temiz bir biçimde...ama o kaçırdıklarımız bunu bilmeyecek...hatta birkaç kamp var sanacak..çünkü emir aldıkları yerin burası olduğunu sanacak ve bundan da güç alacak-

lar...zaten gerekirse başka yere başka kamplar kurarız...

- Bunlara görevlerini verdik..gidecekler kadınların arasında yer alacaklar...karmaşık bir rapor-emir sistemi tasarladık.. şimdi bunlardan her biri gitmeden önce adını bilmediği başkalarının sorumlusu olduğunu sanacak... Gönderdiği rapor, kendisine talimat olarak geri dönecek, ama talimat hep “biz” diye formüle edilmiş olacak, yani aslında kendi kendisini yönetecek ama haberi olmayacak..

- Şifreleme sistemi dahil bunun algoritmasını yazana kadar göbeğim çatladı... Ama istemesek de arada biz parazit yapcaz galiba...çünkü bazen çok saçma cümleler çıkıyor..düzeltmemiz gerekebilir..zaten bu kırk yılda bir olacak...

- Ya işte bak o tehlikeli, elimizde bu kadar güç ve sorumluluk olursa sırtığımızın resmidir..salalım biraz ya..gömülmeyelim bu meseleye...

- Aralarında doğrudan bir iletişim sistemi yok..öten olur diye..polisine eline geçse dahi zaten herşey anonim...kafayı yesinler..zaten kimse kimsenin nerede olduğunu, kimliğini bilmiyor..

- Bazı dönemler “biz”in gelişimini görecekler...bunlar aslında kendi kendilerine yazdıkları raporlar olacak ama biz de burada araya gireceğiz..bir derleme sunacağız, yani kendi yazdıklarını topluca iletip tartışma yaratcağız..kongre misali...Anlatılan şeyleri sanki onlardan biriymiş gibi deneyim üzerinden eleştireceğiz, yereceğiz, teşvik edeceğiz...

- Kampı lağvettik...bu yaklaşık altı ay ila bir sene sürer...şansımız yaver giderse...

- İşyerlerimize, hayatımıza döndük...

- Bu sefer, bir psikoloji merkezi açacağız...burada mobbing, işte iş hayatının sıkıntıları, genel hayat sıkıntıları falan ele alınacak iki psikoloji merkezi açacağız..birkaçımız psikolog olacağız.. bu hem bir mahallede hem de daha merkezi bir yerde olacak...

- Yok...o merkezi biz açmayız...açılmasını sağlayacağız... STKcılar falan onlara yaptırtaalım...biz sadece katılımcı yollarız.. kurum açmayalım...

- Baktık durum müsait, gelişimin bir yerinde bir psikoloji seansı basılacak...yine aynı hikaye baştan...Kızların bir kısmını bu

işe katacağız.. Yine kırsala...yine lağvettk...Bir karma çalışanlar örgütü de kurduk mu...hem beyaz yakalı hem enformel elemanlar olsa iyi olur...bir köşede dursunlar..lazım olabilirler...

- Bunlar sadece kendi hayatlarına geri dönüp kendi etraflarında psikolojik tartışmalar, gündelik tartışmalar falan yapacak... *Dövüş Kulübü* misali

- Hatlar karışmasın...bunların raporlama sistemi bizim kızlarınkıyla aynı olmayacak..

- İzleyeceğiz, yapıyorlar mı yapmıyorlar mı...zaten tek tek ve çok uzun zaman aralıklarıyla bunları geri yollayacağız.. Sır içerisinde sır örgütleyeceğiz.. ötseler bile birbirlerine zarar veriler ki bu durumda öldürüleceklerini sanacaklar...Zaten ölüm korkusunu diri tutmalıyız..hem kaçacakları ve güç aldıkları bir yer olacak hem de ölüm korkusu..bu dengeyi iyi yakalamalıyız...

- Böyle böyle, iki yıl içerisinde Türkiye çapında yaklaşık yüz civarı kadro olacak...

- Döndük mü hayatımıza...

- Döndük..

- İzledik,takipettik ...karışmayacağız..bakacağız....karışmayacağız...Bunlar bizim kadromuz değil..kendi kendilerini hem de ferdi olarak yönetecekler..zaten yazışmalara bakıyor olacağız.. fiziki takip de gerekirse olur...

- Sonra, sosyal medyada bir video...kadının biri.. başörtülü... bir mutfakta..kirli bir webcam kaydı..diyor ki..işte ben diyor..ha bu arada yüzünü peçeyle kapatmış..... diyor ben intihar edeceğim..özlemler..allah..koca..mustafa kemal..karman çorman..ama en nihayetine son vasiyetim diyor...neyse işte özerkleşme falan filan meseleleri...anlatıları okuduk bir metin çıkardık..

- Bakıyoruz tepkilere...bizimkilere bir talimat..bunu gösterin ilişki ağınızda..

- Sonra aynı kadınlı bir video daha..işte diyor..ben yapamadım...diyor...özerkleşme eğilimi kuvvetleniyor bu anlatıda...diyor ya o ya ben..ben bunu keseceğim diyor...

- Tepkilere bakıyoruz...yayın..tartıştırın diyoruz...

- Sonra bir video daha...yine mutfak...bu sefer üç kadın...

aralarında o kadın da var...bir tanesinin başı açık..aralarında yaş farkları da var..birisi daha çekingen..diğeri daha dominant..işte allah...can man...çocuklar..şöyle böyle...neyse en çekingeni zamanla açılıyor daha kararlı konuşuyor...daha dominant olanı bastırılıyor falan..neyse özet şu..dedikleri...bu arkadaşımız bize geldi, gün yapıyorduk...derdini anlattı..bizim de başımıza bela bu herifler..çocukları da kendilerine benzetiyorlar..özellikle oğlanları..kıza zulüm falan..kaynana gibi olmak istemiyoz..işte neyse başka şehirden arkadaşlarla konuştuk...ha bu arada hepsinin yüzü kapalı..ama amatörce...işte günde para topladık..kaçıracaktık bir yerlere arkadaşımızı..yani orada bulunan ve ilk videoyu çekeni...ama bu herif peşini bırakmaz dedik...birlike ufak tefek işler yaptık para biriktirdik...neyse herifi bıçakladık..kendi kocalarımızla sadece bunu ima ettik...kaçacağımız yeri hazırladık..şimdi güvendesiniz...başka bir hayat kuruyoruz..çocukları da kaçırdık..evi gelip basacak akrabalar olur diye kendi savumamızı hazırladık....falan yani...örgütlenince oluyor demeye getireceğiz....Videoyu yayacağız...bizimkilerinde yayıp tartışmasını sağlayacağız....

- Süreci izleyeceğiz...strateji buraya kadar..eğer ciddi bir kuvvet açığa çıkarsa onu nereye bükeceğimizi tartışacağız...Gerekirse bir savunma timi falan olacak...belki simgeyi devreye sokarız..eğer çok ciddi bir dinamik açığa çıkarsa...

- O simge meselesi hassas...gerçekten ona daha çok olabilir...o yüzden şimdi dolaşıma sokmayı tartışmayalım onu...

- Ha...bu arada şöyle bir şey olacak...bu videolardan sonra bakacağız ZAMAN gazetesi, Akit falan ne diyor..yamuk yaparlarsa...Mobeselere başörtülü görüntü verecek şekilde ve ancak birkaç kadının yan yana gelip yapabileceği şekilde asla bir "terör örgütünü" çağrıştırmayacak bir eylem koyacağız...ya bu gazetele-re ya da AMK'ya ufak çaplı amatörce mi amatörce bir saldırı...tek bir not bırakacağız: "Kadın, iğfal edilip çirkeflere düşürülmeyecek kadar muallâ bir cevherdir. Geleceğin ilme, irfana, hakikate uyanmış talimli nesillerinin, onu gözbebekleri gibi aziz tutacakları ümidimizi henüz yitirmedik. -Fetullah Gülen Hoca Efendi"

- Belki Mustafa Kemal'den de bir laf falan buluruz..

- Yok o çok karışır...

- Burada eylem söylemi aşar zaten...

- Bunun dolaşıma girmesini ve tartıştırılmasını sağlayacağız ..hem sola yem atacağız entelektüel tartışmalarla hem de kadınların yorumlamasını ve buradan etki yaratmaya çalışacağız...bakalım..bu adımlar esnasında örgütlenmelerin seyrine ve tepkilere bakacağız..nereye kanalizere edebileceğimizi göreceğiz...bu işi bir noktada kadınlardan da çıkarmak ve kadınların da başka bir hayat kurmasını sağlayabilmek gerekecek...savumanın da ötesinde... işte belki raporunu aldığımız öne çıkan kimi kadınları kaçıırız.. bir sır veririz..normal şirket görünümü altında kooperatifler, gizli kreşler falan kurulur..sonra bunun ateşini başka yere yaymaya çalışırız...

- Betüüüül
- Ööö
- Hadi hadi kalk...
- Ya rüya görüyordum...
- İşe gitmeyecekmisin bugün?
- Lanet olsun gitcem..ya tam da rüya görüyordum.. toplantı gibi...bizimkiler, kadınlar..garip garip bi şeyler..
- Kalk hadi kalk...bugün işimiz var...
- Ne işi...
- Eee toplaşcaz ya bizimkilerle
- Ne toplaşması ya...
- Muhabbet...
- Bugün müydü o?







